

Бурулуш Мурзабекова

“Ак ийилет, бирок сынбайт”
(Элден)

Адамдагы эң кыйыны –күн сайын адам болуу.
(Ч.Айтматов)

Б.Мурзабекова

МЕНИН АТАМ
(Тагдыр)
Ырлар, эскерүүлөр

Бишкек 2013

УДК 001
ББК 72
М 22

Б.Мурзабекова

М 22 Менин атам (Тагдыр) – Б.: ИЦ “Текник”, 2013. - 130 б.

ISBN 978-9967-02-617-9

Бул китепте кеңеш доорунда ак жерден каралган, атылып кеткен Мырзабек ата жөнүндө эскерүүлөр кызы Бурулуш эженин макалалары, ырлар жыйнагы жана балдарынын, неберелеринин эскерүүлөрү чогултулган.

М 1401010000-10
ISBN 978-9967-02-617-9

УДК 001
ББК 72
© Мурзабекова Б., 2013

Тагдыр

ЫЗА

Мен бул макаланы жазаардан мурда көп жолу ойго баттым. Бир чети ызама чыдабай ыйлагым келди. Ошентсе да кашкайган чындыкты ичиме катып жүрүүнү ылайык көрбөй, көөдөндөгү бугумду газета аркылуу чыгаргым келди. Буга азыркы учурдагы коомубузда өкүм сүрүп жаткан демократиялуулук жана айкындык себеп болду. Анткени буга чейин мен эле эмес, нечендеген адамдар кайгы муңун сыртка чыгармак тургай, өйдө карап сүйлөгөндөн коркуп, дымып келбедикпи.

Менин балалык чагым Сталиндик каргашалуу мезгилде өттү. Анткен себебим, атам Тазабек уулу Мырзабек 1938-жылдагы кара туманга аралашып, айыпсыз атылып кетиптир. Бала кезибизде “контур” деген сөздүн маанисин деле анча түшүнө бербесек керек. Кийинчерээк орто мектептин жогорку класстарына барганда, ал жөнүндөгү кеңири түшүнүктү институтта, университетте окуп жүргөндө билип жүрбөймүнбү.

Комсомолго өтөөрдө өмүр баянымды айтаардан мурда эмне дээримди билбей, кыска гана “атам өлгөн” дей салып, атамдын “чыккынчы, душман” экенин классташтарым билип коюшпасын деп, эки бетим ысып чыкканы али жадымда. Кийин жогорку окуу жайды бүтүп, КПССтин катарына өткөндө деле атабыздын кылган ишине нааразы болуп, ата мээримине куса болуп турсак да, сезимибизде бир

чоң күч жек көрүүгө мажбур кылуучу. Атабыздын эмне иш кылганын 3-4 жаштагы бала кайдан билет элем. Эс тартып, аны-муну түшүнүп калган кезде энебизден атам тууралуу билгим келип, сурамжылап калчумун:

-Чын эле атабыз “контр революционер” болгонбу, ушул ишке кантип жүрөгү даап барды экен? “Контр” дегендер совет бийлигине каршы кишилер, биз аны КПССтин тарыхынан жакшы билебиз. Энеке, атабыз душман турбайбы, -деп кызууланып жек көрүүмдү сыртка чыгарчумун. Анда энебиз тынчтандырган болуп:

Атаңар эч күнөө кылган эмес, ак жерден айдалган, - деп башынан өткөн кайгылуу күндөрүнөн бир үзүмүн айтып берчү:

Кичи – Жаргылчактан жөө чыкканыбызда, Шалбаага чейин тынбай жүрүп отуруп, ошол жерден өргүү кылып, эртеси Караколго эрте кирип барчубуз. Атаңа тамак-аш, кийим-кече алып баратканда, колумда кичинекей эмчектеги бала. Ошондо буттун таманы мөлтүрөп, жерди басуудун заарканып, суй жыгылчубуз. Айлыбыздан Абылкасым деген адам дагы кошо айдалбадыбы, анын аялы Акжолтой экөөбүз бирге бараар элек, -деп көзүнүн жашын төгүп, терең улутуна андан аркы кебин уланта турган, атаңдан кеткен боюнча кат-кабар алган жокпуз. Караколдун түрмөсүндө жатканда нечен курдай жөө барган күндөр болду, ал кезде кайдагы унаа, кайдагы ат, болгон мал – мүлктү конфискациялап алса...

Биз менен кошо күйөөлөрүнө тамак кийиргени жазуучу Аалы Токомбаевдин аялы, Дархандык Жунуштун аялы дагы бараар эле. Эч бирөөбүздүн алып барган азык-түлүгүбүздү алмак түгүл, иттер менен арсылдатып кубалап, машина менен суу чачып, түрмөнүн эшигине дагы жолотушчу эмес. Үйүбүздүн мандайында бир чети кошуна, бир чети Азарбектин тукумдары деп эсептелген ошол кездеги “Үлгүлүү Жаш” колхозунун башкармасынын төрагасы Момокеев Жумадылдан баланы догдурга алып барууга унаа сурам “контрдун үй-бүлөсүнө ат берүүгө болбойт го” - деп тескери басып кетпедиби. Ошентип жүрүп 3 айлык Шааркан деген кызыма суук тийип, эти ысып- күйүп, үйгө жетип -жетпей чарчабадыбы. Ошондогу Шаарканым тирүү болсо, сенден эки жаш кичүү болот эле, - деп энем оор үшкүрүп, качанкы өткөн бактысыз тагдырын эске түшүргөндө, көзүн жашка толтуруп, үнсүз отуруп калуучу, маркум.

А мен болсом акылдуусунуп: “Эне, балаңарды чоң энеме эле таштап кетпейсиңерби, же бирөөдөн ат сурап минип барбайсыңарбы?” -деп суроо узаткан болом. Эми ойлосоң үч айлык

кенедей баланы үч күнгө таштап, кайсы эне 120 чакырым жерди жөө басып жол тартмак эле, кайсы киши эл душманынын үй бүлөсүнө ишенип атын бермек. Тим эле болбогон суроону балалыгым менен берген экемин эми ойлосоом.

Биз эки бир тууган элек. Улуу агайым Мукайыл окуп билимдүү боло албады. 7-классты бүтүп, айылда актив катарына кошулуп кийин партиялык, советтик кызматтарда иштеп жүрүп, көзү өтүп кетти...

Мени адам кылып асырап, окутуп-чокутуп дегендей, энелик дагы аталык дагы милдетин энебиз аткарды. Кийин мени окутам деп Каракол шаарына отун, тамак-ашты араба менен жеткирип турду. Энемдин ошондо мен окуп жүргөндө ар бир барганда саймедиреп айткан көөдөн каңырык эскерүүлөрү мындайча:

-Атаңарды издеп Пишпекке дп бардым, ал кезде азыркыдай автобус кайда, параход менен Балыкчыга барып, андан ары ачык машинага, арабага түшүп барып издештирдим, -деп калуучу. “Ал кишиден кат келбейт, өзү да келбейт, ыраак жакка кеткен” деген жоопту угуп ошондон кийин үмүтүм үзүлгөн, антсе да келип калабы деп жол карап жүрүп, ушул күнгө келбедикпи.

...Атаңар ошол каргашалуу 1938-жылдын 5-марты күнү тоодогу малчыларды кыдырып кеткен эле. Көпкө кечикти. Чабарман аны издеп, түн ичинде эки-үч жолу келип кетти.

- Турсун, Мырзабек келсе айткыла, кайта эле тоого чыгып кетсин. Жабык машина менен көк шапкечендер келишти, келүүчүлөр келди, кеңсеге барбасын айткыла, - дептир бейиши болгур чабарман Үсөн ата. Көп өтпөй чабарман кетээри менен атаң тоодон келди. Болгонун укту:

- Менин эмне кылган күнөөм үчүн камайт экен, же ичип – жегеним бар бекен, барайынчы, - деп кеңсеге барып бербедиби. Ошол түндөн кийин үйгө кылчайган жок...

Энем сөзүнүн аягын уланта албай, аны эми сурабачы, түгөнсүн деп, кабагын бүркөп, үшкүрүп, тескери карап, мага билгизбей көзүнүн жашын этеги менен сүртүп, сыртка чыгып кетээр эле маркум энем.

1953-жылы 5-мартта институттун 1-курсунда окуп жатканымда “И.В.Сталин дүйнөдөн кайтыптыр”-деген суук кабарды угуп, музыканын муңдуу күүсүнө кошулуп, канча күн көчөдө өксүп ыйлабадыкпы. Бул кишини биз адамдын бактысына жаралган жалгыз инсан деп түшүнүп, эми ал өлгөндө дүйнө астын-үстүн болчудай боздободукпу. Эми ачык-айкындык мезгилинде жазыгы жок канча

адамдарды күм-жам кылган баш кесерлер ким экенин түшүнүп, көзүбүз ачылып, ал кезде аларды канчалык мээрим менен, канчалык сүйгөн болсок, азыр ошончолук ызага уугуп, жек көрүүбүз артып баратпайбы. Мен 1-курсту бүтүп, турмушка чыгып, төркүлөп келген күнү атамды “өлдү” деп угузушту. Авам жогорку инстанцияларга арызданып, сураштырган экен. Энебиз кара жамынып, биз ыйлап, куран окуткан болдук. Ошол бойдон атам тууралуу сөзүбүз бүттү.

Качан гана 30-40-50-жылдарда репрессия болуп кеткендердин тизмеси такталып газетага чыга баштаганда, мен да атамды газетадан издей баштадым. Анда деле бүлөй аты көрүнбөдү. Ошентип, арыздандым...

Көрсө, атамды камалгандан бир айга жеткирбей, 1938-жылы 27-мартта эле атып салган тура. Муну мен 1990-жылдын апрель айында атамдын акталгандыгы жөнүндөгү КГБдан, прокуратурадан жиберилген официалдуу дүмүрчөктөрдөн билдим. Өмүр бою бетибизге кара көө болуп келген ”контр” деген сөздөн, ”контрдун үй-бүлөсү” деген жийиркеничтүү сөздөн кутулдук. Көрсө, элдеги “ак ийилет, бирок сынбайт” - деген накыл сөз анык экен. Атам менен абакта бирге олтурган, кийин бошонуп келген Сарыгул, Дархандык Жунуш аталардан сураштырсак, түрмөдөгүлөрдү ит ордуна көрүп, жырткычтарча мамиле жасап, кыйнаган тура, кээси таяктын уусу өтүп өлүптүр, балким, атам деле таяктан өлгөндүр...

Атабыздан эрте жетим калыптырбыз, энебиз бизди, карыган кайын энесин багам деп жүрүп, көкүрөгү тешилиптир, соко айдап, эгин бастырыптыр, кыскасы согуш убагындагы энелерге таандык оор түйшүктү тартып, алдыңкы колхозчу, звеньевой болуп жүрүп, кийин эс алууга чыгып, картайганда өлдү.

Агайым Мукайыл окубаганы менен балдарын окутту. Уулдары Сатыбалды, Таабалды советтик укук коргоо кызматында жана университетте иштейт, илимдин кандидаты болушту. Калгандары да жогорку билимдүү. Өкүнөрүм атамдын уялаш иниси Исабек, энем Турсун агайым үчөө атамдын акталгандыгын укпай калышты.

Атамды сураштырып, иликтеп келем. Ал Кичи-Жаргылчак айылындагы алгачкы агартуучу, биринчи мугалим, арабча жазганды, окуганды билген сабаттуу адам тура. ”Үлгүлүү жаш” колхозунун текшерүү комиссиясынын төрагасы, кармалар жылы Ак-Терек айылдык кеңешинин катчысы экен. Бул маалыматты мен жогору жактан жиберилген архивдик дүмүрчөктөрдүн негизинде жана атамдын тирүү калган замандаштарынан, окуучуларынан уккан

данистерден улам айтып отурам. Чындыгында мен “контрреволюционердин, антисоветтик улутчулдун үй-бүлөсүндө эмес”, советтик ак ниет кызматкердин үй-бүлөсүндө туулган турбаймынбы. Ага таазим кылуу менен сыймыктанам. Айылдык бир жыйын болор алдында, Кичи-Жаргылчактын уландары “Атабыз жашаган көчөнүн атын анын ысымна койсок дурус болчудай экен, атаңыздын акталгандыгы тууралуу кагазы келди деген сөз чынбы, эже?”-деп сурашты. Мейли койсо-койбосо ал элдин иши. Буга жердештери да үн кошор деп ойлойм.

Атамдын атылгандыгы жөнүндөгү күбөлүктү райЗАГСтан алган күнү жаңы эле, кечээ күнү атып таштагандай өксөдүм...

Бул макаламдын биринчи бөлүгүндө ардактуу атам Тазабеков уулу Мырзабек жөнүндө, ал адам тууралуу 1927-ж. жазылган “Сары-Жазды карай жол тартуу” - аттуу ырындагы жолдун өтө татаалдыгы, жолдогу кыйынчылыктар жана башкаларды билдим, ырдын мазмунун алып көрсөм, ал жылдары атам Покровкадагы “Охот Союзда” мергенчи экен, кызматы боюнча 46 адам мергенчилик кылып, аң-терилерди өткөрүп турушкан окшойт, азыр болсо Сары-Жаздын жолу оңдолуп, ал тургай машина менен барууга болот экен, андан кийинки жылдары айылдык кеңештин катчысы “Үлгүлүү-Жаш” колхозунун текшерүү комиссиясынын төрагасы, айылдагы сабатсыз балдарды “окутайын, сабатын ачайын” деген максатта эски мечитти байырлап, балдарды окута баштаган экен. Кийин 1938-жылы 5-мартта НКВД тарабынан кармалып, 1938-жылы 27-мартта атылганын мен атабыздын жалгыз кызы жогорку инстанциялардан иликтеп билдим. Албетте, бул советтик доор жоголуп, эгемендик колго тийген кезде болду. Жазыгы жок бечара атабыз күлгүндөй 39 жашында, энебиз 38 жашында беттерине “кара көө” жабылып ажырашыптыр...

Атамдын кандай адам экенин, мени эркелетип көтөргөнүн такыр эстей албайм, 3-4 жаштагы эси жок бала эмнени билет элем?..

Мени энебиз тарбиялады деп жогору да айтпадым беле, арызданып, атабызды күнөөлөгөн “кан ичкич, канкор, баш кесерлерден” атамдын кунун ала алган жокмун, кайгы капамды, атага болгон кусалыгымды азыр чыгарып, адилеттүү ушул заманга арманымды айтып, кубанычтан толкунданып келем, бир арманым: ушул заманда адилеттиктин келгенин бечара энем, жалгыз байкем укпай кетишти...

Азыр өзүм окуп, иштеп эс алуудамын. Эгемендиктин келиши менен, 30-жылдарда күнөөсү жок кеткендерге ичим ачышып, бетпак заманга наалат айтып, аталарга куран окуткан болом. Мына кечээ, күнү атамды кайсы чуңкурга күм-жам кылганын билгим келип, сурамжылап, КГБга кат киргиздим. Кудайга шүгүр дейлик, атам үчүн 2013-жылдын январынан бери компенсация берип жатыры...

Атаке! Күнөөсүз жок болуптурсуз. Баягы сенек жылдардагы менин түшүнбөстүгүмдөн болгон жек көрүүмдү кечириңиз!"Ала-Тоо таңына" жазган бул макала менин Сиздин элесинизге койгон гүлчамбарым болсун! Арбагыңызда колдоңуз, айланайын ардактуу, асыл атакем! Ата, балким, Сиздин айылдагы кызмат талашкан, же көрө албаган душмандарыңыз жок кылгысы келип, атыңызды данистелеп бергендир. Ким билсин, эмнеси болсо да ак жерден айдалып, андан бери көп жыл өтсө да, атыңыз акталып, бизин жүзүбүз жарык болду. Жашыңыз 39га жетер-жетпей мерт болупсуз. Ылайым ак жеринен адамдар күйбөсүн, жер бетинде адилеттик өкүм сүрсүн!

Бурулуш Мурзабекова
Жети-Өгүз районундагы Ак-Терек орто мектебинин
мурдагы партиялык уюмунун катчысы,
ардактуу эс алуудагы усулчу-мугалими

Ысык-Көл областтык Ала-Тоо таңы газетасы,
15-март 1991-жыл

Тазабеков Мурзабек

Тазабеков Мурзабектин кыскача өмүр баяны

Тазабеков Мурзабек улуту кыргыз, 1896-жылы Жети-Өгүз районундагы Кичи-Жаргылчак айылында төрөлгөн. Билими айылдык молдодон, Жети-Өгүздөн, Покровкадан, Караколдогу медреседен окуп, сабаты жоюлган.

Мурзабек араб, латын алфавитинде эркин окуп, жазганды билген, өз мезгилинде сабаттуу адам болгон.

Кызматы: 1927-жылдары Жети-Өгүздөгү “Охот-Союзда” мергенчилик кылган.

Кырк төрт адам “Сары-Жазды” көздөй мергенчиликке барышып, ошондогу көргөндөрү, ашуунун кыйынчылыгы тууралуу “Сары-Жазды карай жол тартуу” деген темада поэмасы бар экен, аягы башы эскирип, окулбай калган.

Андан соң, колхоз уюшулганда алгачкылардан болуп, “Үлгүлүү-Жаш” колхозунда жөнөкөй колхозчудан “текшерүү комиссиясынын председатели” жана Ак-Терек айылдык кеңештин катчысына чейин көтөрүлүп, иштеп турганында, 1938-жылы 5-мартта НКВДнын адамдары тарабынан “Совет өкмөтүнө каршы жана контрреволюциялык иштери үчүн” деген жалган жалаа менен кармалып ошол эле жылы башкача айтканда 1938-жылы 27-мартта Фрунзеде атылган.

Кийин айкындык, эгемендүүлүк өлкөбүзгө келгенде, акталып, үй-бүлөсүнүн жүзү жарык болгон.

Бул убакта энеси, аялы, уулу, кичине кызы дүйнөдөн кайтып кетишкен. Өмүр баянын жана башкаларды мен иликтөө жүргүздүм. 1930-40-50-жылдарда жазыксыз айыпталып кеткендердин тизмесинен атамды издеп таппай келем. Мына ошондон кийин СССР Жогорку Советинин Президиумуна, Генералдык Прокуратурага жана Коопсуздук боюнча Мамлекеттик Комитетине арыз менен кайрылдым. Жогорудагы органдар Кыргыз Республикасынын Улуттук Коопсуздук боюнча Мамлекеттик Комитетине, Кыргыз ССРнин Прокуратурасына тапшырып изилдөө жүргүзүлө баштады. Мындай адамдардын саны өтө эле көп болгондуктан, бардык адамдардын акталгандыгы жөнүндө маалымат газетага толук жарыяланбаптыр. Качан гана мен Жогорку Органдарга кайрылгандан кийин, башкача айтканда, 1989-жылдын 27-апрелинде Тазабеков Мурзабек толугу менен акталды деген маалымдама келди. Ошондой эле 1992-жылы Кыргыз Республикасынын Улуттук Коопсуздук боюнча Мамлекеттик Комитетинин чечими менен Тазабеков Мурзабек 27-март 1938-жылы 39 жашында Фрунзе шаарында атылды деген маалымат келди.

Жогорку инстанциялардан келген справкалар

ПРОКУРАТУРА СССР

ПРОКУРАТУРА КИРГИЗСКОЙ ССР
КИРГИЗ ССРинин ПРОКУРАТУРАСЫ

« _____ »

720300, г. Фрунзе, ул. Орозбекова, 72
720300, Фрунзе шаары, Орозбеков к. 72

СПРАВКА.

10.04.90 № 13/48-90

на № _____ от _____

В соответствии со ст. I Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16 января 1989 года "О дополнительных мерах по восстановлению справедливости в отношении жертв репрессий, имевших место в период 30 - 40-х и начале 50-х годов" Тазабеков Мурзабек, 1896 года рождения, расстрелянный 27 марта 1938 года за антисоветскую деятельность по постановлению тройки НКВД Киргизской ССР от 13 марта 1938, реабилитирован полностью.

Тазабеков М. был арестован 5 марта 1938 года, до ареста работал в колхозе /название записано нечётко/ Джети-Огузского района рядовым колхозником.

Первый заместитель прокурора
Киргизской ССР

Э. Акматов Э. Акматов

172
к. 94

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
ИТТУК КООПСУЗДУК БОЮНЧА
МЕКЕТТИК КОМИТЕТИ

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ КОМИТЕТ
РЕСПУБЛИКИ КЫРГЫЗСТАН ПО
ОБЩЕСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

720000 Бишкек ш. (г.)
Леринского б. 70

д. 25 1992 г. № М-1443/1066-сч

СПРАВКА

Согласно материалам архивного уголовного дела Тазабеков Мурзабек 1896 года рождения, уроженец с.Джаргылчак, Джеты-Огузского района, до ареста (5 марта 1938 года) работал охотником колхоза "Улгулу-Джап" Ак-Терекского района Кирг.ССР. По необоснованному обвинению в контрреволюционной деятельности решением тройки НКВД Кирг.ССР от 13 марта 1938 года осужден к ВМН - расстрелу. Приговор приведен в исполнение 27 марта

1938 года. На момент ареста Тазабеков Мурзабек с ним проживали:

жена - Тазабекова Турсун - 38 лет;

сын - Мурзабеков Мукаш - 12 лет;

дочь - Мурзабекова Бурулуш - 8 лет; *тогда*

дочь - Мурзабекова Шаркан - 1 год.

27 апреля 1989г. заключением Прокурора Кирг.ССР Тазабеков Мурзабек полностью реабилитирован.

Начальник подразделения

[Signature] К.Д.Дарданов

СВИДЕТЕЛЬСТВО О СМЕРТИ
ӨЛГӨНДҮК ТУУРАЛУ КҮБӨЛҮК

Гражданин (ка)
Гражданин (ка)

Илазидеков

Мурзабек

умер (ла)
өлгөн

24 марта 1938г

девятисот тридцать восьмью

в возрасте 39 лет, 10 чем в книге регистрации актов о смерти

жаны
1990 года

март

месяца 28

числа

произведена запись за
тийиштүү жазуу жүргүзүлдү

№ 1

Причина смерти
Өлүмдүн себеби

Гастры

Место смерти: город, селение
Өлгөн жери: шаары, кыштагы

Фрунзе

район
область, край
область, крайы
республика

Киргизская ССР

Место регистрации
Катталган жери

Жети-Ойзский

рай

отдел ЗАГ, Иссык-Кульский

Дата выдачи

28 марта 1990 г.

Верилген датасы

ж.

М. П.
П. О.

Заведующий отделом (бюро)
записи актов гражданского состояния
Гражданлык абалдын актыларын каттоо
бөлүмүнүн (бюресүнүн) башчысы

П-ГС № 481512

И. И. И.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
БАШКЫ ПРОКУРАТУРАСЫ

ГЕНЕРАЛЬНАЯ ПРОКУРАТУРА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

720400 Бишкек шаары, Эркиндик буль.39
тел.(996-312) 663-373 факс 663-067

от 14.12.2014 № 10/2-3

720400 г. Бишкек, пр. Эркиндик 39
тел.(996-312) 663-373 факс 663-067

На № _____ от _____

г.Бишкек,
мкр.5, д.3/1 кв.25

Мурзабековой Б.

СПРАВКА

о признании лица пострадавшим
от политических репрессий - реабилитации

Согласно архивной справке, выданной ГКНБ Кыргызской Республики за № М-1443/1066-СУ от 12.05.1992 года, Тазабеков Мурзабек 1896 года рождения, по необоснованному обвинению в контрреволюционной деятельности, решением НКВД Киргизской ССР от 27.03.1938 года был расстрелян.

Согласно свидетельству о рождении ХЯ № 348588, Мурзабекова Бурулуш, 20.09.1934 года рождения, дочь Тазабекова Мурзабека.

В соответствии с требованиями ст.ст. 1, 2 и 3 Закона Кыргызской Республики "О правах и гарантиях реабилитированных граждан, пострадавших в результате репрессий за политические и религиозные убеждения, по социальным, национальным и другим признакам" от 27 мая 1994 года, **Мурзабекова Бурулуш 20.09.1934 года рождения**, признана пострадавшей от политических репрессий, реабилитирована.

Начальник отдела

У.Чалбаев

СВИДЕТЕЛЬСТВО № 273 О ПРАВЕ НА СОЦИАЛЬНЫЕ ГАРАНТИИ И КОМПЕНСАЦИИ	
	Фамилия <u>Мурзабекова</u>
	Имя <u>Варвара</u>
	Отчество _____
	20.09.1934 года рождения
Уроженец <u>Иссык-Кульская обл.</u>	
М.П. _____	
имеет право на социальные гарантии и компенсации, предусмотренные Законом Кыргызской Республики "О правах и гарантиях реабилитированных граждан, пострадавших в результате репрессий за политические и религиозные убеждения, по социальным, национальным и другим признакам."	
Свидетельство выдано комиссией 25.12.2011 г. на основании справки о реабилитации (решения суда) от 14.12.2012 г.	
Председатель комиссии <u>Жуев</u> (подпись)	

Мырзабектин бир тууган иниси Мааданбек каза болгондо чыгарган арман ыры

1916-жылы кыргыз эли падышалык колонизаторлордун кысымына чыдабай каршылык көрсөтүшкөн жана оор замбирек, мылтык менен карапайым элди аткылашканда, эл кырылгандан калгандары жөө-жалаңдап, Кытайга качкан. Жолдо ачтан, сууктан кырылган. Тирүү калгандары Кытайга барып, жалданып иштешкен. Кыргыз жерине 1917-18-жылдары кайтып келген, ошондо жугуштуу келте, кара тумоо оорусу күчөгөн. Катуу оорудан Мурзабектин бир тууган иниси Мааданбек өлгөндө кошкон арман ырынан үзүндү.

Сүйлөшүп бирге жүрбөдүм
Сүйүнчүңө күлбөдүм
Жалганда кызуу жүргөнүм
Артыңдан неге өлбөдүм

Кызча уялып сыйлашкан
Кыйындык көрсөк ыйлашкан
Бир төшөктө жатышкан
Бир эмчектен эмишкен

Арманда кеттиң боорум ай
Алып кетти ооруң ай
Айрылып сенден калганым

Ал дагы менин шорум ай
Арманда кеттиң боорум ай

Адам ата пайгамбар
Адагы кетти дүнүйө ай
Так Сулайман Пайгамбар
Дагы кетти дүнүйө ай

Нур Муханбет Пайгамбар
Бул дагы кетти дүнүйө ай
Айланайын боорум ай
Айыкпаган ооруң ай

Сүйлөшүп бирге жүрө албай
Жакшы тонду кийе албай
Эл катары жүрө албай
Эсил кайранбоорум ай

Ээлегендей талааң жок
Ээлик кылар калааң жок
Эрмек кылар балаң жок
Эртелеп кеттиң боорум ай

Сүйүшөргө жарың жок
Сүйүп жыттаар балаң жок
Сүйлөп катты не жаздым
Бул дагы менин арым жок...

Отуз үч миң сакаба
Баары кеткен дүнүйө ай

Жер жүзүнө жан койбой
Атаңдын көрү дүнүйө ай

Өйдө чыксам өбөгүм
Ылдый түшсөм жөлөгүм
Энеңден кенже бөбөгүм

Көбүрөөк жашап жүрбөдүң
Арманда кеттиң бөбөгүм
Жаткан жериң жай болсун
Мингениң дулдул тай болсун!...

*Ырды жазган Тазабек уулу Мырзабек
Көчүргөн: кызы Мурзабекова Бурулуш
Араб алфавитинен которгон:
Акунов Жаныш молдо.
2005-ж.Ак-Терек айылы .Август айы*

Атамдын жазыксыз атылгандыгы тууралуу “өлгөндүгү тууралуу” күбөлүктү Кыргыз ССРи Жети - Өгүз райондук ЗАГС бөлүмүнөн алдым. “Репрессияга кеткендердин, Улуу Ата Мекендик согушта курман болгондордун, согушта дайынсыз жоголгондор” тууралуу айлыбызда эстелик ачылганда, атам тууралуу документтерди көрсөтүп, атамдын атын эстеликке жаздырдым жана атамды жаңы эле атып салгандай өксүп ыйладым...

Сары жазды карай жол тартуу

Жөнөдүк Сары –Жазга сапар тартып
Биздин кош эки унаага чатыр артып
Аскерлердин изинен адашпайбыз
Чубашып келатабыз кыркаар тартып

Эчен бир күрткү карга тыгылабыз
Ат жыгылса , үстүнөн жыгылабыз

Четинен жолдон башка жол таба албай
Кысылып ошол жерде тим турабыз

Астыда келатабыз жолдон чыкпай
Байкагансып келатабыз атты жыкпай

“Эрте ашып кетели”-деп кааласак
“Ашууга конобуз го”-дешет укпай

Кайсы бири ушул жерде жаталы ,-дейт
Кайсы бири мунун суурун аталы,- дейт
Адашпай аскерлердин изи менен
Кай бири: “бүгүн эле ашалы!”- дейт

Ашууну баарыбыз тең туура көрдүк
Ашууда жолдо чубап , келе бердик
Кээ бир күрткү кыйын жерден жол табалбай
Жыгылып, чыга албастай азап тарттык

Улам түшүп келебиз күрткү карга
Жолдон чыкса, жыгылабыз күрткү карда
Коштоодогу атыңды коё бербей
Деп келебиз “чылбырын бекем карма!”

Ашуунун көл жак бети өтө бийик
Башына жол салганбы, качкан кийик?
Күн ачык турса болду кадимкидей
Будун болсо өлбөйлү каргыш тийип

Тайгалансаң жетесиң ойго барып
Оюңда, балким, бардыр музда жарык
Унчукпай бастыралы ,-дешип калдык
Үн чыгарсак кетеби көчкү алып?

Бийикте Токонайым тура калып
Агытты коштоду атын түрө салып
“Агытпа ,Түкө”-десем болбоду эле
Жүктү сурап жыгылды музга барып

Кыдыр камчым атынан түшө калып
Ойготтук Абды экөөнү жете барып
Бул дагы жыгылбаса болду эле,- деп
Айдадык минген атты жолго салып

Жүктөгөн бардык жүктү чечип алдык
Жалаң атты “оо, кудайлап” жолго салдык
Эң алдыда келаткан жолчусу элең
Жардам көрбөй бир кишиден артта калдык

Кожоюн токтогон жок, Зайнулла жан
Биз келебиз, -деп коюп кетип калган
Карашкандан Дөңгүл деген абышканын
Караан болуп куу тайган ити барган

Ат өлсө, ошол жерде калган элек
Аты жок кайда тентип бармак элек?
“Балакет башка түшсө кантебиз”-деп
Кайта тартып ,биздер жолго салган элек

Минген ат желден ашып кеткен экен
Бизден соңку мергендер жеткен экен
Бараткан алдыдагы атты көрүп
Ташбай мерген ташка байлап кеткен экен

Атка жетсек,элдин баары кетип калган
Каралашып куу тайган биз менен барган
Жолдоштун пайдасы жок,болобу,- деп
Токонай,мен ичимде арман калган

Караан болуп турган жок , барган элден
Аман чыктык “ит өлчү” жаман жерден
Негизинде тууган эле тууган экен
Абды менен чоң экөө биз менен жүргөн

Карасак элдин баары ойдо жүрөт
Оюндагы кебин айтып ,карс-карс күлөт
Ашуу бузган берендер калдыгы деп
Кара жерге жетелик дешип,ну деп

Жети киши чыкканбыз биздин элден
Жетинин бири-бапа,алтоо- желдең
Калган жыйырма экиси башка элден

Арткы бетке жүргөн соң ,катуу жүрдүк
Караандыгың кана “агузу” дешип калдык
Карала иште адамдын адамы экен
Баядан бир тууганым Абды дедик

Эки желдең ,бир тейит түшкөн экен
Торбудан түшүп барып күткөн экен
Төрт киши аман-эсен кошулган соң
“Аман бол”,-деп куу тайган жүрүп кеткен

Атты байлап ,ал жерге чатыр жайдык
Чатырдын жыгачтарын жерге сайдык
Бул жердин тоңу качан чыгат дешип
Өтө суук болгонго айраң калдык

Ортосунда эчки –теке жайнап жаткан
Мергендер көрүнбөдү барып аткан
Эртең менен буларга баралы,- деп
Биздин кошуун кеңешме куруп жаткан

Агарып эртең менен таң дагы аткан
Атмакка биздин балдар бара жаткан
Аткан менен ит кууган бир олжо жок
Качып кетип баарыбызды алаңдаткан

Бизден башка мергендер да барган экен
Бизчилеп алар да кур кол калган экен

Кийиктен тегиз куру кол калган соң
Суурду көздөй жөнөдү бардык мерген

Баратабыз чоң капчыгай ичи менен
Баары мерген отуз эки киши белен

Көрүнөр жайык жериң болобу,- деп
Сурайбыз капчыгайдан дешип сенден

Капчыгай бизге айтат Сары-Жазмын
Байы менен көзүндө пайдасы азмын
Айтылбас адамдарга алтынымды
Таап алсаң,ичимден барып казгын

Үстүм жалпак, карасаң ичим бийик
Бийикти орун кылган кара кийик
Каарына алган кезде кан да аккан
Чет киши калган өзүмө каргыш тийип

Болбосо карагай менен кырчыным бар
Көрүпсүң бардык чети зоо менен жар
Жол билбей жолдон чыккан адам болсо
Өлгөнчө туюкталып ,каласың зар

Мындай деп капчыгайдан кабар алдык
Жолдун кыйын жерине жетип бардык
“Сары-Жаздын суусу ушул”,-дегенден соң
Суу боюна кечинде конуп калдык

Эртеси муз үстүнө жолдор салдык
Чоң суунун ары жагына өтүп алдык
Кайсы бир жериндеги калын музду
“Карачы ,бул жерин”,-деп айраң калдык

Жол салынган зоо бетине өтө кызык
Таштар тизип коюлган эки шырык

Бастырасың ,өтөсүң,амалың жок
Туш жагыңды карайсың көздү сүртүп

Арабызда Акона деген орус
Бекети оттук деген жерде конуш

Силерге жол көргөзүп берейин,-деп
Карагайты дегенден жеңил сүзүп

Баратабыз муну менен музда басып
Карагайты белинен өттүк ашып
Көрүндү ары жагынан Сары –Чалкак
Аркар, кулжа безилдейт бизден качып

Сууру жок, аңырайган бир бел экен
Качкандан кыргыз мурун барган экен
Эки түнөп калганча бир да олжо жок
Мергендин баарысы тең көчсөк деген

Ашып алып жөнөдүк кайра белден
Бир теке каза тапкан атсам менден
Адашып бул теке артта калганында
Адамыбыз Жети-Өгүздөн барган элден

Эмесе деп бир жерине жатып алдык
Керектүү илбесинди атып алдык
Эл артынан барууга жол билбейбиз
Ылайланып,суу киргенче шондо калдык

Бир нече күн ошол сайда жата бердик
Суурларды издеп ,таап ата бердик
Мергенчилик срогу бүткөнүнчө
Бөлөк арга калган жок, деп шондо бардык

Из жаткан сай толтура муз каптаган
Чоло жерин калтырбай тоз каптаган
Он –он беш күн жатканча ,шек билинбей
Мезгилинде эриген муз тим жатпаган

Бир күнү жаныбыздан муздар акты
Музга аралаш таштарды калдыратты
Сары-Жазды көргөнү чвлып келсек
Кече албастай көзүбүздү жалдыратты

Сары-Жаз сайы толуп калган экен
Сарала чала тонуп калган экен
Шек алып бизди коштоп келе жаткан
Андагы сууну чайып барган экен

Сары –Жаз төө өркөчтөп агып жаткан
Шар жери ташты ташка чаап жаткан
Түз жери үн чыгарып толкуп кайнап
Кадимки күн сыяктанып агып жаткан

Кээ бир жери серпилип толкуп кетет
Толкуну зоодон ашып,зоого жетет
Жолдошторум көрүп туруп ушул сууну
Деп айтат: “ачууланып бул суу нетет”

Кече албай кокусунан мында калсаң
Кыргыз менен кытай жолун сала албасак
Азыгыбыз алты айга жетер болсо
Мейли десек болор эле кышка калсак

Жалаң кийик биз үчүн болбойт тамак
Кышка чейин жатабыз колду санап
Суук болор эң болбосо эки сабар
Кезек менен туралык дештик карап

Кечинде конушубузга кайтып келдик
Суунун жайын жолдошторго айтып келдик
Ушундай болсун, макул, дедик дагы
Суурун алып,кийигин ата бердик

Бир күнү күн бүркөлүп, шамал болду
Беш күнү катуу карлап,суулар тоңду
Андыган жети мерген турабызбы
Сууну кечип,суу бою изге толду

Адегенде кече албай ,чочуп турдук
Тобокел деп ,камчы менен атты урдук
Аман чыксак ,жыргалды көрөбүз деп
Өлүп калсак ,”кеттик”-деп моюн сунуп

Карасак суунун үстү бопбоз баткак
Өткөргөн бизди дедик кудай сактап
Кирген кезде чоң сууга малындык го
Агызат атын, малын суусу каптап

Кечүү деп чыга түшүп турган кезде
Кызыл аскер көрүндү дароо көзгө
Качан болсо пайдасын көрчү элек деп
Сүйүнүп күлүп турдук кубангандан

Жакындан булар дагы келип калды
Документин барбы? - деп сурап калсам
-Документ баарыбызда бар,-деген соң
-Куулунун суурун ат ! –деп жолго салдык

Баратабыз куулуну өрдөп алып
Там үй менен боз үйгө жеттик барып
Ысактын суурун бербейт Акона деп,
Бучук катын урушту чыгып алып

Мунун эри атат экен суурду барып
Атпаса жүрөт экен капкан салып
Биз алчу суурдан такыр калбайт го,-деп
Элейип кабак ачпайт бек кызганып...

Же мергенде акча болсочу
Аттардын карды тойбоду
Анда айдалап Зайнулла
Айдаганын койбоду

Арыстан болгон немедей
Чочудук мерген ченебей

Тамак ичип алганга
Руксат бербейт кенедей

Чатырларды бүктөтүп
Ок дарысын жүктөтүп
Кашаңдык кылган мергенден
Энесин сөгөт тиктетип

Бир жагынан Ыбырай
Мас болуп алып бир далай
Кыр башың төлөйт залалды
Чыга берсе дейт мындай

Мындайы бир боо бедени
Бир боого акча кетеби
Өздөрү мас болгондон
Биздерге тоют жетеби

Сары камышка барганда
Күн бүркөлүп калганда
Акчасы жок азык аз
Мергендер жүрөт арманда

Түн кирип көз байланды
Табалбайсың айлаңды
Таба турган кожоюн
Бул экөө кайда жайланды

Алты киши мергенчи
Акчаң болсо берсеңчи
Квартир берем чөп берем
Меймандос дедик орусту

Кар жаады катуу суук болду
Кайыккан аттар көп колду
Кондурбай турган болгондо
Квартир берем деп конду

Сары –Камыштык Казыбай
Сандалды мерген бир далай
Адашкан киши андан көп
Сактасын дедик бир кудай

Аттарга чөптөн салбады
Казыңды кудай каргады
Кекирең салып аттарга
Он тогуз сомду алганы

Мергенге аттар жутунду
Мурзабек муну көтөрдү
Көзүбүз жетпейт эртеси
Ашууну ашып кетерди

Катыны жаман неме экен
Бир күнкү конок дебеген
Эч болбосо жармадан
Бир чыны куюп бербеген

Же негизи кулак немеби
Аш болбос ичкен тамагы
Бек болуп бул каапырың
Эмгегим жок дегени

Же түп атасы кулакпы
Колхоздон чыккан суракпы
Чолок этек активдин
Же бирисине ынакпы?

Катыны жаш өзү жаш
Иштебейтэкен дени сак
Иштебей жеген тамагы
Ичинен болсун кара таш

Аттансак болду камынып
Акчалап турдуң чамынып
“Аябас элек”,- деп айттык
Болсо акча кени табылып

Арзан болсо акчасы
Аймактан келдик тапканы
“Квартир акча төлө”-,деп
Бул капыр аттанарда кабылган

Же аттар чөпкө тойсочу
Акчалап жанды койсочу
Калыс актив бар болсо
Кулакка тартып койсочу

Ачкадан аттар тырышты
Баарынан мурду бырышты
Эми эмне кыламын
Буларды кандай кылышты

Он тогуз сом бергенде
Акча жок дедик мергенде
Эт атылса деп айттык
Беребиз кайта келгенде

Алганы бардык Ак-Булак
Конолу десек жөн сурап
Кудайы конок кондурчу
Чыкпайбы бизге ич бурап

Мал күтүп кулак болгомун
Эки жылдык кордомун
Арыздансам дейт зарылып
Колхозго мүчө боломун

Арыз берсем да албады
Арыз үчүн арман калбады

Сталиндей атанын
Закону эми жалгады

Же бир күнү айдап калабы
Түрмөгө тыгып салабы
Сүртүп кеткен кишинин
Орундаар бекен талабы?

Колхоздо иштеп жүрөмүн
Кардым тойсо күлөмүн
Колхозго алса мүчөгө
Кечирсе деймин күнөөмү

Сүйлөшүп жатып түнөдүк
Күндүзү бирге жүрөлүк
Сары-Жаздан ким калат
Билбейт бизге бүдөмүк

Асманда булут бүркөлүп
Аябай түндө чүмкөнүп
Кар аралаш шамалды
ГПУда калдык тирелип

Кырк төрт мерген бир элек
Барууга дилгир жан элек
Тизмесинен билинди
-Он экиси калат,- деп

Алты адам калды Чырактан
Жол билбеген чунактан
Калчулар делип саналды
Мергенден болгон сурактан

Ыбырай калды Талаптан
Тартылбай учуп караткан
Калчулардын ичинен
Эки делип санактан

Муса менен Качаган
Булар калды Дархандан
Экинин бири батынса
Бул бир киши Чычкандан

Ак-Теректик Ормонбек
Бириге калды кудай деп
Сураган киши болбоду
Калыштыбы-алар деп

Сейтказы менен Айткулу
Элисиң Барскон дейт муну
Мергенчилик кылбайсың
Чыгарат эми бир жолу...

Акун менен Токтаалы
Кабактан калды бул дагы
Жол билер адам жок дедик
Арабызда бир дагы

Ак-Теректик Ормонбек
Муну да айткан калат,- деп
Он экиден башкасы
Отуз экиси барат деп

Тосордон калды Маматбек
Далай жол басып азап жеп
Руксат болсо улуктан
Артыңыздан барам ,-деп

Барса деп тилейм Ормонбек
Ал турмак калды Маматбек
Бул эки бала калган соң
Бүркөдүк кабак азап жеп

“Кош”-деп биз аштык эки бел
Чөбүндү бердиң Алмазбек
Зайнага бердик бир көйнөк
Бизге ыраазы болгун,- деп

Ак була кытай жүнүндөй
Карагайга жеткен соң
Борошо, бороон кар уруп
Мына ошол жерге түнөдүк

Тизеге жакын кар болду
Аттар кара жерге зар болду
Мергендерди багып турганга
Бирок да карагай отун бар болчу

Үч күнү жаттык бүрүшүп
Бут суна албай чүрүшүп
Жагылган от да көрүнөр
Чалгында кызыл аскер чүрүшүп

Чатырга келди жарышып
Ыктоорок деп карашып
Унаасы “охот” деген соң
Документ сурап алышып

Окуп көрдү албады
Буларды кудай жалгады
Жол билбеген мергенге
Жол салып кетип калганы

Конгон үйүм Амазбек
Консок деп бардык Маматбек
“Мейлиң консоң конгун деп!”-деп
Жылуураак чыкты мындей кеп

Үч түнөдүк Амазбек
Атыбыз тойду чөптөн жеп

Төрт түнөмөк болгондо
Зайнулла барды мындай деп

Кайнымда жүрдүм Зайнулла
Дос кылыптыр,- дейт мында
Кайта жүрмөк болуппуз
Деп коёт кудай урганда

Пропуска бербептир
“Мергенди алып кел”-дептир
ГПУну билчү Ыбырай
Күчү абак болуп тердептир

Муса менен Урманбет
“Кош кайтарып калсын”- деп
Ишенет экен буларга
Башкасы такыр барсын деп

Качып кетчү немедей
Кайтарып жүрөт ченебей
Абайласам акыл жок
Зайнуллада кенедей

Караколго келгенде
Акча жок дешип мергенде
Бир жарым сомдон акчаны
Тизмелей бердиң мергенге

Жөнөдүк чыгып Жети-Өгүз
Кеч кирди качан жетебиз
Конолук дедик кабакка
Таң ата чыгып кетебиз

Кабакка келип калалы
Кабактан бүргө талады
Жайсыз болду деп айтпайм
Биз үчүн берген тамагы

Жумурткадан көп салды
Мейманым тойсун деп салды
Жөн сурап калды колхоздон
Сүйлөшсөк мындай кеп салды

Атың ким, десек Акон дейт
Колхоздо жок акым дейт
Тооруп калса бир киши
Токтоосуз алам жакын дейт

Буларды кудай бербесе
Бизди издеп келбесе
Жол билген бир да киши жок
Жатат белек эмесе

Кызыл аскер келдиби
Же кыдырды кудай бердиби?
Сүйүнүшүп мергендер
Мына ушундай дедиби?

Ашууга салып жөнөдүк
Калганын мерген көрбөдүк
Түз баскан атты камчылап
Жыгылган атты жөлөдүк

Изи менен барабыз
Арбыды күндө санаабыз
Борошолоп кар жааса
Буюгун жолдо калабыз

“Эми кар жааганын көрбөсүн”
-Деп “таза” жүрсөң өлбөйсүң
Жерлери сонун көрүнөт
Түргөндү басып өрдөсөк

Кара-Колдук бир мерген
Келаткан эле биз менен
Орто жолдон ал айнып
Кайта тартты түз менен

Маалкатымыш болгонун
Көгала чалым оңбогун
Түңүлүп андан калган соң
Адашып издеп койбодум

Аскердин жолу бизге жол
Адашпасам ишим оң
Атыңды билбейм кантейин
Адаштырдың Каракол

Адашпайбыз кетебиз
Самаган жерге жетебиз
Мойнубузда милдети
Каалап ойноп чечебиз

Тазабеков Мурзабек

Ырды араб алфавитинен көчүрткөн:

Кызы : Мурзабекова Бурулуш

*Бул поэмадан үзүндүлөр Кыргыз Республикалык Илим ,
Инновациялар жана Турмуш деген журналдын 2004-жылдын
1-санынан жарык көргөн .*

Акын Мурзабек атанын арбагына таазим

Калыптыр урпагында үрөнүң
Эскерди ак жеринден күйгөнүңдү
Сезилет кудуреттен кылар ишин
Жүрөктө эмне максат түйгөнүңдү

Максатың жакшылыктын үрөнү экен
Душмандын отуна да күйбөйт экен

Урпагың үрөнүңдү кайра сээп
Максатыңды өйдө карай сүйрөйт экен

Сөөгүн чирип кетсе да
Сүйлөп жатат ырыңыз
Колго алып ырыңды
Жетелеп барат кызыңыз
Ырыңызды топтосо
Башка максат кошпосо
Жер астында жатсаң да
Кулагың төшөп угуңуз...

*Токойбек элинен:
Конокбаев Сааданбек уулу Орозбек
20-апрель 2013-жыл.
Түп району, Күрмөнтү айылы
Элдик дарыгер, 80жашта.*

**“...ак тактарга” кайрылганда:
...аттиң, арман...**

Ардагер –педагог Мурзабек кызы Бурулуш эженин муңу

Мен бул эжени жакшы тааныйм.Көп жыл Жети-Өгүздүн Ак-Терек мектебинде кыргыз тили жана адабияты сабагынан окуучуларга билим берип келди. 50-жылдардын орто ченинен бери көргөн күнү-мектеп, баскан жолу мектепке алып барат, үйдөн мектепке, мектептен үйгө, башка жолду билбейт,балдарга билгенин үйрөтүп, билбегенин үйрөнүп, кырк жылга жакын педагогтук ишинде миндеген сабактарды өтүп, балдарга жакшылыктын үрөнүн сээп, ошолор адам болсо экен деп адамдыктын нарк-насилин үйрөтүп келет. Киши дегениң ар кыл турбайбы, жакшысы чыкты, жаманы чыкты, нарктуусу чыкты, нарксызы чыкты. Мугалим деген ошол да, балдарынын баарын жакшы болсо дейт. Окуткандары жөнүндө дурус сөз укса ичинен ыраазы боло кудундап калат...Анан эмне?

Ошол эже ичине сыр катып келет. Сыртынан карасаң дале бир сыр сактап, сөз жашырып жүргөндөй эмес, эмне кеби болсо баарын эле айта бергидей кебетеленип турат. Жок, андай эмес экен. Анын муңу, зары көп. Социалисттик коом сталинизм аны жаштайынан тумчуктуруптур. Бул-атасынын тагдыры. Атасыз өскөн, аталап кусаланган, зарлаган узак жылдар. Эженин ак аралаган чачтарында, бырыш баскан жүздөрүндө, бүт каны – жанында атага болгон ызасы, сагынычы, таарынычы, кусасы, баары-баары аралашып жүрөт. Атасы ээрчитип алып көл боюна алып барып толкундарды, тээ күңгөйдөгү тоолорду көрсөтө албады, окууга баратканда “бар эми, кызым, жакшы оку” деп айтып, сабактан кайтканда канча баа алганын сурабады ...

Төрт жаш. Бул курактагы наристе эмнени билет? Ушул төрт гана жыл кызы менен атасын бириктирет. Чогуу жашаган жылдар, бактылуу учурлар ушулар гана. Болду. Ошо менен ата жок. Кыз нени туюп, нени билген? Элес-элес, күңүрт-күңүрт дүйнө. Атасын жакшылап кайдан билсин. Ага ким айтмак эле. Чындык чыркырап көрдү тээп чыккыча “советтик деп аталган ” жасалма, чүмбөттүү коом бет пардасын тытып ыргыткыча бу дүйнөдөгү жакшылар анын атасы ак жеринен караланып

38-жылдын кандуу чеңгелине аралашып кеткенин айтышкан жок, бир нерсе деп кызды жубатууга, алаксытууга жарашпады. Мындан алар коркушту, чочулашты, бул дүйнөдөгү жамандар болсо, кайра табалашып, мыскылдашып “контурдун кызы” деп келекеге алышты, элге –журтка жакындатпай, жугуштуу дарты баарына өтүп кете тургансып, өздөрүн алып качышты, социализмдин, коммунизмдин душманы дешип тескери карашты. Не кылат, заманың ушул болсо , башка жол жок болсо... Арга жок да... Пионерге, комсомолго, партияга өтүп жатканда, советтик системанын кулу кылып кармап турган далай-далай анкеталарды баракчаларды толтурганда атасы жөнүндө кыска гана “өлгөн” деп айтып, же ошентип жазып койчу. Анын баарын ошол убакта ким тыңдайт. “Өлгөн!” Болгону ушулбу? Өлгөн беле? Жок, аны өлтүргөн эле?! Ким?! Кайда?! Эмнеге?!

Кичи-Жаргылчактык Тазабек уулу Мырзабекти, Бурулуш эженин атасын, 1938-жылы жапжаш кезинен өлүмгө учураткан ким эле? Заман деп кутулабыз, Сталин деп кутулабыз. Таң

каласын, неге ошондо кыргыздын “мен-мен” деген жигиттери колунда иши, башында акыл – ою, оозунда куюлушкан сөзү бар чыныгы инсандарыбыз, жаңы өкмөт үчүн жан урап жан берген атуулдарыбыз набыт болуп кетишти экен. Мунун себеби-биздин баягы көрө албастыгыбыз, бирөөлөр өйдөлөп баратса, буттан ылдый тартып турчу ит адатыбыз болуп жүрбөсүн. Анын айыбы эмне эле? Кичи-Жаргылчак айылына, мектеп ачып, ошол топудай айылдын балдарын окута баштаганыбы, кыштактагы эң сабаттуу адам экендигиби, ошол жөндөмүнөн улам Ак-Терек айылдык кеңешинин катчылыгына көтөрүлгөндүгүбү? Эгер ошол кишилер мындай жөндөмдүүлүктөрүн көрсөтпөй, өзү менен өзү болуп жүрө бергенде репрессиянын кандуу тегирменинин парасына кирип бармак эмес, тынч оокатын кылып жүрө бермек. Бирок булардын инсандык сапаттары, жүрөгү бармак эмес. Алар тезирээк, бекемирээк социализмди орноткусу келишти. Социализми буларды курмандыкка чалып жатканы менен иши болбоду. Жаңы коом адамдарды тебелеп коёрун, бу система киши сөөгү менен куруларын анда ким ойлоптур. Алар эч кимиси кийин-соңу мындай болот деп ойлогон эмес, эркиндик, тендик, адилеттик келди дешти...

Анын өмүрлүк жары Турсун эне күйөөсүн алып кетердеги акыркы күн жөнүндө мынтип айтып жүрбөдүбү:

-Ошол каргаша баскан 38-жылдын 5-мартында айылдык кеңештин катчысы катары тоодогу малчыларды кыдырып, ал-акыбалын билгени кеткен эле. Далайга келбей атты. Кечикти. Түн ичинде аны издеп чабарман эки-үч курдай келип кетти, жарыктык Үсөн ата кооптонуп, алда бир жамандыкты сезгендей аттан түшпөй, чебелектенип алган. ”Турсун, Мырзабек келсе, айткыла, кайра эле тоого чыгып кетсин. Үстү жабык ماشийне менен көк шапкечендер келишти, келүүчүлөр келди, кеңсе жакка барбасын, тоого качсын”, -деди бейиши болгур. Мырзабек келери менен чабармандын сөзүн айттык. ”Кач” десек көнбөйт, ”менин эмне кылган күнөөм үчүн камайт экен, же ичип-жегеним бар бекен, барайынчы”, -деп өзү кеңсеге барып колго түшүп бербедиби. Ошол бойдон кайрылган жок. Ошол бойдон айылын, балдарын, энесин, күндө үйүр алган атын көрбөдү...

Ооба, ошол бойдон кайрылган жок. Кайрылбайт да эле. Андан аркысы айыпсыз кишиге айып коёбуз деген сансыз көп сурактар, коркутуулар, уруп-согуу, тепкилөө, сөөк сындыруу, ачка калтыруу, оору жуктуруу, кыскасы, фашизмден өткөн мыкаачылык. Же бир алып кеткен өкмөтү дарегин билдирсе кана. Турсун эже эмчектеги баласын бир колуна көтөрүп, экинчи колуна тамак-ашын, жакшылыкка ыроологон аппак кийимдерин алып Караколго барат, дайыны жок, киргизбейт да, көргөзбөйт, же бир дайынын айтпайт, не бир азап менен Бишкекке келет, аякта кайдан, ”жоктон” башка сөз жок. Алакандай кагаз жок, алмончоктой адам жок, башкармадан минип барып келүүгө ат сураса-ат жок, дан сураса-дан жок, мал сураса-мал жок. Бир гана нерсе-үмүт бар. Ошол үмүт дале күйүп келет, өрттөп келет, көңүлүн муз кылып келет. Жыйырма жылдан соң өлгөнүн, тирүү эместигин угушту.

1938-жылдын 27-мартында, кармалгандан 22 күндөн кийин атылганын, оо кийин гана атайын прокуратура ишин карап, акталганын угушту. Өлгөнүн угушту, атылганын билишти. Кунун ким төлөйт? Ким кечирим сурайт? Эч ким, жооп бербейт...

Бурулуш эже атасынан уялып да жүрдү. ”Эл душманы” болгон экен деп ишенип да жүрдү. Анан ага чындыкты ким айтат. Саргара окуган, үтүр-чекитинен бери жаттаган ”КПССтин тарыхы” деген китеби айтабы, же ”Илимий коммунизм”, болбосо ”Маркстик-лениндик философия” айтабы? Кайдан? Алар нени айтсын. Алардын көзү сокур, көкүрөгү челдүү. Ошондо атасынын ”контр” экенин эстегенде, ичине бугу толуп, ыйлап-ыйлап, өксүп-өксүп калчу, дарты ичинде аны сыртка чыгара албайт, элдин баары тескери көзү менен теңсинбей карагандай туят өзүн.

”Эл атасы” Сталин өлгөндө эми күн бүркөлүп, жер жарыла тургандай шолоктошуп ыйлашпадыбы көпчүлүк. Ошондо Бурулуш эже да ыйлады. Сталинди жоктоп ыйлады. Бирок караңгы түн түшпөдү, жер жарылбады, Сталинизмдин бети ачылды...

Аттиң, арман ай же бир атасынын бейитин билсечи, эстелигин орнотуп, топурак үстүн жаңыртып, көксөсүн суутуп алгыдай. Же бир аткан, өлтүргөн кишисин билсечи, барып алка

жакадан алып жыккыдай... Же атасынын өңү түсү эсинде калсачы. 3-4 жаштагы наристе бала эмнени эстей алат эле...

Аттиң, арман... Бир адам дегениң бир адам эле эмес турбайбы, ошонун кара башы менен эле бүтпөйт турбайбы... Мырзабектин энеси Кант чоң эне уулу атына камчы басып, теминип кирип келе тургансып, белести карап өмүр бою өксүп өттү. Жары Турсун апа соко айдап, эгин бастырып, орок оруп, көкүрөгү тешилип, көзүнөн жаш кетпей, уялаш иниси Исабек менен уулу Мукайыл өттү. Бир жамандыкты күтүп, ызасын да, кусасын да ичине сактап чоң атасын, таятасын, бабасын көрбөй, неберелер-чөбөрөлөр чоңоюшту. Аттиң, арман...

Арман дегениң, дүйнө дегениң ушул турбайбы! Ушундай арман менен, ушундай көйгөйлүү дүйнөдө көпчүлүктүн бир катары көл боюнда Мурзабек кызы Бурулуш эже жашайт...

*Абдыкерим Муратов
Педагогика илимдеринин доктору,
Мугалимдер газетасы 7-ноябрь 1991-жыл
№45(9699)*

**АКЫН
ТАЗАБЕК
УУЛУ МУРЗАБЕК**

«САРЫ-ЖАЗГА» САПАР ТАРТЫП, БИЗДИН КОШ ЭКИ УНААГА ЧАТЫР АРТЫП.

Жөнөдүк «Сары-Жазга» сапар тартып,
Биздин кош эки унаага чатыр артып.
Аскерлердин изинен адашпайбыз,
Чубашып келатабыз кыркаар тартып.

Эчен бир күрткү карга тыгылабыз,
Ат жыгылса үстүнөн жыгылабыз.
Четинен жолдон башка жол табалбай,
Кысылып ошол жерде тим турабыз.

44

Астыда келатабыз жолдон чыкпай,
Байкагансып келебиз атты жыкпай.
«Эрте ашып кетели», - деп кааласак.
«Ашууга конобуз го», - дешет укпай.

Улам түшүп келебиз күрткү карга
Жолдон чыкса жыгылат күрткү карда
«Коштоодогу атыңды кое бербей,
Деп келебиз чылбырын тыкыс карма!»

Ашуунун көл жак бети өтө бийик,
Башына жол салганбы качкан кийик?
Күн ачык турса болду кадимкидей,
Будун болсо, өлбөйлү, каргыш тийип.

Тайгалансаң кетесин ойго барып.
Оюңда балким, бардыр музда жарык.
«Үнчүкпай бастыралы, - дешип калдык,
Үн чыгарсак кетеби көчкүсү алып...

Тээ 1937-жылдардагы кыяматтуу күндөрдүн тушунда эли-журтуна камчыга сап болоор канча эр азаматтар бейкүнөө набыт болушту. Мына ошол жарык күн, түнгө айланган учур Жетиөгүз районундагы Актерек селсебетинин катчысы, жазмач акын Тазабек уулу Мурзабекке да келип жетет. «Улуттук контрреволюциячыл уюмдун мүчөсү болгон» деп туруп, 1938-жылы 27-мартта атууга өкүм чыгарылып, жарык дүйнөдөн кетиптир. Ал өтө билимдүү болгон. Араб алфавитин колдонуп жазуу иштерин тыкан өздөштүргөн. Ырлары кол жазма түрүндө сакталып калган.

Эгерде көзү тирүү болсо кыргыз көркөм жазма чыгармачылыгына өзүнүн үлүшүн калтырар беле дейбиз. Окурмандарга аты, жөнү белгисиз акындын этиеттик менен катылып жүргөн бул ыр дептеринен сиздерге тааныштыруу иретинде төмөнкү ырларын сунуш кылдык.

Урматтуу окурман! Сиздер угуп-билген бирок көпчүлүккө белгисиз болуп келаткан, көркөм рухий дүйнө менен катышы бар инсандар жөнүндө бизге жазып жиберип туруңуздар.

Журналдын редакциясы

Бийикте тукуначыш тура калып,
Агытты, коштоду атын түрө салып.
«Агытпа, Түкө!» — десем болбоду эле,
Жүктү «сурап» жыгылды музга барып...

«Атты байлап, ал жерге чатыр жайдык,
Чатырдын жыгачтарын жерге сайдык.
Бул жердин тону качан чыгат? — дешип,
Өтө суук болгонго айран калдык.

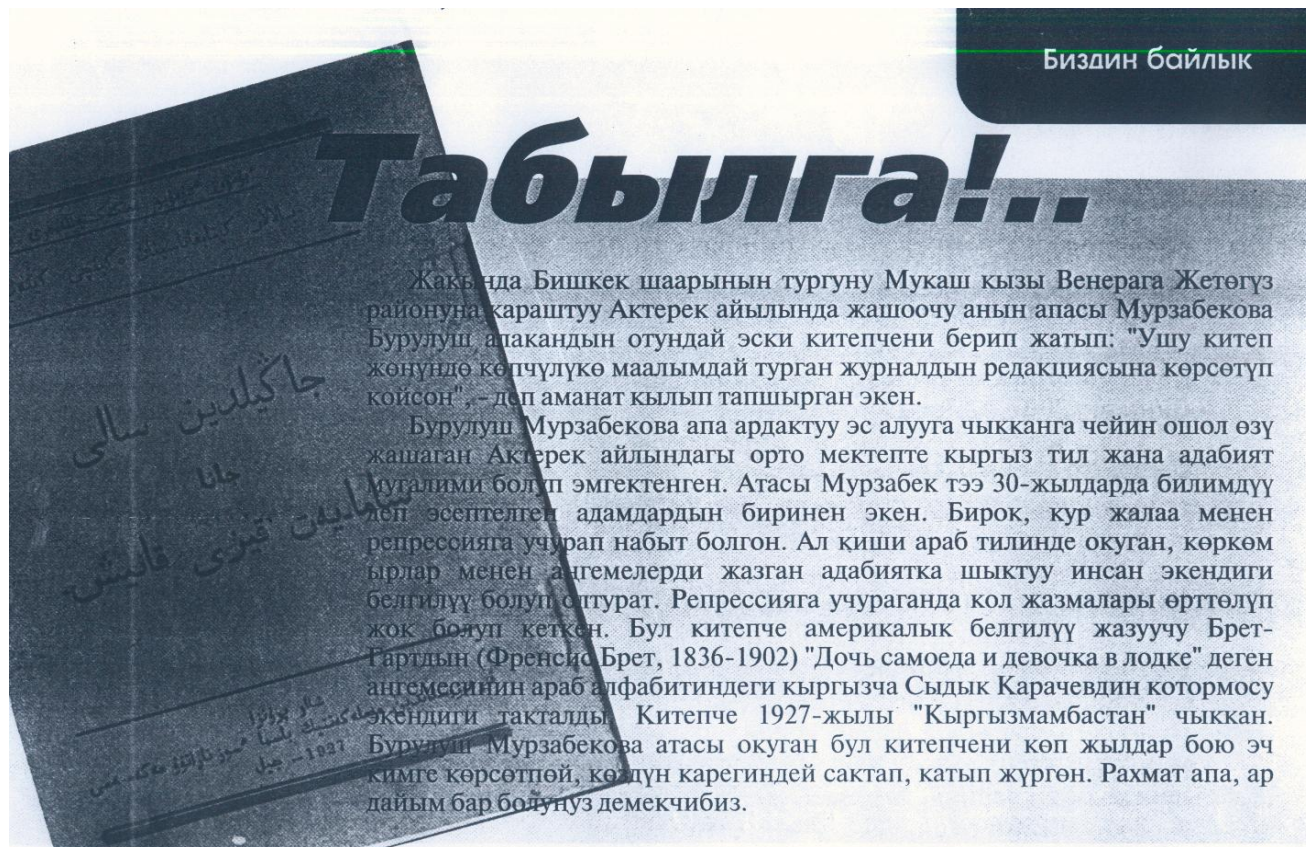
Тоосунда эчки, теке жайнап жаткан,
Мергендер көрүнбөдү барып аткан,
Эртең менен буларга баралы — деп,
Биздин кошуун кенешме куруп жаткан...

Карасак суунун түбү бопбоз баткак,
Өткөргөн бизди дедик кудай сактап.
Кирген кезде чоң сууга малындык го,
Агызат атын, малын суусу каптап...

**Тазабек Мурзабек,
1927-жыл**

Атам өз мезгилинде араб,латын алфавитин билген, сабаттуу адам болгондуктан, дүйнөлүк адабиятынын өкүлдөрүнүн чыгармалары менен да тааныш болгон. Буга мисал америкалык белгилүү жазуучу Бретт Гарттын (Френсис Брет, 1836-1902) “

Дочь самоеда и девочка в лодке” деген аңгемесинин араб алфавитиндеги кыргызча Сыдык Карачевдин котормосунда окуп жүргөн экен.

Жакында Бишкек шаарынын тургуну Мукаш кызы Венерага Жетөгүз районуна караштуу Актерек айылында жашоочу анын апасы Мурзабекова Бурулуш апаканын отундай эски китепчени берип жатып: "Ушу китеп жөнүндө көпчүлүкө маалымдай турган журналдын редакциясына көрсөтүп койсон", – деп аманат кылып тапшырган экен.

Бурулуш Мурзабекова апа ардактуу эс алууга чыкканга чейин ошол өзү жашаган Актерек айлындагы орто мектепте кыргыз тил жана адабият мугалими болуп эмгектенген. Атасы Мурзабек тээ 30-жылдарда билимдүү деп эсептелген адамдардын биринен экен. Бирок, кур жалаа менен репрессияга учурап набыт болгон. Ал киши араб тилинде окуган, көркөм ырлар менен аңгемелерди жазган адабиятка шыктуу инсан экендиги белгилүү болуп олтурат. Репрессияга учураганда кол жазмалары өрттөлүп жок болуп кеткен. Бул китепче америкалык белгилүү жазуучу Брет-Гарттын (Френсис Брет, 1836-1902) "Дочь самоеда и девочка в лодке" деген аңгемесинин араб алфавитиндеги кыргызча Сыдык Карачевдин котормосу экендиги такталды. Китепче 1927-жылы "Кыргызмамбастан" чыккан. Бурулуш Мурзабекова атасы окуган бул китепчени көп жылдар бою эч кимге көрсөтпөй, көлдүн карегиндей сактап, катып жүргөн. Рахмат апа, ар дайым бар бойунуз демекчибиз.

Бул макала Мурзабек атам жөнүндөгүлөр Илим Инновациялар жана турмуш деген журналдын 2003-жана 2004-жылдагы санынан жарык көргөн.

Аныктамаларга таянсак атабыз Мырзабек кыргыз адабиятына чоң салым кошо турган алгачкы агартуучулардан, акындардан болмок экен го, -деген корутундуга келүүгө болот.

Аттиң арман,атабыздын жазган ырларынын муун түзүлүшү, уйкаштыктары азыркы кыргыз адабиятындагы акындардын ырларына окшош экен ...

Даректүү баян

Менин балалык чагымдан бир үзүм

Балалык кез. Мен, Мурзабекова Бурулуш 1935-жылы Жети-Өгүз районундагы Кичи-Жаргылчак айылында төрөлүпмүн. Туулган айы, числосу жөнүндө так маалымат жок, анткени ошол жылдары айылдарда так учет жүргүзбөсө керек деп ойлоймун, жүргүзүлсө да дайынсыз болуп кеткен. Атабыз Тазабек уулу Мырзабек ошол кезде Ак-Терек айылдык кеңешинин катчысы жана “Үлгүлүү-Жаш” колхозунун текшерүү комиссиясынын председатели болуп иштеп турган экен. Өзү арабча окуганды жана жазганды билген сабаттуу адам болгондуктан айылдагылар "Молдо" деп коюшкан жана жаңыдан уюшулуп келе жаткан колхоздун андан аркы чыңдалышына өз салымын кошкон сабаттуу адам болгон.

Биринчи мугалим болуп, кыштактагы бирин-эки балдарды колхоздун кеңсесине жана боз үйдө окутуп, сабатын ачууга далалаттанган. Энебиз Турсун атабыз экөө колхоздун иши дегенде ак эткенден так этип эмгектениптир, энебиз колхоздун ар кыл жумушунда иштеп келген экен. Ошол жылдары "Тегерек чий" участкасында апийим тилип, алдынкы колхозчу болгон жана бир уулу Ысырайыл эмгектеп жүргөн бала жаңы эле кырып келген ууну чапчып жеп, өлүп калганын энебиз ыйлап эскерээр эле. Ата-энебиз бардыгы болуп он балалуу болушкан экен. Ошол убактагы медицинанын жакшы жолго коюлбагандыгынан жана жашоо турмуштун өтө төмөн болгондугунан өлүп жок болушкан турбайбы.

Болгону тирүү калганыбыз үчөө экен. Мукайыл абам 1926-жылы төрөлгөн, Бурулуш (мен) 1935-жылы, Шааркан аттуу

бөбөгүм 1937-жылы төрөлгөн

Чоң энебиз Кант Токтоболот келини, же Тазабек чоң атанын байбичеси биздин тарбияланышыбызга чоң таасири тийген.

Ошентип, жаңы замандын нуру астында оокат өтөп, жашап жана эмгектенип жаткан кезде 1938-жылы капысынан атабыз Мурзабекти, "эл душманы", "контрреволюционер" - деген жалган шылтоо менен түн жамынып келген НКВДнын адамдары кармап кетишиптир. Мен атамдын кандай экенин, элесин таптакыр билбей өстүм. Эс тартып келгенде бир ак калпакчан адамдын сүрөтүн көрсөтүп "ушул сенин атан болгон" дешти. Мен атанын мээримин көрбөй чоңойдум. Абам Мукайыл ал жылдарда мектептен окуп калган 11 жаштагы тестиер бала экен.

Атабызды издеп, тамак-аш, кийим-кече берүүгө энебиз Турсун Караколго түрмөгө барса, машина менен суу чачып, ит менен кубалатып, жолотпоптур.

Бечара энебиз колунда көтөргөн 3-айлык кызы Шааркан экөө мойнунда куржун, жөө жаландашкан, Караколго жөнөп, атабызга тамак кийрүү үчүн, үрүң-бараңдан жолго чыкчумун, - деп айтчу эле. Атам менен кошо айдалган Төлөмүш, Абылкасым, Сарыгул деген адамдар да болгон. Жаргылчактан эртелеп жөө чыкканда Шалбага жете барар элек, ошондо буттун таманы мөлтүрөп, суу болуп, тартууга шайман келбей, эптеп бирөөлөрдүн үйүн баш маанектеп, эртеси Караколго жете барчу элек, колумда көтөргөн бала ыйлап, эти ысып-күйүп ооруп, үйгө кечинде келгенде, колхоздун башкармасынын ошол кездеги председатели Момокеев Жумадыл кошунабыз жана алысыраак тууган болучу баланы доктурга алып баруу үчүн унаа сурап ыйлап барсам: "контрдун үй-бүлөсүнө кандайча унаа берсе болот?" - деп тескери басып кеткен, ошол бойдон бала чыдабай, таңга жуук көз жумбадыбы, аны-муну сурап мени көп эстетпечи, Бүкөбай деп, энем көз жашын төгүп, оор үшкүрөр эле. Үйүбүздү тинтип, мал-мүлктү конфискациялап, төрт курум тамыбыз эле калыптыр.

Атабыздын өлгөнүн 1957-жылы абам бирөөлөрдөн

имиштеп угуптур жана ошол жылы энеме угузушту. Анда мен Караколдогу 2 жылдык мугалимдер институтунун жаңы эле бүтүп, окутуучу болууга даярданып турган убагым эле.

Каргашалуу оор, 1938-жылкы репрессияга кеткен атамдын кесепетинен биз кайгылуу тагдырга шайкеш келген экенбиз. 1949-жылы 7-класста окуп жатканда комсомолго өткөргөнгө аракет кылган эжей Султангазиева Уна деген мугалим боло турган.

Араба менен Покорвкага барып бир жашыбызды чоңойтуп, класстагы он бир окуучу сүйүнгөнүбүздү айтпа! Ошондо мен комсомолго азап менен өткөмүн жана "атамды өлүп калган" деп, эки жагымды каранып классташтарымдан бирөө жарымы "бул контр-революционердин кызы!" - экенимди айтып жибербесе экен, - дегендей эки бетимдин кызарып, ысып кеткени дагы эле эсимде сакталуу бойдон турат.

Менин балалык чагым 1941-1945-жылдардагы Улуу Ата Мекендик согуш жылдарына туш келди. Согуш мезигилиндеги жокчулук, кайгы, жетишпестик, суук класс, окуу куралдарынын тартыштыгы, кийим-кеченин жоктугу, ар кайсы үйлөрдөн чыккан ый-муң, менин балалык сезимимдеги оор кайгы түбөлүккө эстен чыккыс элесин калтырды. Сабактан чыгып, буудайдын оргон жердеги калган баштарын бирден терип кечинде үйгө келер элек. Түшкү тамагыбызга 1 стакан буудай берет, энелерибиз эртеден кечке колунан орок түшпөй, эгин талаасында, же апийим отоп, арык казып, эркек азаматтар бүткөрчү жумуштарды бүт аткараар эле. Эсимде: кыздарды апийимдин уругун үзүп, жанчуу үчүн "Тегерек чий" деген тоого барып, эртеден кечке талаада иштеп, караңгы түшкөндө, үйгө кайткан убагым. Улуу кыздар бизди иштетүү үчүн ар кандай амалдарды колдонуп не бир коркунучтуу окуялар тууралуу айтышчу. Жез кемпир, албарстылардын боло турганлыгы аябай эсибизден кетпей калыптыр, бул сөздөрдү көбүнчө Бодон деген кыз айтар эле. Анан калса биз иштеген жерден бир аз обочодо эски мүрзөлөрдөн "ач арбактар" келип алып кетерин укканда, калтырап, жашынарга жер таппай, ыйлап жибергеним дагы эсте.

Биздин айлыбыз көгүлтүр Ысык-Көлдүн боюнда

болгондуктан, кыздар көбүнчө көлгө барып түшөр элек. Жаргылчак айлында кичинекей пристань болор эле. Ага "Комсомол" аттуу пароход баржы сүйрөп келип, Кичи-Жаргылчактын башынан карагай кескен жумушчулар кичинекей чүркөлөрдү баржага даярдап коюшчу. Баржанын өзүнүн жумушчулары чүркөлөрдү атайын жонуна коюлган жүк көтөргүчү менен көтөрүп, баржага салышчу. Баржадагылар өздөрү менен кошо эски-уску кийим-кечелерди, чай-чамек өңдүү болор-болбос нерселерди ала келип сатышчу. Бир жолку мындай окуяны эстейм. Энелерибиз бизди пароходго кошо ээрчите барышуучу, ошондой соода-сатык кылуу үчүн, айран же сүт ала барар эле. Дүкөндө туз, самын, ширеңке, чай ж.б. сыяктуулар дээрлик жок боло турган. Чоң энем экөө "эрмен" жана "алабата" деген куурайларды кургатып өрттөп, күлүнөн "шакар" деген ак нерсени даярдап, анан май кошуп томолуктоп самын жасашчу.

Энем бир күнү бир-эки чыныдай ак порошокту баштыгына салып, пристанга пароход келгенде алып жөнөдү. Мен энем менен бирге баргамын. Бир орус, же казакпы билбейм, порошокту көрүп, эмне экенин сурады! Энем "шакар" деп жооп берсе, ал адам "сахар, да?" - деди, энем: ооба, шакар, шакар деп кайталады. Ал адам эч сөз кайтарбастан, колунун учу менен "сахардан" оозуна салып, даамды көрдү да, түкүрүнүп, сөгүнүп андан ары басып кетти.

Кошо келатышкан жүк ташыгычтар ал адамды шылдыңдашып, күлгөн бойдон баржага кайта кирип кетишти жана бири-бирине айтышып, боору эзилгенче күлүшкөнүн алиге унутпайм.. Энем болсо орусча түк билбейт да.

Ошол жылдары аскерге жөнөгөн адамдарды да пароход менен алып кетчу. Энемдин жалгыз бир тууганы Ыйса, аны аскерге узатуу үчүн энем Покровканын аскер комиссариатына чейин барып, ошондон удаа Покровканын пристанынан Кичи-Жаргылчактын пристанына кошо түшүптүр. Мен анда 3-класс окуучумун, энем ыйлап: таякең аскерге кетип жатат, учурашкын, деди. Мен энемдин ыйлаганына деле анча маани бербептирмин көрсө. Биздин мектеп ошол жерде көлдүн жээгине жакын эле, биз кумда ойноп жатканбыз. Энемдин эки

көзү кызарып шишиген, ыйлаптыр. Ошондон эки жыл өтпөй энемдин бир тууганын угузушту. Энем анда талаада жумушта болуучу. Айылдагы кошуналар энеме инисин угузду, байкуш энемдин кечке талаада ачка иштегени аз келгенсип, эч нерсе да ичирбей, Ак-Терекке тоого жөнөтүштү, энем менен кошо мен да тоого барган элем, таякемдикине “жыгач үй” деген жерге.

Ошондон удаа, канча убакыт өткөнүн билбейм, дагы бир инилеринен болгон, мурдагы "Кызыл-Дыйкан" колхозунун башкармасынын председатели болуп иштеп келген Дуулатов Орунбай таякемди армияга узатты. Кийин чоңойгонумда ойлоп көрсөм, аттуу армия уюшулганда, атчандар полкуна алган экен. Байланган кылычы, асынган бир нерселери бар, ак чолок тончон адамдар, анын ичинде ошол Орунбай таякем да бар, ойноктогон ат менен бактын чырпыгын кылычы менен шылып, үйгө түшпөй эле энем менен учурашып жөнөгөн. Көп узабай эле энемдин ал инисин да угузушкан, кара жамынып отурган Акийман таажеңемдин үстүнө баса жыгылып энемдин ботодой боздоп отурганын бир билем. Жалгыз уулу Айдарбек жетим калды, карыган энеси жана мурдагы өлгөн Ыйса таякемдин Карыбай, Карбоз деген эки баласы жетим, таажеңемдер жесир калышты... Жан кулактын учунда, баланчадан дайын жок, түкүнчөнү эртең угузат экен деген суук сөздөрдү, энелерибиздин сүйлөшкөндөрүн кулагым чалып калар эле, ансыз да айыл ичи өкүрүк ыйга толуп, элдин үрөйү учуп турган кез. Тууган-туушкандардын көбү армияга кетишти, атамдын иниси Исабек байкем да кетти. Мукайыл абамдын жашы армияга жете элек беле, билбейм, чакырган жок. Айылда кары-картаң чал-кемпирлер, жаш балдар жана аялдар гана калгандыктан, эр-азаматтар бүткөрчү оор жумуштар ошолордун колунан чыкчу.

Мектебибиз айылдын чет жагындагы коктуда эле. Кээ бир класстарга такыр эле от жагылбайт, жагылса да эртели-кеч эле карагай отундан жагылгандыктан, класс ичи суук.

Үчүнчү класста бизди ак сакалдуу Кененбай Каракеев аттуу адам окутар эле. Китеп, дептер дээрлик жок, калем сап, сыя дегендер бизде болбойт, айлыбыз көлдүн жээгине жакын болгондуктан, токойдон бөрү карагат терип, бөтөлкөгө эзип

куюп, сыя ордуна колдонор элек, класстын сууктугунан "сыябыз"тонуп, колубузга алып үйлөп жылытып, конспекти жазчубуз, кээде ал сыябызды тентек балдар ичип алыша турган. Дептердин жоктугунан китептин актай жерин, же газетадан дептер жасап ошонун бетине жазчубуз. Менин окуткан мугалим агайым столдо эки колун жеңине катып, сөздү диктовать этип, бизге конспекти берер эле. Агайдын сөзүн ар бирибиз бирден кайталап, эжелеп жатып араң жазар элек. Кээде агай столдо отуруп уктап кетер эле, бизге доскага чопо менен бир нерселерди жазып, биз бүдөмүк араң көрүнгөн сөздү бири-бирибизден сурамжылап отуруп көчүрүп кирчүбүз. Агай башын жерге салып отуруп, катуу коңурукка кирген кезде, биз акырын бутубуздун учу менен сыртка чыгып, бирөөбүз дөңдөгү устаканадан от алып келип, жолдун үстүндөгү коктуга барып ар бирибиз куурай, камгак чогултуп, от жагып жыргап жылынар элек. Агай коңгуроо кагылып, окуучулар переменге чыкканда, бизди издеп, таап "ким баштады биринчи жолу, экинчи ушинтип от жагып кетсенер, жилигинерди сындырам атандын оозун урайындар! - деп катуу урушчу. Бирок андан кийин деле ошентип кетип калсак, эч кимибиздин жилигибизди сындырган жок. Биз ынтымактуу болгондуктан, тиги баштады, деп айтчу эмеспиз. Кийинки сабакта агай тирмийип тиктеп отурар эле, тили өтө заар урушчаак болучу. Кийинки сабактарда агайыбыз кайрадан уйкуга кирчү. Биз агай коңурук тартып катуу уктаганча, дым чыгарбай, бири-бирибизге эрдибизди тиштеп, кызык уйкуга кирген кезде гана, сыртка жөнөчүбүз. Эми мындан кийин жолдун үстүнө барбай, жол жээктеп, ар кимибиз куурай чогултуп, жалбырттаган улуу отту тегеректеп жыргап жылынып алчубуз.

Класстагы балдар эми уюшуп, класска 2 стакандан буудай, же маш буурчак алып келип, бөлүшүп жей баштадык. Мен бул жөнүндө үйгө энеме айтып барсам, кайдагы буудай сага, деп урушуп койду. Мага кезек келгенде талкан тарталы деп кууруп койгон буудайдан көрсөтпөй чөнтөгүмө салып алдым. Бул кылыгымды энем билген жок...

Үйүбүздүн жанында Жумадыл аттуу башкарманын Догдурбай аттуу жалгыз уулу да биз менен классташ болучу.

Ага кезек келгенде бышкан эт, сары май алып келиптир, биз сүйүнүп, агайды да сыйлайлык дедик. Агай эттен, сары майдан сугунуп жеп алды. Биз эшикке чыкканда “агай майды кыйын жейт экен” деп таң калдык жана мунубузду үйдөгүлөргө да айтып бардык.

Арадан көп жылдар өтүп, биз дагы агайга окшоп, мугалим болуп, ошол агайдын квартирасына туруп, иштеп калдык. Ошол окуяны жолдошума айтсам ишенбей, кантип эле күндө уктасын, калп айтпа деп күлдү. Мен агайга: кечирип коюңуз,агай,мен сизден 3-класста окугамын, сиз көбүнчө уктап калчусуз, десем: Бул эң туура, кызым, класска от жагылбагандыктан, өтө суук, ары көлдүн жээги, аркырап шамал согуп турат, терезелерде айнек жок, кээсине кагаз жабыштырып койчубуз, үшүгөнүбүздөн улам, мугалимдер бөлмөсүнө кирип, алып койгон арактан улам жутуп алчубуз, ал кезде директор Жаманакوف Жамыша эле. Ящик менен алып койгон арак бар болчу, деп күлкү салды. Кийин бул агай Ленин орденин алып, карып, 10 балалуу болуп көзү өттү.

Биздин үй-бүлөдө энем анча-мынча латынча окуганды билчү, чоң энебиз колунан кара кумган тушпөй, даарат алып, беш убак намаз окуур эле. Чоң энем эмне деп күбүрөп окуп жатканын угайын деп,аркасына отуруп, тыңшайм, бирок арабча шыбыраган сөздү көп укпайм, же түшүнө албайм. Бала кез өзүнчө бир кызык тура. Бир жолу чоң энем эшикте бир нерсе кылып жүрсө керек эле, чоң элечеги боло турган, ал үйдүн оң жаккы терезесинде бир чүпүрөк менен жабылуу турчу, ал жакты көздөй баскан адамды чоң энем: элечекти бузасың, эмне жумушуң бар ал жакта? -деп жолотчу эмес. Мен элечекти алып көрсөм эң эле оор экен, башыма кийип көрсөм, башым кылтылдап, жыгылып кете тургандаймын эптеп боюмду токтотуп, чоң энемдин кара баркыт чапанын жана элечекти кийип, колума алдым жана ал кишинин кызыл табылгы таягын таянып, чоң энемдин маңдайына барып: “Жакшысынарбы, байбиче!”-деп тура калдым. Чоң энем чаңырган бойдон “Кесек шайтан, элечекти буздуң!”-деп кыйкырганда, кандайча чечип, ордуна койгонумду билбейм, эшикке сызып жөнөдүм, ал күнү кечке дейре үйгө жологон жокмун. Бирок чоң энем мени урган

деле жок, кечинде энем жумуштан келгенде айтты. Энем болсо, мындан кийин антпегин! деди.

Үйдөгү балдарды тарбиялоо, окутуу энемдин мойнунда тура. Айылдагы актив чалыш бирөөлөргө айтып, Мукайыл абамды Жалал-Абаддагы ФЗО мектебине жибериптир. Эмнеликтен экенин билбейм, абамдын эки буту тизесинен ылдый жара болуп, окубай келди. Ошондон кийин энем абамды майда кызматтарга сүйлөшүп орноштурду. Колхоздо секретарь, андан соң кой фермасынын башчысы, жылкы фермасынын башчысы болуп, үйдөгү эр бүлөнүн бири болуп, бизди багууга өз салымын кошту, кийин партиянын катарына өттү. «Үлгүлүү-Жаш» колхозунун партиялык комитетинин секретары болуп дайындалыптыр. Ошол 1946-жылдары болсо керек, абам кошуна кызга үйлөнүп, жеңелүү болуп, сүйүнүп калдык...

Биздин үй-бүлө башка чукак эле, көп узабай абамдар Сатыбалды аттуу уулдуу болушту. Сатыбалдынын ыйлаактыгын сурабагыла, жеңем чоң короодо аялдар менен колхоздун коюн кыркышчу. Мен бөбөгүмдү көтөрүп, эмизип келүүгө көтөрүп жөнөчүмүн, энтигип ыйлап алган бала энесинин эмчегин бир сорбой, эрип-эпчип, кайта үйгө көтөрүп келчүмүн. Жашообуз андан-ары өз нугу менен кете берди. Энем менен жеңем Талаада колхоздун ар кыл жумуштарында, бизди чоң энем карайт.

Мен 1949-жылы айылдагы 7-жылдык мектепти бүтүп, орто мектеп болбогондуктан, коңшу айылдагы Барскоон орто мектебинде окуумду уланттым. Таабалды аттуу инилүү болдум. Бул Мукайыл абамдын экинчи уулу эле. Абамды коңшу Ак-Терек айылына айылдык советтин катчысы кылып дайындашыптыр, жеңем, чоң энем, Таабалды болуп көчүп кетишти Ак-Терекке. Окуу үчүн Барскоонго окууга көбүнчө ат менен барып окуган, атасы бай, оокаттуу, өзү жалгыз бала Байбураев Бектемир деген окуучу эле. Анын атасы бар, турмуштары да биздикинен өөдө болгондуктан, интернатка алган эмес, күнүгө ат менен барып келип окучу. Ата-энеси кудалашып, эрте эле аны үйлөндүрүп коюшкан. Бул жөнүндө бизден мугалимдер көп сурашат. Биз анын аял алганын жашырып айтпайбыз. Бүкөн дайыма ат менен барат, анын эже-

жездеси бар, ошолордун үйүндө жатып окуйт. Дем алышта биз менен айылга барып турат.

Биз тыштан келип окуган окуучулар «Б» класста окуйбуз, бардыгыбыз ынтымактуубуз. Айылда орто мектеп жок болгондуктан, Сүттүү - Булактан, Чычкандан, Кичи-Жаргылчак, Тамга, Ак-Терек, Тосор айылдарынан келип, кээси интернатка жатып, кээси тааныштарыныкына жатып окуша турган.

Энебиз сабаттуу болбогону менен, балдарын билим алса дегенде эт-бетинен кетер эле, азыркыдай көп газета, журнал деле жок, кайсы окуу жайга кайсы предметтен экзамен берерин деле билбейбиз. Айлыбызда электр жарыгы жок, ал бизге 1949-жылы келди, библиотека деле болбосо керек. Анча-мынча билимдүү абаларыбыз Сейитбек, Мукамедий, Карыбай эле. Карыбай аба ошол жылдары медициналык институттан окуп жаткан. Мени көбүнчө врачтык кесипке кызыктырган абам Карыбай. Орто мектепти Барскоондон интернатка жатып окудум, жатаканадагы кыздар уккан-билгендерибизди айтышчубуз, ким кайда барып окуй турганын кеп кылабыз, кыялданабыз.

Үйдө эки жашар бөбөгүм Сатыбалды, энем үчөөбүз, мен интернатка жатып, Барскоондон окуп жатканда, энем Сатыбалды экөө гана үйдө калышчу. Мен 6-күнү сабактан тарап үйгө келчүмүн, абам айылда ферма башчысы болуп иштеп турганда, алтынчы күнү мага ат жиберер эле. Анда абамдын күлүк сары-тору аты жана кара жоргосу болор эле. Мени үйгө алып келүү үчүн Ысажан деген бир тестиер бала бара турган, ал бала кошунабыз Бүкөш жеңенин уулуу, ал жеңемдин күйөөсү Мусагазы аба эл менен кошо согушка кетип, кайтпай калган. Биздин айылдан бир топ балдар жана Керимкулова Бүкөн деген кыз болуп, окуур элек, дем алыш күнү балдар бизди кайта Барскоонго жеткирип, ат менен келише турган. Азыр ойлосом ал кичине балдар ат минүүгө кызыгып барчу турбайбы, аркабызда учкашкан баланын абалы менен ишибиз жок, айылдан чыккан биз жолду ката жарышып жөнөчүбүз.

Кээде мага сары тору ат, кээде кара жорго келе турган. Үйгө келип, бир түнөп бир көмөч нан, анан бир банка каймак алып, кайта окуубузга барчубуз. Мага караганда Бүкөндүн

атасы бар, энеси да бар чоңураак үй-бүлөнүн, оокаттуу үйдүн кызы эле. Абамдар Ак-Терекке көчүп кетишкени, мага Ысажан барбай калды ат менен. Балдар, кыздар менен жөө жалаңдап барып окуп жүрөм. Интернатта Чопон Осмоналиев жана физикадан берген калмак Челпектик агай Адигеев Бейшебай тарбиячылар болуп, биздин окуубузга, жашообузга көз салып турушар эле.

Абам айылдык кеңешке катчы, андан соң айылдык кеңештин төрагасы Тогузаков Баратбайдын ордуна дайындалыптыр. Мен кээде абамдыкына Ак-Терекке келип кетер элем.

Окуучуларды милдеттүү түрдө газета-журналдарга жаздырышат, окуучулар үйлөрүнө барышып акча алып келип, газетага жазылыша турган. Мен дагы «Ленинчил жаш» газетасына жазылуу үчүн үйгө акчага барсам, энемде деле кайдагы акча дейсин, эптеп бирин-эки тооктун жумурткасын чогултуптур, мен абалды энеме түшүндүрсөм, кошуналардан сурап чогултуп, жумуртканын санын 100гө жеткирди, мен аны базарга Тамгага алып барып сатып, тыйынын агайга газета үчүн бермекмин. Биз Кичи-Жаргылчактын балдар, кыздары дем алышта үйүбүзгө келгенбиз. Дем алыш күнү түштөн кийин интернатка кетебиз. Менин сүйүнгөнүмдү айтпа, эртең базарга, жумурткамды соодалап «Ленинчил жашка» жазылмакмын. Бирок, тилекке каршы, кечке жуук тарбиячы агайым Адигеев Бейшебай келди да кроваттын алдында турган чабырадагы жумурткага көзү түштү. Жумуртканы бир окуучуга көтөртүп, „Акчаны эртең аласын“-деди. Мен агай акча берет экен деп, көпкө күттүм, агайым жумуртканы жегенден кийин, унутуп калса керек, мен сурагандан корком, сурасам эле ачуусу келип, мага физикадан 2 коет экен деп кабатырланам жана уялам, агай акча бербеди. Ошентип, үйүнөн акча алып келгендер газетага жазылышыптыр, мен болсом уялып, жерди карадым, жумуртка жөнүндө сөз кылган жокмун, анда эле мени өлтүрөт да, агай. Кийинки жумада дагы үйгө жиберишти, энем болсо: акча жок, жумуртканды сатып, газетадан кутул дебедим беле, деп ачууланды. Мен ооз ачпастан, кайта интернатка кеттим. Барскоон менен Кичи-Жаргылчактын ортосу 15 чакырымдай

жол, бизде машинага түшүү жөнүндө сезимибизде жок, анын үстүнө азыркыдай автобус деле каттабайт, көбүнчө карагай ташыган, отун менен жүрө турган машина Сары-Булакка, тоого каттаар эле. Ак-Теректен, Чычкандан барып окуган окуучулар менен чогуу келип-кетип турар элек. Эки аптага чейин араң чыдайм, үчүнчү аптага калбайм, ыйлап болсо да, суранып үйгө кетем, энемди, бөбөгүм Сатыбалдыны өтө сагынып кетем.

Мындай бир окуя менин эсимде: Дем алышка 6-күнү келгемин. Биз катуу уктап жатканбыз. Бир убакта эшикти бирөө катуу такылдатканынан мен да ойгонуп кеттим. Эшикте турган адам эч жооп бербестен, дагы эле такылдатат. Энем төшөгүнөн ыргып туруп: сен Мукайылсыңбы деп, эшикти ачып жиберди. Абам эмес эле үйгө жөөлөп, эки орус адамы кирди. Мен да үрпөйүп коркуп турам, алар энемден бир нерселерди сурамыш болуп, алаксытышууда, энем болсо, эмне жумушунар бар, үйдөн чыккыла! деген сунушту койду. Алар чыгып кетмек тургай, ички үйгө киришкенде, мен эшикке атып чыгып, коңшу Мукаш абага, Шайнур, Абдыкалый деген абаларды ойготуп, үйгө ууру келди, эмдигиче энемди өлтүрүп салса керек, деп ыйлап жибердим. Кошуналар ойгонушуп, биздин үйгө келсе, энем тышта ыйлап туруптур. Эки адам уйду жетелеп, чоң жолду көздөй кетишти, деп, энем энтигип жооп берди. Үйүбүздүн бери чет жагында жарча боло турган. Грузовой машинаны жарга такап, уйду машинага жүктөп жатышыптыр, барган адамдар алардын ким-экенин, эмнеге келгенин сурашты жана сельсоветке барабыз деп коркутушту. Караңгыда кайсы өкмөт биздин арыз-муңду териштирмек эле, уюбузду алып калган абаларга ыраазы болуп, кубанганыбыздан ыйлап да жибердик. Эми алар келбейт, машинанын номерин жазып алдык, коркпой жата бергиле, деп келген кошуналар үйлөрүнө тарашты. Бизде кайдагы уйку?

Дагы бир мындай кызык окуя болгон: Энемдер бозо кайнатарда казанга адегенде эч нерсе куйбай, отту жагыша турган. Казан какшып келген кезде, май куюп анан бир аз унду кууруп, анан чырылдатып суу куя турган, ошондон соң шакты казанда кайнатуучу. Мага ошол чырылдатып суу куйган кызык көрүнчү. Бир күнү үйгө кишилер келип, чай коюу үчүн мен

эшикке чыгып, самоорго адегенде суу куйбастан, отту тамыздым, максатым, энемдерге окшоп, самоор ысыган кезде чырылдатып сууну куюу болгон. Бирок улам самоорго отту сала берип, суу куюуну унутуп калыптырмын. Самоор канчалык отту жаксам да, буусу чыгып кайнаганы көрүнбөйт, ошондо эстей коюп, самоорду ачсам көлкүлдөп бир нерселери эрип кетиптир. Мен коркконумдан дароо суу куюп жиберсем, суу самоордун түбүнөн шырылдап агып кирди. Дароо отту өчүрдүм да, самоорду тазалап ордуна коюп койдум. Ал адамдарга деле чай койгун деп энем айткан эмес, өзүм эле самоорду тамызып киргемин жана чырылдатайын дегем. Күнүгө биз чайды чоң чайнектен ичүүчүбүз. Бир жолу чай коюуга туура келди, энем самоордун жогоркудай абалын көрдү да, менден шекшип сурап жатты. Мен энемден коркуп, айтпаганга аракеттендим. Энем күндө сурайт, мен айтпайм. Бул болсо тегереги оймо чиймеси өтө эле кооз орнаменти бар, жапжаңы аппак самоорду колхоздо ударник болуп иштегендиги үчүн энеме сыйлыкка берилген буюм экен, тегерегибизде самоор деле жок, кошуналар кээде сурап келишсе энем берчү эмес, мындан 3-4 кун мурда мени 4-класста окуткан Оморова Шайкүл деген мугалим эже алып кеткен, эми тигил окуяны энем Шайкүл эжеден сурап келди жана менден көрүп эле кайталап сурай берчү болду. Энем эгерде мен чынымды айтсам, урушпайм жана сени урбаймын, деди. Мен балалыгым менен чындыкты айтып берсем, энем аюуча чаңырып мени урганга өттү. 2-3 күндөн кийин аны Чоң-Жаргылчакка алып барып, бирөөгө арпа берип оңдотуп келди, бирок баягы жаркыраган буюм жок, түбү карала жана өтө эле оор экен, түбүнө коргошун уютуптур, экинчи ал самоорго жакын жолобос болдум. Бул кезде мен жаңылбасам 5-класста окуп жүрсөм керек эле. Колхоз эмгек акы бербейт, энем жалгыз уюбузду саап, ошонун каймагын май кылып, Тамгага алып барып сатып бизге кийим-кече алуучу. Кийин мен чоңоюп, 7-клаасты бүткөндө мени: "Костюм алып кийгин"- деп акча берип, базарга бара жаткан элге кошуп, Тамгага жиберди. Тамга деген айылда ТУРКВОНун санаториясы болгондуктан, ал дүкөндө дурус товарлар болор эле. Мен каалаган костюм жок экен, дүкөнчүдөн сурасам, мынабу материалдан сонун костюм

тигилет, 2 метр алгын, деп айтты чынында эле, ал кездемеде айып жок, жол-жол сызыгы бар, калың шерсть экен. Сүйүнүп ал материалды алып келдим эле, энем баягыдан бетер бакырып, эртеси мени Тамгага жиберди. Энем бул кездемени айылдагы «билермандарга» көрсөтөт, аны кээси “шерсть экен”- десе кээси бул “шерсть эмес эле жүн турбайбы!”- дешет. Энем болсо кайдагы жүн кездемени аласың деп, мени тилдейт. Дүкөнчүгө барып «мама ругает, возьмите!» десем ал кантип уксун жана сатылган буюмду кайта алчу беле, ыйлап кайта келдим. Мынакей ошол кездеги энемдин түркөйлүгү жана орусча такыр түшүнүгүнүн жоктугу жүндүн орусчасы шерсть экенин ал кездеги мен деле ажырата билбептирмин. Кайтадан энем ачууланып, дагы Чоң-Жаргылчактагы бирөөнө 3 пуд арпа берип, костюм юбка тиктирип келди. Ал кезде Чоң-Жаргылчакта токой чарбасынын жумушчулары боло турган, алар арпаны чочкосуна берсе керек, көбүнчө орустар иштешчү ал жерде. Байкуш энем, эми эстесем ыйлагым келет, маңдайына бүткөн жалгыз кызы болсом, болгон тыйын-тыпырын чогултуп мени кийинтсем деп жүргөн турбайбы.

Дагы бир жолу, ошол эле жылдары болсо керек, энем мени Покровканын базарына ат менен элге кошуп жиберди. Максатым бутума туфли алуу эле. Универмагда мага чак такалуу жакшы туфли бар экен, кийип көрдүм да, ошол жерде мага тааныш Катя деген Жаргылчактык жеңе боло турган, мен дүкөнгө жеңемди ээрчите келгемин. Эми 250 сомду жеңеме бердим да, өзүм ары жактагы буюмдарды карап кетип калдым. Жеңем болсо дүкөнчү менен эсептешип, мага туфлини алып бермек, бирок ал жеңем мени чакырды да, дагы 100 бергин, бул 150 эле сом турбайбы десе болобу, мен жеңеме бергенимди кайта-кайта айтсам да ал, кашайып туруп алды. Ошентип туфлиден да куру келдим, жеңем болсо “Мен таап берем,” -деп мени узатты. Мен анда 8-класста окуп жаткам. Энем ал жеңемден сураса: ”Кызыңар өзү жоготуп жиберген!” -деп жооп бериптир.

Кийин ойлосом-жеңемдин бир жакшы моделдүү туфлисин Барскоонго мектепке документ өткөргөнү барганда сурап кийип баргамын жана менин бутума тар келгендиктен, бир аз жери ажырап кеткен, көрсө, тигил акчамды жеңем баягы туфлисинин

айрылганына чегерип алган тура.Энем мени бир каадалуу киши көргөн турбайбы, болбосо мендей эселек кызга өзү барып эле алып берсе болмок, экөөбүзгө кайдагы Покровкага барганга ат жана жумуштан калса, бригадир урушат эмеспи.

Дагы бир жолу көйнөктүк кездеме алып кел, деп жиберсе 2 метрлик жибек полотно алып келип,тил уккамын мага канча метрлик кездеме көйнөккө кетерин кайдан билет элем. Ошентип, менин өспүрүм кезимдеги кылык-жоруктарым энеме жана эч кимге жакчу эмес.

Үйүбүздө китепканабыз болбогону менен,үйдө анча-мынча гана китептер болор эле. Эсимден чыкпаса: Аалы Токомбаевдин бир калың китеби бар эле. Ошол китептеги «Күүнүн сыры», «Ашык Карып», «Акылмандын жообу», «Днестр терең деңизге куят» аттуу чыгармаларды энемдер кайта-кайта окутуп, андагы катышкан каармандар менен кошо кубанса кубанып, кайгырса кошо кайгырар эле. Анан дагы «Эр Төштүк», «Курманбек» деген кенже эпосторду түн ичинде мага окутчу.

Энем өзү сабатсыз болгону менен окууга өтө чоң маани берер эле жана бизди: “Окугун, окуп бир жакшы адам болгун!”- деп көп айтар эле. Менин окууга болгон куштарлыгымды энем ачты десем ашыкча болбос.

Мен 10-классты ийгиликтүү бүтүп, эми жогорку окуу жайдан окуу милдети турган эле, айлыбызда бир дагы орус улутунун өкүлү болбогондуктан, орус тилинен кыйналып жүрдүм. Барскоондо мени окуткан орус тили мугалими Павлова П.П. жана адабияттан берген Овчинникова деген эжелер тырышчаактыгымды жаттап айтып бергенимди баалашып “4” жана “5” коюшат.

Бала чагымдан эле ден соолугум начар жана оорукчан элем. Ошол себептен өзүмдү врачтык кесипке даярдап, химия, физика өңдүү сабактарга көп көңүл буруп, медициналык институтка барууга ынтызар болдум. Менин бул кесипти сүйүп калуума ошол айылдагы Баялиев Карыбай деген мединституттагы студент абам көп таасир берер эле, өзүм да ушул абадан окуунун жайын-шартын сурамжылап келем. Бирок, тилекке каршы, менин алыскы Фрунзедеги окуумду энем каалаган жок. Анткени мени окутууга бизде акча каражатыбыз

жок, малыбыз да жок эле. Энем мага: «Үйгө жакын Караколдон эле оку! Мугалимдик кесип деле жакшы» деп ынандыра баштады. Ошентип Караколдогу Т.М. Димитров атындагы мугалимдер институтунун кыргыз тил, адабияты факультетине өттүм, бирок СССР тарыхынан кирүү экзаменинен «3» алып, стипендияга жетпей калдым. Кышкы сессияны «4» жана “5”ке тапшырып стипендияга жеттим. 8-класста окуп жүргөндө жеңем базардан бир өтүк алып берген, аны кийгениме канча болду, бир күнү башы сөгүлүп калды. Жаматып алайын десем, акчам жок. Элдин баары галошторун чечип, өтүкчөн жүрө баштады, мен болсом галошту бутумдан түшүрбөй кийип жүрөм. Дем алышта Караколдон үйгө келдим да, өтүгүмдү энеме көрсөтүп, көпкө чейин өксөп ыйладым. Энем болсо ачуу ызага жеңдирип: «Бактыбыздан көр, мындан көрө күйөөгө тийип жогол! деп бакырды. Мен андан бетер ботодой боздоп ыйладым да; “Мени окутканга атам, же абам болбосо, жардам берген адам болбогондон кийин, ашка жүк-башка жүк болбой, биротоло күйөөгө жоголоюн!” - деген бүтүмгө келдим. Жайкы экзаменди бүт «5» ке тапшырып үйгө келдим, бирок көп узабай, «брюшной тиф» деген оору менен оруп, Покровкага жаттым. Басууга дарманым жок, энем колхоздун башкармасы Карымшаков агайдан машина сурап мени ооруканага жеткирди, өзү болсо Кичи-Жаргылчактан Покровкага күн алыс жөө келип, ахвалымды билип турат. Бир айча дарыланып, аман-эсен айыгып чыктым, бул 1953-жылдын август айы эле. Болгону биринчи курсту гана бүтүп, энемдин жогорку кебине таарынсам керек. Ошол эле айда таптакыр тааныштыгы жок Мукашев Дүйшө аттуу кишиге турмушка чыгайын деп чечтим. Мени бул адамга Олжобаев Коңурбай тааныштырган эле. Коңурбай Алмаш экөө тең Барскоондо бизден 2 класс мурда окушуп, тааныш эле. Дүйшө мурда мугалимдер институтунун физика-математика факультетин бүтүп, Ош областында совет районундагы Токтогул атындагы мектепте иштептир. Эми мени да мугалим болосуң деп, Ошко ала кетмек болду. Энем менин бул чечимиме каршы турду. Кандай болсо да сени окутамын, деп катуу принципте турду. Мен Дүйшөгө убадамды берип койгондон кийин, кайра артка чегине алганым

жок...

Мен, Дүйшө, Коңурбай үчөөбүз качып, түн бир оокумда үйүнө келдик. Мени тосуп алуу үчүн карангыда эки аял келаткансыган. Бир убакта эле мага жетпей «күп» этип жыгылды, анткени там салуу үчүн Дүйшө бир үй ордундай жерди казып, чуңкур кылыптыр. Ылай чылап, кирпич куйган экен, ошол бийик аңга бирөө жыгылып кеткенсиди. Бул аял Дүйшөнүн жакын туугандары болуп эсептелген Муса атанын кемпири Калипа эне экен. Ал сыртта колхоздун коюн багышып кечээ келген экен, казылган аңды унутуп койсо керек, же катуу уктап жаткан киши уйкулуу көзү менен байкабай калган болуу керек, чачыла алып келе жаткан экен? Эми чачыла чачмак турсун, табагынын дайыны жок, анда “кокуйлап жатып, бир топтон кийин келип, мени үйгө алып кирип, чоң ак чачылуу “таш жибек” деп аталган жоолукту башыма салышты. Эми биротоло “казан-аяк университетине” ишке орноштум. Мени отко кийиргендин эртеси кечки тамакка кесме даярдай баштадым. Баягы аңга кулаган бою кичине, мурду теңирекей, шакылдап көп сүйлөгөн, билермансынган кемпир мени “кесме кессин” деп буйрук берди. Сулуу сымак узун бойлуу, үнү өтө ичке жана назик аял өз кайын энем Сайра деген экен. Менин камыр жууруп, кесме кесүүмө Сайра эне мындай деди: “Окуп жүргөн бала экен, кесме кесе албайт го!” - десе алиги Калипа апа болсо: “Эми булар Ошко кетишет, келиндин колунан чай ичип калалы, азыркы кыздар баарын билет, балакеттей эле кесет” - деп, өз сөзүнө ал кемпир бекем турду. Балээ басып, теңирекей кемпир жеңип чыкты да, мени көшөгөдөн чыгарып, бир чыныга суу, тегирменге тартылган карараак кесек унду алып келип, супара, электи колума карматты.

Үйдөгү жалгыз кыз болгондуктан, мага кесме жууруп, кескенди ким үйрөттү дейсиңер. Кесмени катуу жуурса эзилбей жакшы болот деп укканым бар эле. Мен камырды өтө эле катуу жууруп алыптырмын, чоңдугу кичинекей тарелканын бетиндей болгондо эле, туш-тушунан айрылып калса болобу, шумдугун кургур! Канчалык камырды жукартып жаяйын десем да болбой жайылбай койду. Үбөлүк алаканымды оорутканы аз келгенсип, уялганымдан чекемден тер чыпылдап, улам-улам мурдумду

тартсам да болбойт. Анан калса, өчөшкөнсүп мурдуман суу куюлуп отурганын айтпа! Ошондогу жердин катуулугу ай, бетимдин кызарып, өзүм корунуп, “Эмнеге эртелеп күйөөгө тийдим экен»- деп, ушул алымды билбей туруп, мени сынап, бутумдан башыма чейин түгөл көрүп отурган “ревизорлор” эмне дешип, бүтүм чыгарышканын мен кайдан билмек элем...

Менин бул өтө аянычтуу жана күлкү келтирерлик абалымды карап отурган кайын синдим Алмаш колумдан камырды алды да, эптеп өзү бир нерсе кылып, кессе керек, андан аркысын билбейм, уялганымдан ал күнү кечки тамакты ичкеним жок, ызама чыдабай бир аз өзүмчө ыйлап алдым. Калипа апа мага кастарын тигип, өчөшүп калды. Мына сени тосуп, чачыла чачамын, деп баратып, аңга куладым сенде акым көп, оңбогур! деп казандын көчүгүндөй болгон бир жак бетин кыпкызыл болуп шишиген көзүн көрсөтүп, мага сөөмөйүн кезеп койду.

“Келин көрөбүз” деп келген аялдардан уялам, көшөгөгө кире качам. Анда бир чоң сары кемпир көрүнбөй койсом, мындай деди: “Мейли, көрүнбөсө койсун, эртең эле чоң кетменди жонуна көтөрүп колхоздун жумушуна кетип баратканда, өзүм эле көрүп алам!”

Бул кеп кечээ эле студенттик партада отуруп, эми мугалим болом деген үмүткө жетелетип жүргөн мага октой тийгенсиди. Кандай да болсо, окуума барышым керек деген ойго келдим. Мурда Дүйшө экөөбүз сүйлөшүп, мени 2-курстан окуума макулдашканбыз. Бирок айылдан менин туугандарым жана энем менин жалгыз калып окушума каршы болушту. Эми биротоло окуумду таштап, Дүйшө менен Ош областына кетмей болдум. Ошол күндүн эртеси тандырга камыр жууруп, нан бышыра турган болушту. Эшигинин алдында тандыры үстү жабылуу турган, от жагып, камырды тегеректеп нан жасай баштадык. Мага өчөшкөнсүп кайын энем: "Нанды жапканды билесинби?" - деди, мен билерман кишиге окшоп: “Билем!”- дедим, себеби Караколдо окуп жүргөндө базардан куурай сатып келип, кошунабыз Ниязакун акенин тандырына нан бышырчубуз. Анда менин кызматым камырды тоголоктоп, жайышып, анан тандыр кызыганда ташып жеткирчүмүн, бышканда үйгө ташып келчүмүн. Нанды Дакен деген кыз

жабыштыра турган, мага бул жумушту ишенип беришчү эмес, эми мына бүгүн ал укук менин бактыма туш келип отурбайбы. Баатырсынып нанды жабыштыра баштаганда эле, удаасы менен 4-5 нан түшүп калды. Кайын энем кабатырланып, капалуу түрү менен “Келе, каран күн эмне болуп кетти!” - деп, андан аркысын өзү жаба баштады. Ошентип ал ишим да онунан чыкпады. Биз эртеси Ош областына кеттик. Мен бирөөнүн үйүндө калдым, себеби жолу татаал экен.

Көп узабай бизди алыскы Алай-Куу деген жерге жолдошумду директор кылып дайындады. Алай-Куу жолу татаал, кыя, машина бара албайт, бирөөнүн атын жалдап минип, мени кошо ала барды, апрель айы болсо да жолдо калың күрткү, ашуу ашып, суу кечип жүрүп араң жеттик. Мен коркунучтуу жер кезиксе эле түшөм аттан деп ыйлайм, мындан жаман жер бар, деп аттан түшүрбөйт, кээ бир жерден атты жетелеп өтөбүз. Түштүк региондо, карагай өспөйт окшойт, билбейм, көбүнчө көпүрөлөр арчадан курулган, чон дайраларда көпүрө жок, ат менен же "люлка" менен, өтүлөт. Ушундай жол менен Кара-Кулжанын суусу, Чалманын суусу эсептелет. Алай-Куу райондун эң четки кыштагы болгон Келте кыштагы, же берирээкте Сидоров атындагы колхоз жайгашкан, жолу өтө татаал, кышында капчыгай кар менен бүтөлүп, жол жазында ачылат, иштеген маяна убагында алынбайт, магазин өңдөнгөндөн тиешелүү нерселерди алып турабыз. Магазинчилер эшек же ат менен колонна болуп ташып келет. Мен Алай-Кууну уккан эмесмин, ушундай татаал жолдо баруучу жерге жетем, деп ойлобойм качан кулап өлөр экенмин дейм, куласам кээ бир жерде куурай, же тикен да жок, эшилген кум куласа, чоң сууга барып түшүп, күм-жам болот... Алыскы Алай-Кууда догдур да жок, болсо да ыраак. Ага баруу үчүн ат таап баруу керек. Мен улуу кызым Светаны дал ушул Алай-Кууда төрөдүм, төрөт үйү тургай акушердик пункт жок... Акушеркаларым жети кемпир болгону менен, мени кудай сактаса керек! Эптеп балалуу болдум... Ал жерден ат таап минип, баланы Дүйшө өңөрүп, райондун борбору Кара-Кулжага жеттик да, андан ары поездге түшүп, Фрунзеге кеттик. Айлыбызга келдик. Байкем склад башчысы болуп иштеп

жатыптыр. Кирешбек аттуу инилүү болуптурмун. Мен бүтпөй калган мугалимдер институтун бүтүрүп чыктым жана кайрадан мугалимдик кесибибизде Түп районундагы Талды-Суу айлындагы М. Элебаев атындагы орто мектептеги интернатка улуу тарбиячы болуп иштеп калдым, жолдошум болсо физикадан, черчениеден сабак берет. Айлыбызда орун жок. Дүйшөнүн улуу агасы Бейше аба армиядан келип, медициналык институтка өтүп, карып калган апасын багуу биздин мойнубузда болгондуктан, эптеп айлыбызга кетүүнү чечтик. Жаңы эле төрөлгөн Клара аттуу кызыбызды көтөрүп, Ак-Терекке келдик. Дүйшөгө орун жок, коңшу Чычкан айлына анча-мынча саат менен убактылуу ишке орношту. Мен болсо улуу пионер вожатыйлык милдетги аткарып калдым. Ак-Теректе жаңыдан орто мектеп ачылып, жогорку маалыматтуу адамдар эмгектенишет экен, менде болсо бар болгону 2 жылдык мугалимдер институтунун диплому гана бар болуучу. Жогорку класстарга сабак берүүгө укугум жок, жада калса 5-7 класстарды окутуу үчүн да буйрук бербейт, бүткөрүү экзамендерине катыша албайм, мени менен мектепте чогуу окуган кыздар, балдар көбү жогорку маалыматтуу болуп, райондун ар кайсы мектептеринде иштешет экен. Мен өзүм мектепте жакшы окуганым менен, билимим учурдун талабына жооп бербейт экен. Ушуга ызам келип, ыйлагымды келтирет. Анан калса колхоздун бригадир, башкармасынын сунуштары менен мектепке орношот экемин. Бир жолу колхоздун бир "чоңу" Курманаалы деген адам арык казуу үчүн жумушка чакырып келсе болобу. Жайкы каникул аяктап, окуу жылы башталганда дагы эле мага кыргыз тилден саат беришпеди. Пионерлерди слетко алып барып жүрүп районго барып арыздансам да, орун тийбеди. Ошондо дипломумду, арызды, сүрөтүм менен кошо университетке жиберсем, бат эле чакыруу келиптир, мени Кыргызстан Мамлекеттик Университетинин филологиялык факультетине 1 курска экзаменсиз кабыл алыптыр. Эми мен жогорку окуу жайдан окуп билим алам жана жогорку билимдүү адис болом деген кубанычым койнума батпайт. Жогорку билимге болгон ынтызарлыгым менен окуу жайды 1969-жылы бүтүрүп чыгып, эми башкалар менен тең ата

болуп дегендей жүзүм да жарык, жогорку класстарга адистигим боюнча сабак берем. Өзүм айылдагы активисткалардан болуп, аялдар советинин жетекчиси жана Ак-Терек селолук советинин депутаттыгына, шайланып, чабандардын, айылдагылардын, аялдардын үй-тиричилиге, тазалыгына дейре кийлигишип, колхоздун чарба иштери, медициналык жагы, балдардын тарбияланышына көз салып, советтин сессиясына чейин маселе коюшам. Мектептеги иштеген ишим жогорку бааланып, мени "класстан жана мектептен тышкары иштер боюнча директордун орун-басары" кылып дайындады. Мектебибиз өтө кичине болгону менен, коңшу Кичи-Жаргылчактан жана Чычкан айлынан келип, 9-10-класстар окушат. Айрыкча окуучулар менен класстан тышкары мероприятиелерди өтүү кыйналдырат, сабак 2 сменада окутулат. Кыздар арасында тарбиялык иштер жүргүзүү, "тарбиялоого кыйынчылык келтирген окуучулар" менен, алардын ата-энелери менен байланышуу өтө чеберчиликти талап кылат. 1971-жылы мени Жети-Өгүз райондук советине депутаттыка көрсөтүп, "Билим берүү боюнча райондук советтин алдындагы туруктуу комиссиянын председателине дайындады. Эми окутуу, тарбиялоо жумушу боюнча райондогу мектептердин иш абалы менен таанышып, сабактарына катышып, тиешелүү маалыматтарды берип турам. Айылдагы авторитеттүү партиялык уюмдун секретары болуп, ар кандай партиялык форумдарга катышып, КПСС БКнин чечимдерин өзүбүздүн партиялык уюмда иштеп чыгып, тиешелүү иш чара кабыл алып, аны аткарабыз. Партиянын чыгарган чечимдери биз үчүн закон болгондуктан, кың дебей аткарабыз. Бул болсо биздин ишибиздеги жоопкерчиликти ого бетер жогорулатууга түрткү берер эле. Райондогу алдынкы кыргыз тили, адабияты мугалими болгондуктан, көргөзмөлүү сабактар өтүүдө мага көбүрөөк жүктөлүүчү эле. Алсак коңшу мектептер гана эмес Балыкчы шаарындагы В.И. Ленин атындагы мектепте, Караколдогу С.М.Киров атындагы мектептерге барып, сабак өтүп, тажрыйба алмаша турган элек. Өзүбүздө коңшу Тоң районуна партиянын областтык комитетинин тапшыруусу менен, Тоңдогу М.Горький атындагы, Ж.Бөкөмбаев атындагы мектептердин иш тажрыйбасын

текшерип, обкомдун бюросунда талкууланганы да күнү бүгүнкүдөй эсимде. Бири-бирибиздин методубузду үйрөнүү үчүн жана жалындуу педдогогикалык ойлорду ортого салуучу, педагогикалык окууга катышып, белектер жана Агартуу Министерствосунун Мактоо Грамотасын алган күнүм өмүрүмдөгү эсте сакталарлык күндөрдүн бири эле. Жолдошум Дүйшө экөөбүз мектепте чогуу эмгектенип келдик. Бири-бирибиздин көңүлүбүздү калтырган күндөр болгон жок, менин бардык коомдук жана кесиптик иштериме ар дайым колунан келген жардамын берип келди. Балдарды багышууда да аянган жок.

Ал эми Мукайыл абамдын улуу уулу Сатыбалды Кыргызстан Мамлекеттик Университетинин юридикалык факультетин бүтүп, алыскы Нарын областына прокурордук кызматка жиберилди. Таабалды иним да тарых факультетинен окуп, аспирантураны бүтөр жылы Мукайыл абам катуу ооруп, 50 жашка чыкпай, көз жумду. Абамдын Космосбек, Кирешбек деген уулдары Тотүгүл, Канымгүл аттуу кыздары бала-чакалуу. Таабалдынын да уулдары, кызы чоңоюшуп, аркыл кесипте эгектенип келишүүдө. Канымгүл-башкы бухгалтер. Сатыбалды Караколдогу областтык прокуратурада иштейт. Уулдары, кыздары, келини, небереси бар. Уулу Руслан юридикалык кызматта.

Таабалды окуусун аяктап, тарых илимдеринин кандидаты, деген наамга ээ болду. Бул жеке эле биздин үй-бүлө эмес, бүтүндөй Кичи-Жаргылчак айылы үчүн чоң кубаныч болду, себеби буга чейин айлыбызда бир да окумуштуу боло элек эле. Айылдаштарыбыз Фрунзеге келишип, чоң той өткөзүштү.

Энем согуш убагында колхоздо звеньевой болуп иштеп, Ак-Теректеги "Кызыл-Дыйкан" колхозуна 4 аттык соко менен барып, жер айдаптыр бечара. Муну уккан мен энемди шылдыңдап: мен эч качан төркүнүмө барып жер айдабайт элем, эне уялбайсыңбы, төркүнүнө барып иштегенден, десем энем болсо өзүнүн бул кылганын туура деп далилдеди. Кан күйгөн согуш убагы, эр азаматтар бүт согушта, кары-картаң, жаш балдар менен кош айдоо кечиктирилип жатканда жардам берүү керек да деп кызууланат. Бир жолу энем бизге мындай эпизоду

айтып берди .

Кыштын күнү тоого отунга барган элем, бир жоон куураган карагайды балта менен кыйып, эми жыгыларда отуруп калса болобу, мен балтаны жерге коюп, карагайды эки колум менен түртүп көрсөм жыгылбайт, ошондо биздин айылдык Табылды өтүп бара жатып көрүптүр. Мага келип «кокуй,Турсун жеңе өзүңдү карагай чаап кетмек, мындай кылбайт, кокуй, деп карагайды көзөп, өгүзгө сүйрөтүп бербедиби, мунун жакшылыгын эч унутпайм!- дечү.

Бир жолу Кичи-Жаргылчак айлында күзүндө катуу суук болуп, колхоздун 30 тонна картошкасын үшүк алып кетет. Ошол кезде колхоздун башкармасынын председатели Алдашев Алымкулдун ишин сотко берип, айылда ачык сот болот. Ошол эле жылы колхоздун аттарын баккан Бердибай деген чоң ата сарайдан шамалда учуп өлүптүр. Энем картошка боюнча сотто күбө экен. "табигаттын кырсыгы менен суукта картошка үшүдү, ушундай эле кырсыктан ат баккан акем сарайдан учуп өлдү, эгерде Алымкулду соттосоңор, анда учуп өлгөн акемди төлөп бергиле!" дептир. Соттун председатели 2 заседателге жана прокурорго карап: «Тазабекова туура айтты го!», деп жогорку иш боюнча тиешелүүлөр жана Алдашев соттолушпаптыр. Энем кара кылды как жарган калыс, өтө боорукер жана адилеттүү аял экен, кемчиликтер менен келишпес, принципиалдуу, алдыңкы звеньевая экен. Балдарын, неберелерин да өзүндөй тарбиялаган. Энем узун бойлуу, ак жуумал, мурду кырдач, чачы кара, көзү бакыракай, өтө жылдыздуу жан эле. Бир нерсеге ачууланса, тез эле кайта ачуусу тарап, күлүмсүрөп чыга келер эле, мүнөзү жумшак, кемчиликтерди тайманбай бетке айткан, өтө адилеттүү аял боло турган. Энем мага караганда ден соолугу таза, жеңил-желпи кийинип, эркектер бүтүрчү жумушту өзү иштеп көнгөн экен. Жаш чагында алдуу-күчтүү эч нерседен тартынбаган, бир көргөн киши менен бат эле тил табышып, ичи-койнуна кирип кетер эле.

Мен Караколдо мугалимдер институтунда окуп жатканымда окуума барып, мугалимдерим менен таанышып, өзүнүн абалын айтып, бат-бат келип-кетип турар эле. Кийин ойлоп көрсөм, мен энемдин көзгө басар жалгыз кызы

болгондумдан жана атамдын жоктугунан окутуп тарбиялоону өз мойнуна алган тура. Энем кийин карып 80 жашка чыкканда көзү өттү, бирок жалгыз уулунун өлүмү энемди өтө кайгыга салып, көзүнөн жаш кетпей өлдү. Атабыздан 38 жашында калып, бизди багып чоңойтом деп өмүрү өттү. Улуу Ата Мекендик согушта бөлүнгүн чарбаны кайра калыбына келтирүү жылдары айылдарда да өтө зор күчтү талап кылган эле, жолдошум Дүйшөнүн тагдыры да менин тагдырымдан кем эмес, атасы советтик кызматтарда иштеп туруп, согушка кеткен бойдон кайтпай калыптыр, Апасы Сайра чөбүрөдөй 4 баланы тарбиялап, өтө кыйналган экен, эң улуу агасы Бейше педагогикалык училищени бүтүп, ал да армияга кетиптир. Үй-бүлөнү багуу, андан аркы жашоонун тизгини Дүйшөгө тийиптир. Ошентип Караколдогу институттун физика-математика факультетин бүтүп, эмгек жолуна түшкөн экен. Экөөбүз тең атадан тарбия албай чоңоюптурбуз. Эми үй-жай күтүп, бала тарбиялап окуталы деген ниетте кыздарыбыз Света, Клараны университеттен окутук. Айылдагы биз өңдүү адамдар үйүнө мебель, хрусталь жыйнап, машина ала баштаганда, "Бизге булардын азыр кереги жок, биз балдарыбызга жогорку билим алууга максат койдук"- деп, жарыбаган маянабызды балдарды окутууга жумшаганбыз. Света Мирзат деген классташына турмушка чыкты. Клара филологиялык факультетти бүтүп, Кыргыз совет энциклопедиясында илимий редактордук кызматка орношту. Фатима деген кыз да университеттин экономикалык факультетинен окуду. Света үйдөгү балдардын эң улуусу болгондуктан, чон энесине жакын, эрке өстү. Кийимдин жакшысын да ушул кийди, анткени ошол кездеги сельпонун башчысы болуп, Касымбек абасы (Дүйшөнүн иниси) жана Алмаш эжесинин күйөөсү Тенти да Покровка, Жети-Өгүз сельполорунда жогорку кызматтарда болушкандыктан, каалаган кийимди Светага таап берер элек. Төрт эркек балалуу болушту. Баласын да Айтматовдун чыгармасындагы башкы оң каарман Даниярдын атына койду. Мирзат менин жакшы окуган окуучум болгондуктанбы, айтор, балдарымдан да өзгөчө жакшы көрөр элем, кеп-кенешибизди да, ушуга айтып, акылдашып турар элек. Үйгө келишкенде берерге

тамагымды таппай, сүйүнгөнүмдөм шашып, сүрдөп кетер элем. Уулдары Данияр, Даниель, Чоро үйлөнүп жайланышты. Кичүүсү Бактияр да Билайн компаниясында үзүрлүү эмгектенип жатат. Балдары энесинин оюндагыдай эстүү балдардан болуп өсүп келе жатышат. Экинчи кызыбыз Клара 10-классты "эн жакшы" баалар менен аяктап, медициналык институттан окуп, врач болгусу келген. Ал кезде окууга өтүү күчтүү тааныштын аркасы менен өтөр эле, бизде кайдагы тааныш, айылдагы жөнөкөй эле мугалим болуп, эптеп жашап жүрсөк; айлыбызда деле жогорку кызматтарда иштеген адамдар, жогорку билимдүү адистерден дээрлик жок эле. Ошентип Клара өз күчү менен Кыргызстан Мамлекеттик Университетинин филологиялык факультетине кирип, окуусун аяктаган сон, ошол эле окуу жайда мугалим болуп иштеп жүргөн филология илимдеринин кандидаты Иманов Акештин уулу Памирбекке турмушка чыкты жана Кыргыз Совет Энциклопедиясына илимий редакторлукка орношту. Улуу кызы Алтынай төрөлдү, андан кийин Бермет аттуу кыздуу болушту. Бирок балдардын кубанычы көпкө созулбады. Адам баласы өзүнүн жашоосунда көп окуяларды баштан өткөрөт экен, көп жакшы нерселерди тилек кылып, кыялданат тура. Бирок турмуш өйдө-ылдыйы, ачуу-таттуусу, оор-жеңили болуп айырмаланып, адам кыялдангандар кээде таптакыр башкача болуп, жакшы максаттар өкүнүч менен аяктап калган учурлар болот окшобойбу. Катуу оорудан кийин Кларанын күйөөсү Памирбек жарык дүйнөдөн кош айтышып эми 2 кызды багуу, чоңойтуу Кларанын башына түшкөн мүшкүл болду. Өтө оор күндөрдү, жокчулуку, жетим-жесирликти башынан өткөрдү. Алыскы Көлдө жашаган карыган ата-энеси биз эмне жардам бере алат элек Памирбектин ата-энеси жана туугандары эч жардам берип, кичинекейлерге каралашкан жок. Клара жарыбаган маяна менен эки кызын багып, келечектен үмүт үзгөн жок. Азыркы заманда көпчүлүк аялдардын жашоосу, базар менен байланыштуу болуп жатпайбы. Канчалаган келин-кыздар кыштын кычыраган суугунда, ак кар, көк музда базарда тоңуп, жайкы мээ кайнаткан аптапта ардеме-бирдемелерди сатып отурушпайбы. Ошондой оор турмуштун шарапатында, эл менен бирге Клара да өлбөстүн

күнүн көрүп, жашоонун жүктүү арабасын сүйрөп келүүдө... Адам кайгыга багынып, башты төмөн салып отурбастан, кудайдан жакшылыкты тилеп, келечектен үмүт үзбөй, кайраттанып, бардык күч-аракетин жумшап ак эмгек кылса, кудай берет деген элдеги акылмандык сөз туура белем, тагдыр эми өзү менен бирге энциклопедияда иштешкен Карагулов Салвар аттуу жигитке жолуктурду. Экөө тең энциклопедиядагы кызматтарын таштап, базар экономикасынын талабына жараша эмгектенип келишүүдө. Оокаттары жаман эмес, Алтынай БГУну бүтүп америкалык жигитке турмушка чыгып, азыр Лос-Анжелес шаарында жашашат. Бермет БГУну бүтүп, Токмокто. Анвар Түркияда билим алууда кичүү уулу Акас мектепте окууда.

Үчүнчү кызыбыз Фатима кичинесинде өтө шок, тентек бала болуп өстү. Бала чагында эле дүкөндөн бир нерселерди сатып келгенде, акчасын так эсептеп, дүкөнчүлөргө “жедирчү” эмес. Мен өзүм оорулуу болгондуктан, балдарыбыздын бирөө врач болсо деп кыялданар элек, жок дегенде: “Фатима, сен медсестра бол!”- деп, документин Караколдогу медициналык окуу жайына алып барып өткөргөнбүз, 2-3 күндө кирүү экзаменин берип, окууга өтмөк, бирок Фатима орто билимдүү болгусу келген жок, эртеси эле университеттин экономикалык факультетине жөнөдү да, кудай жалгап студенттике өтүп кетиптир. Фатима бизден кийим-кече да талап кылган жок, бир эски жибек көйнөгүнүн колтугун жаматып окууга кетти, өзү жакшы тапшырып, 5 жыл бою стипендия алып окуду. Окуусун ийгиликтүү аяктап, Фрунзедеги Октябрь райондук коммуналдык турак-жай башкармалыгына бухгалтердик кызматка орношту. Ал бир нече улуттун өкүлдөрү менен бирге ынтымактуу иштешет экен. Үй башкармалыгынын начальниги П.А.Суворова деген орус аял өтө маданияттуу, ишке так, ак көңүл жана принципалдуу жетекчи экен. Мен Фатиманын иши, коллективи жана жетекчиси менен таанышуу үчүн барганымда эле, биздин кандай үй-бүлөдөн экенибизди, үй-бүлөбүздүн көбү окуучу балдар экенин угуп, өтө боору ооруду жана Фатимага үй керек экенин айтып, кооперативдик типтеги үйдү сунуш кылды. Мен эч ким менен макулдашпай туруп эле, бир комната үй алууга убадамды бердим. Күн өткөн сайын үй

жөнүндө Суворова Фатимага айтып, эми акча берүү керек болду, бизде кайдагы акча? эптеп-септеп бирөөлөрдөн карыздап отуруп, 5 миң сомду таптык да төгүп бердик. Үй эми бир комнаталык эмес, 3 комнаталык болду. Баары бир убадалашкандан кийин үйдү алышыбыз керек, да. 5-микрорайондон 1/3 25 номерлүү 3 комнаталык үйдү Фатима алды. Биз кубанып, той өткөрдүк, кубаганыбызды айтпа!.. Фатима бир жылы мурда Оштук Атамкулов Каныбек аттуу жигитке турмушка чыккан. Каныбек мединституттун санитардык факультетин жаңы эле бүтүрүп, өзүнүн айылы Сузак районуна кызматка жиберилген экен. Эми Фатима экөө баш кошуп, биротоло Бишкекте иштеп калды.

Элде: "Эркек бала үй-жайга баш көз болот, ата-энесинин коломтосундагы отту өчүрбөй, элге кызмат кылат, кыздарга төркүн-тес болот"- деген улуу сөз салт катары айтылып келет, биз да, "бир уулдуу болсок" деп кудайдан зарлап тиледик. Тилегибиз кабыл болуп, Советбек төрөлдү. Советбек бала чагында мүнөзү жоош, токтоо бала болуп өстү. Атабыз Дүйшө көбүнчө башталгыч класстарды окутар эле, анан калса өтө жакшы окутуучу делип аталып, сүрөтү райондук ардак тактада илинип турар эле. Өзү болсо башталгыч класстар боюнча методикалык сессиянын жетекчиси болуп, жаңы программага өтүүдө билимин РИУУда жогорулатып, райондогу алдыңкы методду жайылтуу боюнча тажрыйбасы мектептерге сунуш кылынган. Биздин балдарыбыздан Клара Дүйшөдөн башталгыч билимди алган эле. Эми Советбекти дагы атасынан окутууну чечтик, биринчи класска жашы 3 ай жете берчү эмес, өзүм окуу бөлүмүн жетектеп тургандыктан, тартынбай эле 1-класска Дүйшөгө бердик. Мектепти окуганы бир айдан ашып калган. Мындай бир окуя болбогондо, ошол жылы 1-классты бүтүрмөк. Бардык предметтен жакшы өздөштүрүп калган, бирок кол жазмасы начар, тамганы өз элементи менен жазууда өтө кыйналчу, мен атасына билгизбей, кээде жазып берем, бирок мунубузду билип коюп, атасы уруша кетчү. Бир жолу да жазуудан ушинтип кыйналып отурганын көрдүм мугалими болсо Советбекти чокуга бир койду. Карап отурган мен Дүйшө менен кадимкидей урушуп кеттим. "Баланы уруп окутууга

сенин акын жок, окутсаң жөндөп окут!”- дедим. Эртеси Советбекти сабакка жибергеним жок. “Баланын жашы жете элек, жашы жеткенде сенден бөлөк да мугалим окутат, балам эми мектепке барбайт! деп жибербей койдум... Жаңы программага өтүүдө кайрадан 1-классты Дүйшөгө беришти. Ошентип Дүйшө экөөбүз “эми жарашалы, Советти өзүң эле окут!”- деп ишенип, Советбекти 1-класска кабыл алды. Дүйшөдөн окуган балдардын көбү математика боюнча мыкты адистерден болор эле. Алсак маданият министри Акун Токтосартов математика илимдеринин кандидаты Абдылдаев Курманбек, математика илимдеринин доктору Абдылдаев Эркинбек, математик мугалимдер Бакашев Ыбырай эл агартуунун отличниги Салаев Бапа, Байдөлөтов Кадыбек жана башкалар 1-класстан 4-класска чейин Дүйшөдөн сабак алышкан. Дүйшө райондогу алдыңкы окутуучу деп эсептелип, агартуу министрствосунан "Ардак грамотасын" алган.

Советбек 7-класска дейре отличник болуп окуду. Орто мектепти "жакшы" жана "эң жакшы" деген баалар менен аяктап. Новосибирскидеги Аскердик жогорку окуу жайга кетти. Айылдагы орус тилин өтө жакшы билген окутуучу болбогондуктан, конкурстан өтө албай калыптыр. Новосибирскиден самолет менен Алматыга учуп, университеттин тарых факультетине экзамен берүүгө үлгүрүп, студенттике кабыл алынды. Университтин 3-курсунда окуп жүргөндө Нарындык Бактыгүл Сапарбаева аттуу кызга үйлөндү жана Айзада төрөлүп, 1 жашка чыгып калганда мага багуу үчүн беришти. Айзададан удаа эле Айбек төрөлдү. Балдарым окууларын бүтсүн деп кичинекей Айбекти да колума алдым. Бул 1983-84 жылдар эле. Ушул жылдар биздин үй-бүлөбүз үчүн абдан эле бактылуу жылдардын бири болду, себеби бул жылы Айбек, Фатиманын уулу Санжар төрөлүштү. Бул жылы мен Республикалык XVIII педагогикалык окууга катышып, “Алыкул Осмоновдун чыгармаларын окутууда окуучуларды жумушчу адистигине тарбиялоо” деген темада республиканын алдыңкы мугалимдеринин жана кыргыз тил адабияты боюнча илимий кызматкерлердин алдында доклад менен чыгып, баалуу белектер, “мактоо грамотасын” алгамын. Бул макала "Эл

агартуу" журналынын 1991-жылындагы санына жана областтык газетадан жарык көргөн эле. Советбек менен Бактыгүл университетти бүтүргөн соң, Жалал-Абаддагы медициналык окуу жайына мугалимдик кызматка жиберилди. Айзада менен Айбек биздин тарбиябызда калды жана Айзада 1-класска окууга кирди. 1-класстагы тамганы тааныткан эжеи Жанболотова Индира деген мугалим эле. Айбек анда 6 жашта эле. Биринчи классты жыл жарымына чейин окуду жана Советбек балдарын өз колдоруна алып кетишти. Жаркынай, Айболот, Айкут аттуу балалуу болушту. Айзада турмушка чыгып бала-чакалуу болду. Айбек болсо Америкада иштейт. Жаркынай дагы окуусун ийгиликтүү аяктап азыр иштеп жатат. Айболот БГУда окуйт. Айкут мектепте окуп жатат.

1989-жыл мен үчүн өтө оор болду, себеби ушул жылы мен катуу ооруп, Фрунзедеги республикалык ооруканада жатып, "өт баштыкчасына" суук тийип, операция болдум. Ооруканадан чыккандан кийин дароо эле жумушка кирүүгө туура келди, анткени "жумушка жараксыз" деген справканы райбольница узартканы жок, ушул жылы Нурбек июнь айында армияга кеткенден соолугумдун начарлаганынан ушул убакка дейре иштеп келген сүйүктүү кесибимди таштап, "ардактуу эс алууга" кеттим, бул айтканга оңой болгону менен, мага өтө эле оор болду, кесибим менен кошо жаштыгым да кеткенсиди, 35-жыл бою окуучулар менен алаксып жүрүптүрмүн. Эми менин эч кимге керегим жоктой сезилди, теңтуштарым самогон, бозо ичкен, насыбай тарткандар болду, менин дипломум, сыйлыгым, алган грамоталарымдын партиялык билетимдин эч кимге кызыгы жок болчу. Терезеден карап тим болом, окуткан окуучуларымды көрүп ыйлап жиберем, анан калса ал окуучуларым майрамда почта менен телеграмма, открыткаларын жибериптир... Пенсияга кетер күнү 10-А класска сабак өттүм, ал эми 10-Б класска сабак өтө албай ыйладым, окуучуларым да ыйлашты... Эртеси мектепте банкет өткөрүштү. Салтанаттуу линейкада көп сөздөр айтылып, белектерин, гүлдөрүн беришти. Бирок булардын баары мени кубантмак турсун ызамды келтирди. Мени эч ким куугунтуктаган эмес, өзүмдүн ден соолугумдун айынан эле арыз

берип, бошонуп алган элем, өзүмдүн бул иш аракетимди кийин түшүндүм, бекер кылыптырмын, дагы бир 3-4 жыл иштесем болмок экен. Дүйшө ооруп, ал дагы Фрунзеде болучу, менин тоюмда оорусунан жакшы болуп, келип катышты. Мугалим кесиптештеримди чакырып, той өткөрдүк. Партиянын Жети-Өгүз райкомунун инструктору келип, мактоо грамотасын тапшырды. Ушундан кийин кайрадан ооруп, Фрунзеге дарыланууга кеттим, 1-2 айча көрүнүп, дарыланып айыгып чыктым ооруканадан.

Советбектен кийин Венера төрөлгөн. Ал дагы университеттин экономикалык факультетин сырттан окуп бүтүрдү. Ушул кызыбызда врач болгусу келген эле, орто мектепти жалаң “5” деген баа менен аяктап, Харьковдогу фармакологиялык институтка экзамен тапшырган эле, бирок борбордук ВУЗдарга “чондордун” балдары жиберилет тура, анысын биз кайдан билебиз конкурстук сыноодон өтпөптүр. Ал тигүү фабрикасында иштеди, жана Улуттук университеттен сырттан окуду, окуусун аяктаган соң маданият министрствосунда иштеди, ал кезде КПССтин катарына өтүү эң кыйын болучу, иштеген кызматын өтө жоопкерчиликте аткарган адам гана партиянын катарына өтө алучу. Жакшы иштегендиги үчүн аны партиянын катарына кабыл алышты, бул анын кызматындагы жоопкерчиликти күчөтүү болгон жана финансы министрлигине которулган. Мындан соң, Караколдогу облфинге жиберилген. Бир нече жылдар бою облфинде иштеген соң, Жалал-Абаддагы “Гималай” аттуу заводго башкы бухгалтерликте кызмат аткарып келди, ушундан кийин кайрадан Бишкекке келип, жана минфинде кийинки 2 жылдан бери илим изилдөө институтунда иштеди. Венера Караколдук Садыров Казбек менен баш кошту. Асель аттуу кыздуу болду. Асель 1 жашка чыккандан 6-класс окуганга чейин таята-таенесинин тарбиясында болду. Асель энесине окшош шамдагай, кемчиликте бетке айткан тайманбаган кыз. Ак көңүл, тырышчаак баарынан да анын эмгекчилдиги бизге жакчу. Ал Бишкекке кеткени, биз бир топ эле жүдөдүк окшойт. Асел дагы турмушка чыгып балалуу болду.

1967-жылы кызыбыз Жаңыл төрөлдү, атын ырымдап

койдук. Жаңыл 7-класска чейин айылда окуду, аны эжелери Клара, Фатималар: Фрунзеден окутабыз, орус тилин үйрөнсүн, деп шаарга алып кетишти. Шаарда окуусу үчүн шарт деле жок болуучу себеби үйүбүз жок шаарда, ар кайсы квартирада жатып иштеп, окуп келишти, анда үй алына элек болучу. Фрунзедеги №5 кыргыз орто мектеби азыркы жетекчи кызматтарда иштеген, акын-жазуучулардын, илимпоздордун көбүнүн учкан уясы эмеспи. Бул мектептен 7-класстан баштап окуду, окуусуна Фатима, Кларалар контролдук кылышат. Отличник болуп окуду, орто мектепти «Алтын медаль» менен бүттү. Класс жетекчи эжейи Окен Сулайманова аттуу физик мугалим эле, ал өтө акылдуу, билимдүү, ар бир окуучунун психологиялык жагын терең билген, өзү да коммунист, принципалдуу, окуучулардын сүйүүсүнө ээ болгон педагог экен. Жаңылдын «Алтын медалын» “Кожомкул” атындагы спорт сарайында тапшырып, шатыраган кол чабуунун астында сахнага барып, алтын медалын алган күндү, жетилүү аттестатын ата-энелердин, педколлективдин катышуусу астында салтанат менен тапшырган күндү жана ошол кечеде мага да сөз берилгенин эстейм. Ошол салтанаттуу кечеде окуткан мугалимдери биринен сала бири Жаңылды куттуктап, бетинен өөп, ак тилектерин айтышып, келечекке ак жол калашкан. Кубанычтан эки бети албырып, кучагы гүлгө толуп, классташтарынын ага-тууган, жакшы саналаштардын арасында Жаңыл бүл күндөрү өзгөчө бактылуу эле. Фрунзеде окуп, шаарды билгендиктен би, же чоң шаардан билим алууга ынтызар болдубу, Москваны, Ленинградцы кыялданар эле. Ошол максатта Москвадагы С.Орджоникидзе атындагы башкаруу институтуна бир гана экзамен математикадан тапшырып окууга өттү. «Манас» аэропортуна чейин атасы экөөбүз, эжелери, жезделери, бир туугандары узатып барып, эми кызыбыздын аман-эсен окуусун бүтүп келүүсүн кудайдан тилеп кала бердик. Үйүбүздө телефонубуз болгондуктан, бат-бат эле Жаңыл менен сүйлөшүп, санаабыз тынып журду. Жаңылдын окууга болгон кызыгуусу, өтө тырышчаактыгы, көздөгөн максатына жетүү үчүн болгон аракети, кыйынчылыктарга чыдаап, аны жеңе билүүгө жасаган туруктуулугу жана кайраты окуусун ийгиликтүү бүтүүгө алып

келди.

Москвадан бүтүп келгенден кийи ал И.Р. Раззаков атындагы политехникалык институтка мугалимдикке орношту жана ушул окуу жайдан стажировкадан өттү. Институтта факультеттин деканы Шабданов Мелис Адылович жана мугалим Анара Зарлыковналар Жаңылдан өз кесибин сүйүп, окуткан предметин жакшы биле турганына ыраазы болушуп, институтка кафедра башчысы болуусун сунуш кылышты, бул идеяны институттун ректораты да туура деп таап, макулдугун беришти. Жаңылдын билимге кызыгуусу жана аракети бул институтта илимий даражасы жок туруп мугалим болуп иштөөдөн баш тартты, андан ары окуусун улантууну чечиптир жана документтерин, характеристикасын кайрадан «башкаруу институтунун аспирантурасына» жибериптир. Ушул жылы союз кулап, Москвада жашоо жана окуу эң татаал болуп турганын угуп, биз ата-энеси өтө кабатыр болдук, бирок өзү чечкенден кийин, айласыз биз кала бердик. Аспирантурада окуп жүрүп, Жаңылдын ден-соолугун деле толук билбептирбиз. Анын бир жолу Бишкекте отпуска убагында келип, бутунун венасы кеңейип, баса албай, аэропортко 2 балдак таянып, такси менен кеткенин укканыбызда азат боюбуз тик туруп, ыйлаганыбызды сураба. Аспирантурада бир жарым жыл окугандан кийин Бишкекте жүрүп, ушул эле шаардык Рысалиев Маханбет деген жигит менен баш кошту. Маханбеттин ата-энеси врачтар экен жана жаңы эле пенсияга чыгышыптыр, алар Жаңылдын окуусун улантуусун каалашты. Август айында Сары-Өзөн Чүйдүн көркү чыгып, «ак төөнүн карды жарылган» берекелүү күздүн убагында Маханбет менен Жаңылдын үйлөнүү тою өткөрүлдү. Кийинки жылы алар Ильхан аттуу уулдуу болушту. Маханбет кичинекей Ильханды багуу үчүн Москвага Жаңыл менен бирге учуп кетти. Бактыга жараша Жаңыл окуусун аяктап, экономикалык кибернетика боюнча кандидаттык диссертациясын ийгиликтүү жактап, кайрадан Бишкекке келишти. Жаңылдын өтө чыдамкайлыгы жана окууга болгон тырышчаактыгына бир мисал: ошол диссертациясынын үстүндө иштеп жатканда катуу ооруптур жана адабияттарды ооруканага чогултуп келип, бир аз жакшы боло баштаганда койкада жатып

жазыптыр. Ушуну укканда байкуш баламдын башына эмне күч келди, минтип куурабай эле окуусун таштап келе бербейби! деп ата-энеси- биз өтө капаландык эле. Ак-Терек айлында кыздардан чыккан эң биринчи илимдин кандидаты биздин Жаңылыбыз болду. Ушуга сыймыктанабыз жана кудайдан узун өмүр ден-соолук ишиндеги ийгиликти тилейбиз. Жаныл №5 мектепте окуп жүргөндө Красноярскиге пионер лагерине жиберилген, биз дагы көгүлтүр Ысык-Көлдүн боюндагы «Волна Иссык-Куля» деген лагерине жибергенбиз, ал дени сак көрүнгөн бирок кийинчирээк көп ооручу болду. Жаңылдын кайын эне, кайын атасы абдан түшүнүктүү, билимдүү, акылдуу кишилер, кызыбызды өз кызындай көрүшөт, сыйлашат. Ильхан көбүнчө чоң эне, чон атасына үйүр. Чоң атасынын бир нерсесине кол кабыш кылат, абышка-кемпирдин эрмек кылганы Ильхан не бир таттуу сөздөрүн угуп, кубанышат. Жаныл иши боюнча Америка Кошмо Штатынын Детройт шаарына барып, өзүнө көп пайдалуу нерселерди билип келди. Ошондогу Ильхандын сагынычын айтпа, төрт ай деген кичинекей Ильхан үчүн кыйла эле узун убакыт болду. Жаңыл кичинесинен эле жер көрүп, тоого чыгууну, четөлкөгө саякат жасоону кыялданар эле! Бала чагында бир жолу жайлоодо эс алып, ошондогу көргөндөрүн «Пионерская правда» газетасына жазган. Мындан 3-4 жыл мурда Франция мамлекетинде болуп, ал өлкөнүн климаты, жаратылышы, адамдары тууралуу узун аңгеме куруп берген, кооз жерлеринде болуп кайткан. Кийинки 4 жылдан бери америкалык кесиптештери менен жакшы байланыш түзүп, ошол чет элдик туугандарыбыз менен бирге иштеп келүүдө. Жаңылдын иштешине үй-бүлөсү, жолдошу Маханбет эң жакшы шарттарды түзүп, мүмкүнчүлүк беришүүдө. Ильхан быйыл 1-курста, кичүүсү Алижан 1-класста окуйт. Жаңылдын кийинки кызматы: АКШ, Швейцария, РК биргелешкен “Ботажан” коомдук фонддо директорлук кызмат аткарат.

ЖАНЫЛ МУКАШОВА: ВСЕГДА НАЧИНАЛА

В некоммерческих организациях можно встретить людей разных профессий – медиков, педагогов, юристов, экономистов и даже кибернетиков. Герой этого номера в недавнем прошлом разрабатывала математические формулы и модели, защитила кандидатскую диссертацию, а сегодня возглавляет Программу поддержки социальных услуг (ППСУ) Фонда «БОТА». Математики в ее жизни стало меньше, но специальность помогает ей систематизировать работу и аргументированно принимать решения. Жаныл Мукашова – о математике, секторе некоммерческих организаций и о себе.

К счастью, у меня не было трудных ситуаций в жизни, возможно, из-за того, что я всегда начинала все сначала.

Как Вы пришли в некоммерческий сектор, что предопределило ваш выбор?

Начинала я свою карьеру в качестве финансового аналитика. Затем работала в коммерческих банках и была в числе топ-менеджеров. В социальный сектор пришла 2001 году, этому способствовала моя поездка в США. Американская коллега наравне с преподавательской деятельностью вела активную деятельность в области филантропии и благотворительности. По возвращении из США я перешла в социальный сектор, увидела в жизни более важные вещи, чем генерирование больших доходов.

Чем отличается Фонд «БОТА» от других некоммерческих организаций?

В секторе НКО у меня достаточно богатый опыт, но такого масштаба и ресурсов, как у «БОТА», я еще не видела. Опыт Фонда уникален, это смесь лучших мировых практик, методик, экспертизы, и конечно местных специалистов, без которых успех организации невозможно представить.

Когда-то Вы работали программным менеджером, сегодня руководите департаментом Программы поддержки социальных услуг. Какими достижениями Программы вы можете гордиться?

Здесь уместно будет процитировать ответы некоммерческих организаций. Мы получили их в ходе оценки деятельности программы независимой компанией Oxford Policy

СНАЧАЛА

Айнель КАЙНАЗАРОВА

Management: «ППСУ имеет хорошо проработанные приоритетные направления деятельности, все ключевые сферы оказания социальных услуг охвачены программой». «БОТА» является одним из исключительных доноров в Казахстане, который создает справедливые, прозрачные возможности для работы НКО».

Чему Вы научились, работая в этой сфере?

Научилась многому, и до сих пор учусь. Как сказал Максим Горький «Когда труд – удовольствие, жизнь – хороша! Когда труд – обязанность, жизнь – рабство!», я делаю все, чтобы мой труд был мне в удовольствие.

За годы независимости вырос уровень НКО Казахстана. Какие ощутимые изменения, достижения вы могли бы отметить?

Некоммерческий сектор динамично развивается, растет и профессионализм специалистов НКО. Спектр оказываемых услуг расширяется, улучшается материальное оснащение организаций. Есть и «минусы». Не всегда услуги НКО востребованы, конкурентоспособность в секторе недостаточно высокая. НКО сегодня более зависимы от тех, кто их финансирует.

Деятельность ППСУ: что сделано, что делаете и какие планы на будущее?

Нашей программой уже профинансировано 286 проектов на общую сумму около 800 млн. тенге, более 22 тысяч детей и молодежи получают социальные услуги. В 2012 году планируется провести еще 2 открытых грантовых конкурса, ряд обучающих тематических семинаров для усиления потенциала НКО, информационные кампании, ежегодную конференцию и, разумеется, мониторинг текущих проектов.

Остается ли у Вас время на семью? Интересно узнать какая Вы жена, мама?

На работе я сотрудник «БОТА», а дома – мама двоих детей и супруга. Дома я больше всего люблю играть с 6-ти летним сыном в разные игры, он у меня, как он сам говорит, «самый умный, самый красивый, самый любимый, отлично знающий математику, музыку, рисование, 5 разных языков», и я согласна с ним. Со старшим сыном 11-ти классником люблю пофилософствовать на разные темы. А супруг у меня интереснейший человек и ученый, с ним можно поговорить на любую тему: от клетки и до ядерных реакций на солнце.

Какие методы используете в воспитании своих детей?

Честно говоря, никаких методов я не использую. Я их очень люблю, слушаю и слышу их.

Чем занимаетесь в свободное время?

Любимые занятия меняются со временем. В школьные годы была шахматистом, у меня даже есть титулы, в студенческие – профессионально занималась горным туризмом. Сейчас занимаюсь цветоводством. У меня очень много цветов, как комнатных, так и огородных.

Под каким девизом Вы идете по жизни?

Однажды в Москве, когда я была еще студенткой, стояла у входа в метро, вдруг подошел ко мне молодой человек, и подарил сборник своих стихов. Мне запомнились строчки: «Жизнь все равно прекрасней лучших снов, какая бы беда не омрачала, поверь в себя и все начини сначала». К счастью, у меня не было трудных ситуаций в жизни, возможно, из-за того, что я всегда начинала все сначала. Если что-то не получалось, то всегда можно было вернуться на шаг назад, проанализировать все и принять правильное решение.

1970-жылы Нурбегибиз төрөлүп, бизди чоң кубанычка бөлөдү. Бул үй-бүлөдөгү экинчи уулубуз эле. Башталгыч классты жалаң “5”ке окуп, мактоо грамоталарга ээ болду. Бирок кичинесинен жүрөгүндө шум бар деп кардиологдор учетко алып, дарылап жүрүштү. Ден соолугунун айынан Канттагы балдар санаториясында бир нече айлап дарыланды. Кийин республикалык кардиологиялык ооруканада болуп, бир топ эле дурус өңдөнүп калган. Онунчу классты жакшы аяктап Ташкенттеги Политехникалык Институттун бир факультетинен окуду. Ошол жылы “Ташкент-Ош окуясы” болбогондо, институтту бүтөт беле, айтор, биз сары-санаа болуп, чакыртып алдык. Нурбектин ден соолугу үчүн көп аракеттер кылдык, көңүлү көтөрүлсүн деп, досторунан биринчи магнитофон сатып бердик, жакшы кийиндирүүгө аракет кылдык. Нурбек кичинесинде эле техникага өтө жакын эле, адегенде велосипеддүү болду, андан соң аны военкомат армияга жөнөттү. Армияда жүргөндө да өзүн адептүү солдат катары алып командиринен алкыш, «Ардак грамота» менен сыйланыптыр. Биз болсок, алыстагы уулубуздун ден соолугун сурап, командирине кат жиберип турдук. Армиялык службасын улуу В.И. Ленин төрөлгөн Ульяновск шаарында өтөп, аман-эсен үйгө кайтып келди. Нурбектин келиши менен биз ага 1986-жылы чыккан 19-26 АЗЛК автомашинасын белекке бердик. Нурбек армиядан ашказаны ооруп келди. 5 жыл общежитиеде студенттик турмушта кантип окуйт деп дагы санааркадык. Ошентип Кыргызстан Мамлекеттик Университетинин тарых факультетин сырттан окуп бүттү, бирок мугалимдик кесипке иштөөнү сүйчү эмес эле, биз анын саясий кызматкер болуусун каалаган элек, КПСС жоюлган соң, кайдагы саясатчы болот эле, кичүү балабыз болгондуктан, картайып келаткан ата-энесине кол кабыш кылып, айылда жашап калды. Жолдошу Бермет финансы кызматкери Нурбектин оюндагыдай, ынтымактуу жашашат, улуу кызы Диана мүнөзү Нурбекке окшош, атасын эң жакшы көрөт, кичүүсү Аяна ачык-айрым, Диана экөө селкинчек тээп ойношот, чанасы, куурчактары бар, жайында көлгө барышат. Жомок уккусу

келет. Чоң ата, чоң энесине жакын. «Нурбек кичинесинде эле техникага өтө жакын эле» деп жогоруда айтпадымбы, эч качан жөө жүргүсү келбейт, биз белек кылган «Москвичти» сатып жиберди. Абасы Советбек жаңы “Жигулисин” берди, эми аны сатышып, Советбек экөө эки иномарка машина алышты. Нурбекке берген 19-26 ИК АЗЛК автомашинасын Дүйшө экөөбүз Жети-Өгүз сельпосунан кредитке алганбыз, сатып аларыбыз менен Нурбек армияга кеткен, машинаны ар ким сурап айдагысы келгендиктен, өзүм айдочулукту окуп, «В» категориясына «укук» алып Нурбек армиядан келгенче айдап жүргөмүн, уулума деп арнаган машинаны бирөөгө берүүгө ыраа көргөн эмесмин. Нурбегибиз армиядан келери менен, машинанын ачкычын өткөрүп бергемин. Нурбектин чоң атасынын кесиби дүкөнчү экен. Эми бул үй-бүлө ошол кесипти аркалап соода-сатык кылышат, өзү жаңыдан кичинекей дүкөнчө салды. Берметтин да кесиби бизге жагат, конструктор-модельер жана дүкөнүн иштетет. Жеңил-желпи кийим-кечекти тигет. Бейбарс, Бекмырза аттуу уулдуу болушту.

Эң кичүү кызыбыз Гүлзада 1978-жылы төрөлдү. Гүлзада бизден 6 жашында бөлүндү, себеби кичинекей Айзада жана Айбек деген неберелерибиз менин карамагымда болушту. 10-классты бүтүргөн соң Бишкектеги И. Арабаев атындагы педагогикалык университеттин чет тилдер факультетине кирди. Бул окуу жайдан биринчи курсту аяктап материалдык жактан үйгө жакыныраак деп, Караколдогу К.Тыныстанов атындагы университетинин чет тилдер факультетине которулду, окуусун ийгиликтүү аяктады. Андан соң Алышбаев атындагы университетте иштеди. Мындан кийин Бишкек шаарындагы №69 мектебине которулду. Эмил аттуу жолдошу, Эмир деген баласы бар. Жолдошу USAID де иштейт, баласы 7-класста окуп келет.

Мугалимдик кесипте иштеп жүргөн жылдар мен үчүн чоң майрам экенин жана ал жылдарым жаштыктын гүлдөп турган мезгили экенин кийин сездим. 60-жылдардын ортосу болсо керек эле. Ак-Терек совхозуна жазуучулар союзунан бир топ адамдар, анын ичинде Жоомарт Бөкөнбаевдин

жубайы Тенти Адышева эже, жазуучу Насирдин Байтемиров, жазуучулар Н. Колесников, Нурпаис Жаркымбаев, Бакыт Карагулов ж.б келишкен. Биз аларды Ак-Терек совхозунун жетекчилери, Асанбеков И. башкы специалисттер жана партиянын Жети-Өгүз райкомунун бөлүм башчысы К.Алымов жана башкалар болуп, жогоркудагы меймандарды Кичи-Жаргылчактын «Киндик» жайлоосуна алып чыгып коноктодук. Булар кечээ Жети-Өгүздүн «Көк жайык» деген жайлоосунда эс алышып, анан бизге келишкен эле. Жайлоого дейре мен Адышева Тенти эже менен бир машинада отуруп келдик. Өзүм кыргыз адабиятчы болгондуктан, Тенти эжени жана мурдагы жубайы Жоомарт Бөкөмбаев тууралуу, анын бала-чакасы жөнүндө сурамжылап, сүйлөшүп келдим. Жайлоодо эже өзүн жакшы алып жүрдү жана табияттын көрүнүшүнө өтө суктанып, көңүлү ачык болду. Н. Байтемировдун чыгармалары менен мен жакшы тааныш элем, себеби мен университетти бүтүрүп жатканда аталган жазуучунун «Тарых эстелиги аттуу чыгармасындагы образ системасы» деген темада дипломдук ишти жогорку баага жактаган элем. Роман тарыхый документалдуу болуп эсептелгендиктен, андагы катышкан каармандар Уркуя Салиева анын күйөөсү Колдош Салиевдердин совет бийлигин орнотуудагы тап душмандары менен болгон айыгышкан күрөштө мыкаачылык менен өлтүрүлгөнүн жана алардын балдары Айниса менен Кеңешти андан аркы тагдырлары туурасында сурамжыладым. Жазуучунун мындан башка чыгармачылыгына да кызыктым. Насирдин агай жайлоого барганда абдан толкунданып, кыргыз жеринин кооздугуна суктанып, көңүлү жайлана сыртта отурду. Кымыз ичпестен, бээни саадырып, жылуу сүттөн ичип, арчанын түтүнүн искеп, теребелге көз жүгүртүп, жанында отургандарга да өзгөчө көңүл буруп, кубанычта болду. Жети-Өгүз районунун маданият үйүнүн өнөрпоздору жазуучуларга арнап концерт беришти. Насирдин агай өнөрпоздордун аткаруусундагы Барпы Алыкуловдун «Мөлмөлүм» чыгармасын угуп, бул ыр туурасында бизге ой бөлүштү. Ак-Терек совхозунун

жаштары жазуучунун романдарынан ала барышып бардыгыбыз жазуучулардан автограф алдык жана жазуучулар менен бирге чогуубуз менен сүрөткө түштүк. Бул сүрөт менин альбомумда сакталуу.

Жогорку сүрөттө :

Солдон оңго : жазуучулар Н.Колесников, парторг И.Асанбеков, Н.Байтемиров , кинорежиссер Б.Карагулов. Тенти Адышева, мектептин парторгу Б.Мурзабекова, Ак-Терек совхозунун директору Н.Айманов жана К.Самаков. Экинчи катарда солдон оңго: райкомдун бөлүм баичысы К.Алымов жана мектеп окуучулары. Көз айнекчен жазуучу Нурпаис Жаркынбаев.

Ошентип биз, жайлоодон кечке жуук түшүп келдик. Жазуучуларды эми Тоң районунун өкүлдөрү тосуп алып, андан соң, коноктомок экен. Тоңдуктар кечки саат 5те чек арадан тосуп, турмакчы экен, бирок биз саат 5те «Киндик» жайлоосунда болондуктан, көпкө күтүшүп, анан кетип калышыптыр. Биз, баргандар, чогуубуз менен Тоң районуна бардык, Райкомдун бир инструкторун таап, жазуучуларды кайда күтүп жатышканын билдик, көрсө алар көл жээгинде «Тоң» совхозунун пансионатында экен. Бизди жылуу жүз менен кабыл алышты жана жазуучулар менен бирге биз да

мейманда болдук. Тенти Адышева эженин туулуп өскөн жери Бөкөмбаев селосу экен. Айылдаштарынан бир жигит менен сүйлөшүп, ага-туугандарын өзүнүн бала чагындагы өскөн үйү жөнүндө сурады. Менин байкоомдо, эженин эркек бир тууганы жок окшойт, биртикеден соң капа болуп ыйлады жана жүрөгү катуу ооруп, сумкасынан дары алып ичип бир далайга чейин өзүнө келе албады. «Мага карабагыла, жакшы отургула! Мени кечирип койгула!» -деп кабатырланды. Бир аздан соң эс алып, кайрадан чогуу отурду. Партиянын Тоң, райкому тарабынан уюштурулган бул кече абдан көңүлдүү өттү, бул жолугушуу менин эсимде түбөлүккө сакталып калды. Мындан кийин бир топ жылдар өткөн соң Тенти Адышева эженин Насирдин Байтемиров агайдын дүйнөдөн кайткандыгын газетадан окуп, өтө капа болуп, кайгырдым. Көрсө, тагдырдын жазмышынан сырткары адам баласы эч нерсе кыла албайт турбайбы. Биз канчалык билимдүү болгонубуз менен, тагдыр алдында күчсүз экенбиз да.

Мен мектепте иштеп жүргөн жылдары Жети-Өгүз райондук советине 2жолку шайлоодо депутаттыкка шайланганмын. Коомдук иштер, аялдар советинин, мектептеги методикалык бирикменин иштери менен бирге, мектептин партиялык уюмунун ишин жетектеп, өз кесибибимди да жогорку деңгээлде аткарган элем, Кыргыз ССР Агартуу министринин “Мактоо грамотасын” алгам. Мугалимдерди аттестациялоо учурунда мени «методист мугалим» деген ардактуу наам жана төш белгиси менен сыйлаган. Пенсияга чыкканга чейин областтагы алдыңкы мугалимдердин бири болуп иштеп, ардактуу эс алууга 1989-жылы кеткемин. Мектепте иштеп жүргөн жылдар ичинде көп кыйынчылыктар болор эле, себеби эски мектеп, класстан жана мектептен тышкарыкы иш чараларды өтүүгө мүмкүнчүлүк аз болуучу. Бөөт-чөөт болгон 3-4 жерде класстарды окутчу элек, бизге Кичи-Жаргылчактан, Жеңиштен келип, 9 -10-классты окуп бүтүшчү. Мектептин алгачкы директору болуп иштеген Кичи-Жаргылчактык Мендебаев Сейитбек ал кийин “Эл Агартуунун отличниги”, “Октябрь Революциясынын”, “Элдердин достугу” ордендеринин ээси болгон жана Кичи-Жаргылчакка орто мектеп салынганда

мектептин даңкы чыгып, бүт областтардан келишип, тажрыйбаларын алмашкан. Менин инилерим Мурзабеков Таабалды жана Сатыбалды, кичүү кызым Жаңыл да ушул эле айлыбызда окуп, андан сон №5 мектепке кеткен.Өзүбүздүн айылдык эле окуучубуз Абдылдаев Эркин 10-классты бүткөн соң, Ленинграддагы Жданов атындагы университеттен окуп, илимий даражаларга жетишип, азыр Казакстанда иштейт. Доктордук диссертациясын да өзү окуган шаардан коргогон. Бизден окуп чыккандардан Таабалды, Жаңыл, Өмүрбек деген окуучулар илимдин алгачкы кандидаттары болушту, андан кийинкилерге үлгү көрсөтүшкөн. Мектебибиздин кийинки директору болуп Ак-Теректик мурда партиялык, советтик кызматтарда иштеп келген, согуштун ветераны Жунушев Жапар иштеди. Ошол жылдары КПССтин «Аракечтикке жана алкоголизмди жоюу боюнча күрөштү күчөтүү» тууралуу 2 жолу токтом чыккан эле, биз бул токтомду ишке ашыруу боюнча райондук партия комитетинин чечимдерине жооп катары өзүбүздө да иш чара кабыл алып, мектепте арак ичүүнү кескин түрдө жойгон элек, айрым аракты жакшы көрүп, ичип келген мугалимдерди партиядан жана мугалимдиктен четтеткен учурларыбыз болгон. Партиянын чечимдерин аткаруу биз үчүн закон болгон эле, ошол эле мезгилде иреттүүлүк жана тартип катуу сакталган.1987-жылы биздин областка партиянын областтык комитетинин 1-секретары болуп, депутаттыкка Апсамат Масалиев шайланган ошол учурдан пайдаланып, бизге жаңы мектеп салып берүү үчүн Масалиевге өтүнүч кат жибергенбиз. 1988- жылы мектеп эксплуатацияга берилген. Жаңы мектеп, бардык предметтер боюнча кабинеттер түзүлүп, биздин мектепте райондун мектептеринин директорлору менен райононун кеңеши өткөн жана тажрыйбаларыбызды бүт мектепке жайылтууну сунуш кылышкан. Көп кыйынчылыктар менен жетишкендиктерибиз да болгон. Жаңы мектептин ачылыш салтанатына партиянын областтык комитетинин өкүлдөрү областтык аткаруу комитетинен Шарапов Жакшылык, Жети-Өгүз райкомунун 1-катчысы Абдыкадыров Т.И. жана зав.районо Гапаров келишкен, башка да көп адамдар катышкан. Мурдагы биздин мектептин бүтүрүүчүлөрү кыргыз

совет энциклопедиясында иштеген Сүйүндүк Олжобаев да келген. Ал өзү менен бирге эл артисти Рысбай Абдыкадыровду жубайы менен ала келиптир. Салтанаттан кийин кече өткөрүп, Рысбайдын ырларын окуучулар кызыгуу менен угуп, гүлдестелерди сунушкан. Бул мектептен кийин Бакашев Ыбрай деген математик эл агартуу отличниги болду. Ушул мектепти 10 жыл мурда бүткөн Саалева аттуу кыз илимдин кандидаты болду жана Тыныстанов атындагы университетте мугалимдикте иштейт. Ветеран мугалим Жунушевдин көзү өткөндөн кийин, анын ысмын мектепке берген азыр Өзүбеков Карыбай деген мурдагы окуучубуз мектепти башкарып келет, жыл сайын мектеп «жылдын мектеби» наамын алат. Мектепте «советтик доордо» куурап иштегенибиз эч нерсеге арзыган жок, болгону «методист мугалим» деген наамга жеттим жана Кыргыз ССР Агартуу министрствосунун Мактоо Грамотасын» беришти. Жолдошум экөөбүз биргелешип 35 жыл иштеген жылдарды эч бир нааразылыктар болгону жок, кайда болсом да алдынкы планда эмгегимди макташчу. Ирилештирилген (Чон-Жаргылчак, Ак-Терек, Жениш) совхозунда аялдар совети чабандардын жашоо турмушу менен жакындан таанышуу максатында, бир нече жолу рейд өткөрдү, биз совхоздун партуюму, дирекциясы менен бирдикте обкомдун пландоо бөлүмүнүн башчысы Салима Орозбаева эже экөөбүз (эже мурда партиянын Рыбачье шаардык комитетинин секретары эле) Ак-Терек, Жениш, Кичи-Жаргылчак айылдарынын чабандарынын үйлөрүн кыдырып көрүп, кемчиликтерин, жетишкен жактарын кийинки рейдде айтып, жыйналыш өткөрдүк. Салима эже өзү партиялык кызматта үзгүлтүксүз иштөө менен өзүнүн да 10 баласы, күйөөсү, үйдөгү кызматы, партиялык иштери туурасында чабандардын чогулган жеринде учкай айтып берди, айрым аялдарды уяткарды, кээсинде ачууланды, кээ бирөөнү мисал келтирип мактады. Аялдар советинин иши боюнча да жыл сайын отчет берип, пландуу түрдө иштээр элек. Ал жылдары аялдардын райондук областтык конференциялары өткөрүлүп, советтин составы кайрадан шайлануучу, бул күн биз үчүн чоң майрам болор эле, азыр болсо каалаган кийим кече базарда сатылып жатпайбы. Ал кезде чет өлкөнүн

фирмасынан чыккан кымбат баалуу жакшы кийимдерди, буюмдарды пропуска менен киргизип жалаң делегат аялдарга сатуучу. Бир конференцияда өзүмө жана 2 кызыма чехословакиялык көк туфли, Каныбек деген күйөө балама да чехтик босоношка алып келгемин. Кийинки конференциянын биринде гүлдүү палас, термос, идиш-аяктардын комплексин берген эле. Ата-энелердин райондук конференциясында доклад менен чыгууну мага тапшырышкан. Райондук советтин депутаты катары көп нерселерди тапшырар эле. Бир жолку райсоветтин сессиясында «Элге билим берүүнүн абалы жана аны жакшыртуу чаралары» деген темада райисполкомдун председатели Түлөбердиев Ж.О. доклад жасап, мага кошумча доклад жасоону тапшырган эле, райондогу бүт иш чаралар дээрлик орус тилинде өтөр эле. Адам өзүнүн жашоосунда өткөн бардык нерселерге каниет алып жүрө бербестен, кээде өкүнгөн нерселер да баштан өтөт экен. 1986-жылы мени Ак-Терек селолук советинин председателдигине дайындоо жөнүндө райкомдун 1-секретары Туйгун Исмаилович Абдыкадыров райкомдун бөлүм башчысы С. Абдылдаевди мага жибериптир, макулдугумду алуу үчүн. Мен ага дароо макул эместигимди билдирдим, өзүм абдан ал күнү капалуу элем. Себеби ушул жылдын январь айында эле райисполкомдон жаны 19-26 ИК АЗЛК маркалуу москвичти сатып алгамын. Айылдан шофёрдук курсту окуп, «укук» алып, өзүм айдап жүргөмүн, ошол күндөн 2 күн мурун СССР Жогорку советине шайлоо боюнча областтык партиялык комитетте семинарда болуп, кечинде үйгө келатып, автомашина менен өзүбүздүн дарбазаны сүзүп алгамын. Бир канаты, 1 подфарник, бир жак фарасы ж.б. иштен чыгып, жолдошум ачууланган, мени райком бир жумада жооп бер деп күттү. Жолдошума болгон сөздү айтсам: «иштесең иштей бер, бирок сенин атыңды токубайм» деди, себеби с советтин төрагасы баш болуп, тоодогу малчыларды кыдырып, эт, сүт, жүн төктүрүшчү, тоого ат менен барышчу. Мен бул сөздү уккан соң, райкомго телефон менен макул эместигимди дагы айттым. Сагынтай болсо: «эже, ушул жылы сельсоветке жеңил «жигули» берилет, сизди «аялдардан көтөрөлү» деген максатта айтып жатабыз, деди. Айткандай эле, менин ордума мени менен бирге

иштешкен 2-завучубуз Рапызды алышты, жеңил автомашина берилди, бирок Рапыз айдачу эмес, аялы бирөөлөргө айдатып жүргөнүн көргөнүмдө ичим күйүп, өкүндүм. Рапыздын аялы айдатып жүрүп, көп узабай машинаны керектен чыгарды. Экинчи ал «жигули» көчө аралаган жок, түбү менен жоголду. Менин кетпеген 2-себебим бизге 3 кабаттуу жаны мектеп салынып жаткан, селолук советтин жер үйүндө төрага болгондон көрө, 3 этаж мектепте өзүнчө кабинеттүү, телефону, радиосу бар имаратта өз кесибимде парторг болуп иштегим келди. Ардактуу эс алууга чыгып жатканымда коллективиме той өткөрүп, мектепте салтанаттуу линейка өткөрүп директорубуз Сарыгулов Турдубекти, Ражапова Зайнени мурдагы директор Жунушев Жапарды, Куланбаева Салыйды, мени узатышты. Областтык газета аркылуу менин сүрөтүмдү кошо чыгарып, куттукташты. Салтанаттуу линейкага райкомдун инструктору Акылбек деген окуучум райкомдун 1-секретарынын «Ардак грамотасын» тапшырды. Кучагым гүлгө толуп, толкунданып, өмүр бою иштеп келген кесибимди, мектебимди, окуучуларымды таштоо оңойго турган жок. Кечинде мектептин актовый залында өткөрүлгөн чоң банкетте ырдап анан аягында ыйлап жибердим. Пенсия айтканга оңой көрүнгөнү менен, иш жүзүндө өтө оор экен... Бишкекте Кыргыз Совет энциклопедиясынын штаттан тышкаркы ызматкери болуп дайындалып, «Манас» энциклопедиясынын 1-2-томунун жарык көрүшүнө аз да болсо өз салымымды кошуп, авторлордун бири болдум. Буга өтө чоң кубанычтамын! Энциклопедия "Манас" эпосунун 1000 жылдык юбилейине жарык көргөн эле. Советтик доордо иштеп келген парткомдун секретарларынын ичинен мен да бир топ эле авторитеттүү элем, биздин мектепте дээрлик 15 жыл буюм мектептин партиялык уюмун жетектеп, алдыңкы секретарлардын бир катары сүрөтүм райондук газетага чыгып, жогорку жактардан келген текшерүүчүлөргө көбүнчө менин иш кагаздарымды, парт уюмунун делолорун көргөзүшөр эле. Айрыкча партиянын райондук жана областтык конференциялары өтө жогорку деңгээлде өтүлүүчү. Партиянын областтык комитетинин конференциясына КПСС БКдан жана Республиканын БКнен өкүлдөр катышып, сөз сүйлөшчү жана

партиялык уюмдардын ишине чоң жоопкерчиликтер жүктөлөр эле. Мектептин партиялык уюмунун иши 1 жылда бир каралып, кайра шайлануучу, кичинекей эле нерселер да партиялык иштен сыртта калчу эмес, окуу тарбия ишине партиялык чоң контролдук болор эле, ошол себептен болсо керек, мектеп администрациясынын, профсоюз ж.б. уюмдарга партиялык уюм тикеден-тике жетекчилик кылуучу, партиянын сөзү төмөнкү органдар үчүн закон катары кабыл алынуучу жана аткарылышы катуу жоопкерчиликти талап кылчу. Менин мектептеги негизги кесибимден партиялык уюмдун иши жогорку жана чоң жоопкерчиликте өтчү. «Кийин ойлосо кабинетчил, буйрукчул» жогорку органдардын иштери алгылыксыз экен, жөнөкөй эле нерселер үчүн райкомдун бюросунда жооп берер элек, «бюрого барат» дегенден өтө коркчубуз жана жанды «сабап» иштеп келиптирбиз. Азыркы базар экономикасынын убагында деле жогорку жактагы «чиновниктерден» көп жаман иштер чыгып жатпайбы. СССРдин убагындагыдан да көп эң жаман окуялар, турмушубузда кездешүүдө, көбү “көз боёмочулук, кызмат абалынан кыянатчыл пайдаланган” адамдар бар... Менин бул жазгандарым адамды деле кызыктырбайт, мазмуну тайкы, жөн гана балалык чагымдагы башымдан өткөргөн кунарсыз, ары тарбиялык мааниси жок, маңызсыз тагдырымдын бир үзүмү болчу. Мен ата-энемдин да бактысыз доорунда жарыкка келген экенмин, эмесе эл катарлуу окуп, билимдүү бир жакшы адис болот белем, ким билсин, менин да таалайыма жазылганы ошо болсо керек, эптеп элдеги «өлбөгөн адам алтын аяктан суу ичет» дегендей тырышып окуп, үй-жай күтүп, «балдарыбыз жер карабай адам болсо экен, билим алышса экен» деген таризде болдук, айылда бизден ашкан кыйын билимдүүлөр деле чыкпады биздин курактагылардан. Өлбөс оокат менен партия кайда айдаса, ошол жол менен кете бердик да... Кийинки демократиялуулук жана айкындык заман келбегенде, заман кандай болот эле, бири-бирибизден коркуп-үркүп, партиянын саясатын элге пропагандалап келбедикпи. Ошол кездеги КПССтин идеологиясы ошондой болгон тура...

Эми болсо мындан бир нече жыл мурдагыдан шаар өскөн жана жаңыча жашоонун илеби ар бир кадам сайын сезилет,

шаар улам көркүнө көрк кошулуп, татынакай түргө келип жаткансыйт, окуу жайлары көбөйүп, билим алууга жаңы система, компьютеризация кеңири кулач жаюуда, сооданын жаңы түрү дүйнөлүк стандарттын деңгээлинде, кечээ эле биз «чочулап» келген өлкөгө карым-катнаштар көбөйүп, өкмөт башчылары дээрлик батыштын, чыгыштын, башкача айтканда төгөрөктүн төрт бурчуна барышып, элибиздин жашоосу үчүн зарыл керектүү нерселер менен камсыз кылууда. Адам кубанарлык нерсе бири-бирибизди туура түшүнүп, бир туугандык достукта жана элибиздин ынтымагынын натыйжасында өркүндөп келүүдө, элибизде билим алуунун деңгээли да кубантарлык, жаштардын билим алуусу үчүн бардык мүмкүнчүлүктөр түзүлүүдө, дээрлик чет тилдерди окуп, адистик алышууда, бул заманда адам алма быш, оозума түш дегенден алыс, өзү эмгектенсе ийгиликке жетишет.

2012/2013-жылы биз эмгектенип келген Ак-Терек орто мектеби окуучуларга терең билим берүү жана тартип тазалыгы боюнча областта “жылдын мыкты мектеби” наамына ээ болуп, республикалык кароо сынакка кетишти, албетте бул жакшылыкка жетүүдө биздин, эмгек ветерандардын да ролу чоң.

Биз жолдошум Дүйшө экөөбүз да көп жылдык эмгегибиз үчүн “Билим берүү отличниги” наамына ээ болгонбуз жана “Бурулуш Мурзабекова атындагы кыргыз тили” автордук кабинетин түзгөнбүз.

Мектепте “Билим берүү отличниктерин” алган педагогдор Ы.Бакашев, С.Баялиева, Б.Кошумбаев, К.Өзүбеков, К.Тогузаков, Ж.Курманалиева, Р.Момушева Б.Саалаев, М.Өскөнбаева, А.Жамакеева, К.Кулунчаков жана башкалар бар. Мындай үлгүлүү мектепти Канатбек Тогузаков жетектеп келет.

Таабалды Мурзабековдун өмүр баяны

Кичи-Жаргылчак айылы -тоо этегине жакын жайгашкан, кыргыз бермети болгон Ысык-Көлдүн жээгиндеги коктудан орун алган, мөмө-жемиштүү, бактуу, чакан кыштак.

Бул айылды эзелтеден бери Желдең уруусунун тукумдары делип аталышкан Азарбек, Карабаш, Шүкүр, Байтөлө уруулары, Азарбектен тараган Кожомкул, Алдакул, Жумагул жана Шарап уруулары мекендеп келген.

Атам замандан бери карай кичүүлөрү улууларын урматташып, улуунун сөзүн лам дебей аткарышкан, улуусу кичүүлөрүн сыйлап, ата-бабалардын жолун көрсөтүп, алардын ысымын зор сыймык менен атап келишкен жана азыр да ошол нарк-насили менен замандын агымына карай өмүр карытып келишүүдө.

Таабалдынын уруусу ошол Кожомкул уулу Токтоболот атанын зайыбы Айымкан эненин ысымы менен чакырылат, ары билерман, акылдуу, жаман жакшыны ылгай билген, калыс, уруунун кадырман энеси болгондуктан, анын атына чакырылып калган.

Айымкан эне күйөөсү Токтоболот менен бирге бир уруу элди башкарышып калк башына түшкөн кайгы-мунду, кубанычты бирге бөлүшүп, өз доорунда акылмандыктын үлгүсүн көрсөтүп келишкен адамдардан болушкан. Токтоболоттун бир зайыбынан кыргыз элине аттын кашкасындай таанымал, кадимки төкмө акын, бир кездеги «реакциячыл» багыттагы «замана» адабиятынын өкүлдөрү дешип аталышкан Калыгул, Молдо Кылыч, Арстанбек аталар менен бир мезгилде ырдап чыгышкан Солтобай ата төрөлгөн бул урууну эл азыр «ырчы уулу» же Солтобай уулу деп чакырышат. Айымкан уулу менен Солтобай уулу бир атанын тукумдары болгондуктан, «бир жакадан баш, бир жеңден кол чыгарып» дегендей кадырлуу атанын салтын бузбай ынтымакта жашап турушат. «Солтобай көчөсү» делип аталат.

Айымкан энеден төрөлгөн Тазабек ата өз заманында старчын болуп, эл башкарып келген экен.

1916-жылы кыргыз элинин башына түшкөн «үркүндө» эл менен бирге кытай жерине качып барышкан. Бул убакта Тазабек атанын көзү өтүп, уулдары Мурзабек, Ысабек, Мааданбек жана энеси Кант эл менен бирге көлдү бет алып, кайта келишкен.

Убагында Тазабек ата улуу уулу Мурзабекти айылдык молдодон тарта, Жети-Өгүздөгү молдого жана Кызыл-Суудагы

казыналык окуудан, андан соң Караколдогу медреседен окутуп, кат сабатын ачкан.

Кичи-Жаргылчак айылынын кооз жаратылышы эшик алдында шаркыраган көгүлтүр Ысык-Көлү тоодон агып түшкөн акактай тунук суусу, кокту –колотто өскөн жапайы долоно, карагай, алча не бир сонун гүлдөрдүн аңкыган жыты, куштардын мукам үндөрү, тубаса таланты бар Мурзабек атага таасир этпей койгон эместир...

Араб, латын алфавитинде эркин окуп, жазганды билген айылдагы сабаттуу адам болгондуктан, эл аны «молдоке» деп көрүп-билгендер ооздорунан түшүрүшпөй, узун сабак кеп кылышып, аты муундан-муунга өтүп келет. Айылдагы эски мечитти мектеп катары пайдаланып, ал кишиден тарбия- таалим алып окуп чыккан адамдардан Алдашев Үмөтаалы «Кыргызстан Борбордук Комсомол Комитетинин» секретары, «Ленинчил жаш» газетасынын жооптуу катчысы болуп иштеп турганда Улуу Ата – Мекендик согушка кетип, баатырларча курман болгон.

Атанын окуучулары Акмазия Садыкбасов, Акидей аба, Балтабай агалар дагы сабаттуу болуп чыгышкан, алар да согуштан кайтпай калышкан.

Мурзабек атанын араб алфавитинде жазган «Сары-Жазга карай жол тартуу» - аттуу ырынан да которулду, журналга чыккан.

Мурзабек ата колхоздук курулушту андан ары чыңдоого зор эмгек кылып келген экен. Селолук советте катчы, «Үлгүлүү Жаш» колхозунда текшерүү комиссиясынын башчысы жана башка кызматтарда иштеген.

1938-жылы 5-мартта НКВДнын кишилери тарабынан камакка алынып, ошол эле жылы 27- мартта атылган. Элдик дастандар «Эр Табылды», «Эр Солтоной», «Олжобай менен Кишимжан», «Шакир жана Шакирет» аттуу чыгармаларды жатка айткан. Бул чыгармалардан үзүндүлөрдү жазып калтырган...

Бул кишиге да чоң атасы Солтобай атанын таасири тийгендиги байкалып турат, Солтобай ата да ырларын Мурзабек атага берип: «Сен билимдүүсүң, китеп кылып чыгаргын. Мен болсо окуганды, жазганды билбейм, мен оозеки айтам, сен жазгын!» -деп Мурзабек атага чыгармаларын айтып берип

жүргөн экен деп айтылат. Булардын баардыгын атабызды кармаганда энебиз коркуп, ар-кимге берип,же өрттөнүп жоголуп кеткендиги ырас...

Азыр башкача айтканда сенек доор жоголуп,эгемендүүлүк колго тийген эркин заманда атабыз Мурзабек акталып,жазылып , жүзүбүз жарык болуп отурат. Эмесе, Мурзабек «контрреволюционер, эл душманы» деген сөздөн коркуп, комсомолго өткөндө, партияга өткөндө күнөөлүү адамдай жер карап: «чоң атабыздын кесепети бизге да тийбесе экен» - деп атын айткандан чочуп жүргөн эле. Мурзабек атанын жубайы Турсун эне атаны издеп барбаган жери калбаган,ошентсе да үмүтүн үзбөй,эки баласын (Мукайыл жана Бурулушту) тарбиялап өстүрдү...

Согуштагы жана согуштан кийинки бүлүнгөн чарбаны калыбына келтирүүдө эр азаматтар бүткөрчү оор түйшүктөрдү көтөрүп,катардагы эл катары жашап келди! Турсун эне уулу Мукайылды окутууга -мүмкүнчүлүгү жок эле,айылдан 7-классты бүтүргөн соң, «Үлгүлүү Жаш» колхозунун секретары, жылкы фермасынын башчысы болуп эмгектенип, энеси Турсунду,чоң энеси Кантты, бөбөгүн багууга кол кабыш кылууну чечти.Бул жылдар 1945-1946-1950-жылдары эле.

Мурзабек атанын үй –бүлөсү башкача чукак эле.Мукайыл эрте эле үйлөнүп, Сатыбалды аттуу балалуу болушту. Сатыбалдыны ырымдап,темир тезекти сатып алышкан.

Мукайыл аба кызматынан жогору көтөрүлүп,партиянын катарына өтүп, Ак-Терек айылдык кеңешке катчы,колхоздун парткомунун катчысына чейин көтөрүлдү.Андан соң, 1948-жылы 4-июнда Мукайылдын үй-бүлөсүнө дагы бир кубаныч келди. Келини уул төрөп,атын сүйүнүшүп Таабалды болсун дешти. Бул мезгил алма-өрүктөр гүлүн күбүп,мөмө байлап, күн жылып, жайдын башталган ажайып бир сулуу, мемиреген бейкут күн эле. Бакта булбул сайрап, теребел ошол жыты аңкыган, жыпар жыттуу гүлдүн, келин-кыздардын, боз улан жигиттердин ыр-күлкүлөрү жаңырган, алтын табактай болуп, айдын сүттөй жарыгы айлананы тегиз жаркыратып турган керемет кечтин башталышы эле.Таабалдынын бешик тоюна кошуна-колоң,ага-тууган, куда-сөөктөрү чогулушуп , балага узун өмүр, бак-таалай каалашып, бата беришип, үйлөрүнө тарашкан.

Таабалдынын атасы Мукайыл ошол жылы жылкы товар фермасынын башчысы болгондуктан, алыскы сырт жайлоосуна малчылар менен көчүп кетишти. Алыскы «Чакыр-Корум», «Айгыр булак» аттуу жайлоолордо коомдук мал менен жүргөндөргө баш-көз болуп, наристесин өңөрүп, айдын аягында келишти. Мындан соң, чарба иштери менен алагды болуп, колхоздун экономикасын жогорулатуунун камында болду.

«Партия-элдин ар намысы, абийири жана сыймыгы» - деген ураан алдында алгалап жүрбөдүбү...

Таабалдынын наристе курагы Кичи-Жаргылчактагы атактуу «Киндик» жайлоосунда өттү. Таятасы Раазы, тайэнеси Батыйдын да «көзүн ачып көргөн, оозун ачып өпкөн» тунгуч небереси болгондуктан, Турсун эне менен Абат жеңе колхоздун ар кыл жумушунда жүргөндүгүнөн улам, баланы багууга кол кабыш кылуу ниети менен чабандык кесипте эмгектенген таятасынын тарбиясына берди.

Улуу баласы Сатыбалдынын мектепке жашы жеткендиктен Мукайыл ата менен Абат энеси окууга беришти, мектеп босогосун аттатып, үйдөн окуганына жардам беришти. Сатыбалды 2-класска көчкөндө Таабалдыны 1-класска окууга жетелеп барышты. Таабалды тууралуу мектептеги окуп жүргөн жылдарын башталгыч класста окуткан эжейи Ракыя мындайча эскерет: «Таабалды өтө шок, бирок сезимтал, мугалимдин айткандарын дал өзүндөй кайталап айтып берген, дайыма алдыңкы партада отурган, көзү бакырайган, кашы капкара, мотурайган, татынакай бала эле! Ал класстан класска жалаң «5» деген баалар менен көчүп турган. Октябрытан пионерге өтүп, кызыл жагоону желбирете байланып, окуунун алдыңкысы болуп, ата-энесин кубанычка бөлөчү эле.»

Кичи-Жаргылчак айылында орто мектеп жок болгондуктан, андан аркы окуусун коңшу Ак-Терек мектебинде улантты. Ошол жылдары балдарга кайдагы автобус же унаа болсун?.. Окуучулардын кайсы бирөөлөрү ата-энесине велосипед саттырып алып, биринен-бири озуп, жарышып, тез эле мектепке жетип барыша турган.

Таабалды кичинесинен эле окууга өтө дилгир, көптү билүүгө умтулган, коомдук иштерге активдүү катышкан, үлгүлүү окуучулардан эле...

Эми Сатыбалды, Таабалды экөө тентектикти коюшуп, кичүү бөбөктөрүнө акыл айтып, жөнгө сала турган болушту. Таабалды китепти көп окуп, көптү билгиси келет, көркөм адабияттарды колдон түшүрбөй окуйт, жада калса, дасторкондо тамак ичүүгө отурганда да, китепти колунан түшүрбөйт, мунусу үйдөгүлөргө көп жага бербейт, тамак ичкенден кийин деле окусаң боло, бул бала сабагын окубай эле жазуучулардын чыгармасын окуп жатат деп күнөөлөшсө, анда Таабалды жылмайып күлүп коюучу, унчукчу эмес...

Көрсө, Таабалды жаш кезинен эле өзүн тарбиячы, окутуучу болууга даярдап жүргөн тура; айтсак, улуу педагог А.С. Макаренконун «педагогикалык поэмасын» окуп бүтүптүр. Таабалдынын көркөм адабиятка болгон кызыгуусу чоң аталарынан бери келе жаткан ата мурасынын таасири болсо да, экинчи жагынан Жаргылчак айылынын кооз жаратылышы, шаркырап аккан туптунук тоо суусунун үнү, сымаптай таза булактары, не бир кооз таштары, арча жыты, кыпкызыл чиеси, ит мурун, четин жана огородундагы кыпкызыл өрүгү, мөлтүрөгөн карагат, кожогат, койчу не бир түркүн жемиштери көз кумарын тандырган кооздугу, шириндиги менен өзүнө тартып турчу. Ал берекелүү көлдүн көркүнө жана касиетине суктанчу.

Таабалды өзү да күндөлүк жазып, ырлар, аңгемелери басма бетинен жарык көрүп, келечектен үмүттөндүрөөр эле. Ошол кездеги кайсы мектеп окуучусу дүйнөлүк классикага сүңгүп кирип, дүйнө адабиятынын шедеврлери болгон Ромен Ролландын, Витор Гюгонун, Вильям Шекспирдин чыгармаларын окучу эле?..

Мектептеги кыргыз адабияты кружогунун активдүү катышуучусу болгон жана мектептеги «Жаш талант» адабий дубал газетанын редколлегия мүчөсү, китеп окуучуларынын конференциясында кыргыз акын-жазуучуларынын чыгармаларын талкуулашчу эле, доклад жасачу. Мектептеги комсомол уюмунун секретары болгондуктанбы окуучулар жана мугалимдер көбүнчө Таабалды менен сүйлөшүп, пикир алышчу, мектепте кадыры бар

эле. Ал көбүнчө, кемчиликтерди бетке айтуудан тартынчу эмес, терсаяктарды, жалкоолорду жактырчу эмес...

Кыштын узун түндөрүндө чоң энеси Турсун неберелеринен кызыктуу китептерди окутуп, чыгармалардагы каармандар менен кошо, кубанса кубанып, кайгырса кайгырып, аралаша жүргөнсүп, көркөм чыгармага өтө ынтызар эле! Неберелерин окуганга үндөчү эле.

«Атаң көрү ай,азыр жаш кезим болсо,мектептен окубайт белем, силер эми жакшы окугула, билим алгыла, жалкоо уйкучу болбогула, өкмөт берген билимди убагында алып калгыла!»-деп билим алууга өтө чоң маани берип, неберелеринин жакшы окуганына ар убакта сыймыктанар эле, маркум чоң энеси. Мезгилдин куштай ылдам учкандыгы менен күндөр айга,айлар жылга тогошуп, тез эле мектепти аяктай турган учур келип жетти. Жайкысын классташтары менен бирге эс алуучу жайы-Ысык-Көл боло турган. Балдар эртеден кечке дейре көлдүн боюнда болушуп, сууга түшүп, күнгө күйүп дегендей, качан гана кеч курун күн салкын тарта баштаганда, үйлөрүнө тараша турган.

Атасы Мукайыл колхоздун белдүү активдеринин биринен болгондуктан, аттын жакшысы да буларда эле. Бирде атасынын атын минип, тоого чыгып, бирде көгүлтүр көлдүн жээгинде кумга оонап,денесин чыңдап өскөндүктөн,Таабалдынын ден соолугунда кенедей керт жок чоңойду эле. Боз улан эми бойго жетип, шыңга боюнга жараша кийимди тандап кийип, кыз сүйүп, келечекте бир окуу жайдын студенти болсом деп самап жүргөн кези.

Мектепти аяктап, жетилүү аттестатын колуна алып, тез эле чоң шаарга жетип, билим алуусун андан ары улантсам дейт.

Таабалды адегенде адабиятчы болууну самап жүргөн болсо, эми ата-бабасы басып өткөн жолду иликтемекчи болоюн деп,тарых факультетине өтүүнү, өзүнүн туулуп-өскөн айылынын тарыхын,этнографиясын, дегеле кыргыз элинин тарыхын изилдөө кызыктырды. Ошентип 1964-жылы Кыргызстан Мамлекеттик Университетинин тарых факультетине кирүү экзамендерин ийгиликтүү тапшырып, студент болуп калды. Таабалдынын кесип тандоосуна, мугалим эжеси Бурулуш, жездеси Дүйшө жана ошол убактагы тарыхтан сабак берген агайы Турдумабетов Абдыракман, Сейитбектер да себепкер болушкан.

Университетте окуган жылдар ичинде бир нече жолу илимий-практикалык конференцияларга катышып, докладдар менен чыгып, баалуу сыйлыктарга ээ болуп келген эле.

1969-жылы аталган окуу жайды ийгиликтүү аяктап, ошол эле жылы аспирантурада окуусун улантууга мүмкүнчүлүк алды.

1972-жылы аспирантураны бүтүрүп, аталган окуу жайга тарых мугалими болуп, эмгектене баштады. Келечекте өзүнүн алдына чоң максат койгон Таабалды Мурзабеков тез эле университеттин окутуучулар, профессорлорунун, студенттер арасында чоң кадыр-баркка ээ боло баштады.

1980-ж. «1950-1970-жылдардагы Европадагы социалисттик өлкөлөр менен Кыргыз ССРинин ортосундагы маданий, илимий жана экономикалык-кызматташтык» аттуу темадагы кандидаттык диссертациясын Алматыдагы Казахстан университетинде чоң ийгилик менен жактап «Орто кылымдардын жана байыркы дүйнөнүн тарыхы» кафедрасында ага окутуучу болуп иштеди. 1978-жылдан дээрлик 9 жыл бою декандын орун басары кызматында, ал эми 1983-87 жылдарга чейин тарых факультетинин декандык кызматын аткарды. 1988-90-жылдары университеттин ректоратында идеялык-тарбиялоо иштери боюнча проректорлукту иштеди.

Таабалды илимий иштерин өркүндөтүү максатында, доктордук диссертациясынын үстүндө эмгектенип жатканда шум ажал күтүлбөгөн жерден алып кетти. Кичи-Жаргылчак айылынан чыккан алгачкы илимпоз Таабалдынын жаркын элесин түбөлүккө калтыруу үчүн айылдаштары жана коомчулук Кичи-Жаргылчак орто мектебин Мурзабеков Таабалдынын атына коюшту. Таабалды Мурзабековдун үй-бүлөсүндө иниси Кирешбек жана карындаштары Тотугүл, Канымгүл улуттук университеттин экономикалык факультетин бүтүрүп чыгышкан. Улуу агасы Сатыбалды аталган университеттин юридикалык факультетин бүтүргөн жана республикабыздын Каракол, Жумгал, Нарын, Түп, Ак-Талаа, Ысык-Көл райондорунда ага прокурордук кызматтарда иштеп жүрүп азыр пенсияда. Уулдары, кыздары жогорку билимдүүлөр.

Андан кийинки иниси Космосбек да кесиби экономист, иштеп жатат. Жогорудагы ини карындаштарынын бардыгы тең

жогорку билимге ээ болушкан, ар кыл кесипте эмгектенишет. Бардыгы тең үй-бүлөлүү, бала-бакырлары окуп, эмгектенип келишүүдө келин алышып, кыз узатып дегендей турмуштун агымы менен эл катары жашоонун жүктүү арабасын сүйрөп келишүүдө. Турмуштары жаман эмес.

... Адам өмүрүндө кайгы менен кубаныч аралаш жүрөт тура. Таабалдыга удаа карындашы тарых мугалими болуп иштеп жатканда Эркингүл кайтып кеткен, бир кызы бар чоңойду. Ага удаа эң кичүү иниси Казбек автожол кырсыгынан көз жумган. Мурзабековдор тагдырдын жазуусуна моюн сунуп оор ызага чыдап кала беришти.

Таабалдынын улуу уулу Аскар – юрист, кызы Жыпара атасы иштеген университетте окутуучу, кандидаттык диссертациясын жактады, кудайга тобоо дейлик, балдары жолдошу бар.

Уулу Элдияр дагы бала-чакалуу окуусун аяктаган кесиби бизнесмен. Эң кичүү уулу Мирлан университеттин филологиялык факультетин бүткөн, иштеп жатат.

Таабалдынын жубайы Жаңыл төрт баланы тарбиялып, үйлөнтүп ардактуу эс алууда. Бардыгы аман болсун дейли. Таабалдынын атын Кичи-Жаргылчак орто мектебине ыйгаруу жөнүндөгү маселе айылдагы карыялар кеңешинде айылдык кеңештин сессиясында ошондой эле мектептин педагогикалык советинде, Жети-Өгүз райондук кеңешинде да каралды жогорудагылардан тышкары Таабалдынын атын коюу аземине Кыргыз ССР агартуу Министерствосунан ошол кездеги министр Чынара Жакыпова келип, жогорку сунушту колдоду, Таабалдынын иш тажрыйбасы, бийик адамкерчилиги, принципалдуу жетекчи, ишти аткара билүү жана кемчиликтер менен келише албаган кайраттуулугун айтты, «Мен Таабалды Михайловичке отчет бергени келдим» - деп толкунданып, айылдаштарынын сунушуна ыраазы болуу менен, узак сөз сүйлөдү...

Улуттук Университеттин тарых мугалимдери Абдырасул, Анварбек жана башкалар келип эстелигине гүлдестелер коюшту.

Жети-Өгүз райондук агартуу бөлүмүнүн башчысы М.Жетимишбаев, областтык агартуу бөлүмүнүн, областтык

губернатордон жана башка уюмдардан катышып жана Таабалдынын үй-бүлөсүнө көңүл айтышты, мектеп окутуучуларын жана окуучу жаштарга окутуудагы, окууда чоң ийгиликтерди, жетишкендиктерди каалашты.

Таабалдынын ысмын алган мектеп жыл сайын «жылдын мектеби» наамын ала баштады.

*Таабалдынын кыскача өмүр баянын жазган эжеси:
Ак-Терек орто мектебинин мурдагы методист-мугалими
«Билим берүү отличниги», Жаргылчак айыл өкмөтүнүн
«Ардактуу атуулу», Ак-Терек айылынын Эмгек ардагери,
Манас (1-2-том) энциклопедиясынын авторлорунун бири
Мурзабекова Бурулуш
2013-ж., апрель*

Таабалдыны эскерип

Таабалды ишке өтө так, чынчыл, кара кылды как жарган калыс, принципалдуу жетекчи болду, ал жылдары тарых тарых факультетинин деканы, кийин проректордук кызматты аткарды.

Эми докторлук диссертациясынын үстүндө эмгектенип жатканда 43 жаш курагында шум ажал капыстан алып кетти Таабалдынын үйү көгүлтүр көлдүн боюнда, жолго жакын ары-бери өткөн кеткендердин көзүнө урунат. Мен үчүн бул жол менен өтүү өтө оор, кээде бир жактарга кетип баратып, инимдин үйүнө түшө кетээр элем, кээде жол боюнда, же короосунда турган ак машинасы көзгө чалдыгаар эле, кирип —чыгып жүргөн балачакасын көрүп, кубанып калар элем. “Өмүр менен өлүм бирге жанаша жүрөт” деген сөз туура тура.

Таабалдынын айылдаштары Кичи-Жаргылчак орто мектебине анын атын беришкен. Тагдыр деген ушул экен, калганына каниет кылып, жашап келебиз, айла канча, колдон келбейт... Таабалдыга удаа анын карындашы Эркингүл да 33 жашында көз жумду. Мына эми быйыл 33кө жашы эми эле чыкканда кичүү иниси Казбек да авто кырсыктан каза болду...

Бул күнү адаттагыдан башкача күн адаттагыдан башкача бүркөө эле. Асманды кара булут чулгап, сыдырым жел аргы жүргөнү менен, жамгыр жаай турганы сезилип турган. Кызым Гүлзада үйдөн шаша чыгып, атасын телефонго чакырып жаткандыгын айтты. “Бишкектен таякем экен” дегенин кулагым чалды.

-Сатыбалдынын эмне жумушу бар экен?- деп шашпай басып келип телефонду алдым. Ал жайды сурамыш болду да, жездесин чакырып коюну өтүндү. Мен чочуп кеттим.

-Менден жашырган эмнең бар, Бишкекке качан бардың эле? Айт жашырбай тынччылыкпы деги? -дедим.

-Ооба ошол тынч болбой жатпайбы мен сизге кантип айтам, жездемди тез чакырыңызчы, - деп ыйлап жибергенин уктум.

-Кокуй, Дүйшө, батыраак кел, Сатыбалды сени чакырып жатат, бир балакет болгон го, айтпай койду, Такеним бир нерсе болгон экен го, -деп үйдөн кыйкыраар замат тыштан жолдошум Дүйшө жетип келип телефонду колуна алды да “Качан...эмне болуп... Жаман болгон турбайбы...” деди да ыйлап сыртка чыга жөнөдү.

-Кокуй ким өлүптүр айт тезирээк, байкуш Такениме кырсык болгон го, же бирөө колдуу болуптурбу, айт жүрөгүм жарылып бара жатат, айткын ким?-деп жалынсам да, урушсам да болбой

көчөгө чыкты. Чаңырып ыйлап жибердим. Кудай таала оозума сала берген тура, кошуналар суу алып, мал айдаган адамдар тез эле үйгө толуп кетишти. Эшиткеним бир гана сөз болду.

-Таабалды кайтыш болуптур. Түндө жүрөк оорудан үзүлүптүр. Кайрат кылгыла !...

Ошентип, кошуна –колоңдор менен Кичи-Жаргылчактагы төркүндөрүмдүкүнө бардык. Кимди ким көрсүн эл быкпырдай кайнайт, инилерим таяк алып боз үйдүн жанында. Боз үйгө кирип, эң биринчи көзүмө чалдыкканы-Абат жеңем. Анын да инилери жарык дүйнө менен кош айтышып,муңу бар эле. Таабалдынын жолдошу Жаңыл кара жоолук жамынып ал олтурат. Атаганат кечээ эле жакында иним экөө көлдө эс алышып, жайкы эс алууларын аяктап, жаркылдап кетишпеди беле. Адамдын башына эмнелер келип, эмнелер кетпейт,башы бүтүн, боору эсен киши жок да, андан кыйындар деле өтүп жатпайбы, анын эмнесин жазат дечүлөр кездешээр, бирок, бул эскерүүмдү жазуумду бир туугандык парзым деп эсептейм:

Өзүмдүн атам Мурзабек 1938-жылы 39 жашында ак жеринен репрессияга кабылып атылып кеткен, жалгыз байкем Мукайыл 50гө жашы жетпей, балдарынын алды эми гана окууну бүтө баштаганда, көзү жумулган .

Эми атасынын курагына да жетпей, Таабалды тигинтип үстүнө килем жабылган жумурткадай аппак өргөөнүн орто ченинде баш-аягы гүлгө чулганып, диванда сулк жатат.

Кудай таала пендесине бербесин, инимди басып жыгылганымды, өпкөнүмдү билем. Анын жигиттик курагына толуп, чыгармачылыгы гүлдөп турган мезгили ушул убак экенин ошондо даана туюп отурбаймынбы. Москвадан, Алматыдан, Бишкектен бери учуп келген жолдош-жоролору ошончо күнү биз менен кайгыбызды бирге бөлүшүп, бел чечпей турушпадыбы.

Жүрөктү сыздатып, көөдөн эзген “Көкөй кести”токтоп,аза күтүү таажиясы өтүп айылдаштары, өзү эмгектенген Кыргыз Мамлекеттик Университеттин окутуучулары, жолдоштору, куда-сөөктөр, чарбанын жетекчилери чыгып сүйлөшүп, бала чагында окуган Кичи-Жаргылчак орто мектебине жана бир көчөгө анын жаркын элесин түбөлүккө сактап калуу максатында, атын коюуну чечишти. Бул маселе кийин айылдык жыйында, карыялар

кеңешинде, мектепте жана эл депутаттарынын айылдык кеңешинде дагы каралды. Анткени Таабалды ушул айылдан чыккан илимдин аалымы тура.

Бир нече жылдар бою КМУнун тарых факультетинде декандык кызматты, акыркы 1-2 жылы университетте проректорлук милдетти аткарып, көптөгөн студенттерди чоң турмушка даярдап, илимий жетекчи, кадырман окутуучу болуп иштеп жатканында, жашы эми эле 43кө оой баштаганда капысынан шум ажал алып кетип отурбайбы.

...Бир туугандык иретинде сенин жакшы, не бир сонун сапаттарыңды эсиме түшүргүм келип, ойлоном, бирок баш аягын таппайм. Бала чагыңдан эле окууга өтө дилгир элең университетте эле окуп жүргөнүңдө эле, Москвадагы илимий-теориялык конференцияларга катышып, дипломдор менен жана алттын саат менен сыйланганыңды кубанып айткансың. Ал кезде байкем Мукайыл айылдагы белдүү жигермандардын (активдердин) бири болгондуктан, калган балдарын да окутууну, ал эми сени болсо иштебей эле аспирантурада окуунду каалаган эле. Ошенип, сен окуунду аспирантурада улантып, кийин тарых илимдеринин кандидаты, доцент деген наам алганыңда айылдаштарың чын ыкластан куттуктаган.

Биздин үй-бүлө башка чукак эле, байкем экөөбүз эле болчубуз. Анан байкем үйлөнүп, жеңем Сатыбалдыны төрөп (ал азыр Түп районунун прокурору) андан соң сен жана берки бөбөктөрүм жарык дүйнөгө келишип, жыргап калган элек. Азыр ошол күндөрдү эстейм, силерди көтөрүп ойнотконумду, анан сен болсо, байкемдин эски кемселин, шляпасын кийип түшкөн сүрөтүңдү карайм.

...1991-жылдын сентябрь айынын алгачкы жумасы эле. Балдарыма барып андан соң сага учураша кетейин деп сага барбадым беле анда кызың Жыпар Ленинградда окуп, келинчегин Жаңыл ошоякка кеткен экен. Ошондо экөөбүз көпкө сүйлөшүп отурганбыз. Ар нерселерди айтып, репрессияга кеткен чоң атаңдың акталганын, бирок Ата-Бейитте анын сөөгү жок экенин, өзүңдүн ишинди, доктордук диссертацияң туурасында жана ал боюнча жакын арада Москвага кетериңди, иштеги кемчиликтериңди, алдыдагы көп максаттарыңды, ошондой эле

туугандар туурасында да учкай айтып бергенсиз. Менин байкоомдо, Таабалдынын ден соолугу абдан жакшы эле, бирок колдоруна кээде аллергия болуп, бүдүрчөлөр чыгып калар эле. Машинага түшөрдө кол алышып жатып: ”Аллергиян кармабайбы?” -деп колун карадым. Ал болсо: ”Аллергия кармабайт, бирок жүрөк болбой жатат” -деди. Бул сөзгө жүрөгүм шуу дей түштү, анткени анда жүрөк оору бар экенин уккан эмесмин.

...Оркестрдин мундуу коштоосу менен сен акыркы жолу түбөлүктүү жайыңа алып кетишти. Байкем Мукайыл жана энем да сен коюлган жакта. Айрыкча жалгыз байкемди эми гана унута баштабадым беле. А сен болсо алардан обочороок, жолго жакын коюлуптурсуң. Сени акыркы сапарга узатаарда илимий жетекчин Бегималы Жамгырчинов агайдын уулу жана жолдошторуң Анварбек, Абдырасул, ошондой эле мен билбеген курбуларыңа, университеттин ректоратына, студенттерине, кайгыбызды бирге бөлүшкөндөргө терең ыраазылыгыбызды билдиребиз. Эми мектепке атың ыйгарылса, музейби, бурчпу ага да кол кабыш кылууну өзүмдүн милдетим деп эсептейм. Бүтпөй калган доктордук диссертацияңды кесиптештериң улантат деп ишенем. Таабалды, эгерде сен тирүү болгонунда дагы канчалаган студенттерди, анын ичинде өзүңдүн айылыңдан да көптөгөн кадрларды окутуп чыгарбайт белең, арман дүйнө ай! Бирок, тагдырдын бул жазмышына сен күнөөлүү эмессиз да, пендечилик менен мен ичимдеги арманды айтып отурганымды кечир, арбагыңдан айланып бир тууганым, тирегим, бөбөгүм Таабалды! Сени, туулуп-өскөн айылыңды, Ысык-Көлүңдү, тоолоруңду, акыркы жолу үйүңдөн узап кетип жатканыңды видеотасмага тарттырышпады беле. Бардык кызматыңа аягы менен тик турган эли журтуңа, бир туугандарың Сатарга, Эрмекке, Бейшенге, Сатыбалдыга жана аты аталбай калган ини-агаларыңа терең ыраазымын.

Кыргыз тили мамлекеттик тил болуп мыйзам кабыл алынганда, университетте студенттерге кыргызча лекция окууну да биринчилерден болуп көтөрүп чыкпадың беле, ал тилегиң орундалып, окуу кыргызча өтүлүп жатпайбы.

Акырында, өзүмдү жубатарым:балдарың аман-эсен чоңоюп
ордунду жоктотпосун. Жатканың жайлуу, топурагың торко
болсун. Түбөлүккө кош бол, иним Таабалды! Жаның жаннатта
болсун!

*Эжең Бурулуш Мурзабекова
Жети-Өгүз району, “Ысык-Көл кабарлары”
№58(9797) 29-май 1992-жыл*

Редакциядан: Макала адамдын ички чаңырыгын,сыртка
бугун чыгара данистеп алгысы келеген сезим көйгөйлүгү менен
таасир бербей койбойт. Көл өрөөнүндөгү,деги эле жумурияттагы
жашында көзү өтүп инсандын арбагына урмат кылуу менен
айылдаштары бүгүн Кичи-Жаргылчак орто мектебине Таабалды
Мурзабековдун ысымынын ыйгарылуу таажиясына
чогулушмакчы.

Тарыхы бар ыр Элеси эстен кетпейт

Кичи Жаргылчак айылындагы орто мектепке Мурзабеков
Таабалдынын ысмы ыйгарылгандыгы жалпыбызга маалым.
Төмөндө биз сиздерге сунуш кылган ыр Таабалдынын ысмын
мектепке ыйгаруу аземинде окулган. Ырдын автору мектептин
мугалими Топой Жаманак. Ырды редакцияга маркум
Таабалдынын эжеси Бурулуш Мурзабекова алып келип
тапшырган.

Кабар келди каңырыкты
түтөткөн:
“Кайран жигит оору кармап
жүрөктөн,
Көзүн ачып,кош айтууга
жарабай
Келбесине кете берди
мүнөттө”
Эли журтуң эстен тана
жаздады,

Шумдук кабар өтүп кетти
сөөктөн.
Жаралгандан жаркылдаган
жан элең,
Жылдызы элең туулуп
өскөн айылдын.
Бай теректей баратканда
нөкөлөп,
Ай чиркин ай неге эрте
кыйылдың?
Аз жашадың бирок, албан
иш кылдың.
Сырын издеп, сырдуу мечен
кылымдын,
Тарых жазып, өзүң дагы
тарыхтын,
Бир бетине текче болуп
жыйылдың
Ук Таабалды, көрүң керең
болсо да.
Арбагыңда колдой жүргүн
калкымды,
Арабызда түбөлүккө жүрсүн
деп,
Шаңгыраган коңгуроолу
мектепке,
Ызаат кылып койдук сенин
атыңды.

Бул ыр Жети-Өгүз райондук газетадан жарык көргөн.

Мурзабекова Бурулуштун өмүр баяны

1934-ж.Кичи-Жаргылчакта кызматкердин үй-бүлөсүндө туулган,атасы 1938-ж. Репрессияда атылган.

1952-ж. Барскоон орто-мектебин,1956-ж. Караколдогу мугалимдер институтун бүтүргөн. Эмгектик жолун Ош обл.,Совет районунда мугалим болуудан баштаган, андан соң, Ак-Терек орто мектебинде иштеген.

1961-ж. Ак-Терек айылдык кеңешке депутат болуп шайланган,жана андан кийинки шайлоолордо бир нече жолу депутат болгон.

1963-ж. жана 1971-ж. Жети-Өгүз райондук кеңешке депутат болуп,эл депутаттарынын райондук кеңешинин элге билим берүү боюнча туруктуу комиссиясынын башчысы болгон,райсоветтин сессиясында кошумча доклад жасаган, доклад райондук “Комунизм маягы”газетасынан жарык көргөн (4-сентябрь 1983-ж.)

1969-ж. Кыргызстан Мамлекеттик Улуттук Жусуп Баласагын атындагы университеттин филологиялык факультеттин бүтүргөн. 1970-89-ж. жылга чейин Ак-Терек совхозунда аялдар кеңешин жетектеген, райондук сотто заседатель болгон.

1971-76-ж. Ак-Терек орто мектебинин окуу-тарбия иштери боюнча директордун орун басары болуп иштеген.

1974-ж. КПССтин катарына өткөн.

1976-1990-ж. мектептин баштапкы партиялык уюмунун катчысы болгон.

1978-жылы жаштарды комунисттик духта тарбиялоодогу талыкпаган эмгеги үчүн Кыргыз ССР Агартуу Министрлигинин “Ардак грамотасын” алууга татыктуу болгон.

1984-ж. мугалимдердин республикалык XVIII педагогикалык окуусунда катышкан. А.Осмоновдун чыгармаларын окутууда “окуучуларды эмгекке тарбиялоо” деген темада доклад жасаган, доклад баалуу сыйлыкка татыктуу болуп, макала республикалык “Эл агартуу” журналынан(№6 1990-ж.) жана Ысык-Көл областтык газетадан (31-май 1990-ж.)жарык көргөн.

1976-1989-жылдар ичинде партиянын Ысык-Көл обкомунун, Жети-Өгүз райкомунун комсомолдун райкомунун, аялдар кеңешинин бир нече жолу мактоо грамоталарын алган. 1985-1989ж. айылдык карыялар сотунда иштеген.

1985-ж. мугалимдерди аттестациялоодо “методист-мугалим” төш белгиси ыйгарылган, тажрыйбасы райондун мектептерине жайылтууга сунуш кылынган .

1985-ж. СССР Жогорку Советинин Президиумунун “Эмгектин ветераны” медалы менен сыйланган.

1986-89-ж. кыргыз тили мугалимдеринин райондук методикалык бирикмесин жетектеген.

1978-ж. эки “Энелик даңк” ордендерин алган.

1980-1995-ж. КСЭнин штаттан тышкары кенже кызматкери.

1990-ж. ардактуу эс алууга чыккан.

1995-ж. ”Манас” эпосунун 1000 жылдыгына карата “Манас” энциклопедиясынын (I-II том) авторлорунун бири.

2005-ж. Кыргыз Республикасынын билим берүү министрлигинин “Билим берүү отличниги” төш белгиси менен сыйланган .

2008-ж. Жаргылчак айыл өкмөтүнүн бүткүл элдик курултайында, ”Жаргылчак айыл өкмөтүнүн ардактуу атуулу” деген наам алып, ардак грамотасын алууга татыктуу болгон

Мурзабекова Бурулуштун алган сыйлыктары:

1. Медаль материнства II степени от 10 мая 1965г. Е №893459

2. Орден “Материнская слава” III степени 8 декабря 1971г. Кырг.ССР ордена 1968359 1 февраля 1972г. В №330738

3. Орден “Материнская слава” II степени. Кырг.ССР от 29 марта 1979г. ордена 1304844 20 апреля 1979г. Т. №469811

4. Орден “Материнская слава” I степени Жети-Өгүз рай. акимията №267

5. Кыргыз Республикасынын агартуу министрлиги, агартуу, жогорку мектеп жана илимий мекемелердин кызматкерлеринин республикалык комитети ардак грамотасы 14-февраль 1983-ж. №289

6. Медаль Ветеран труда от 24 июля 1985г. 8августа 1985.г

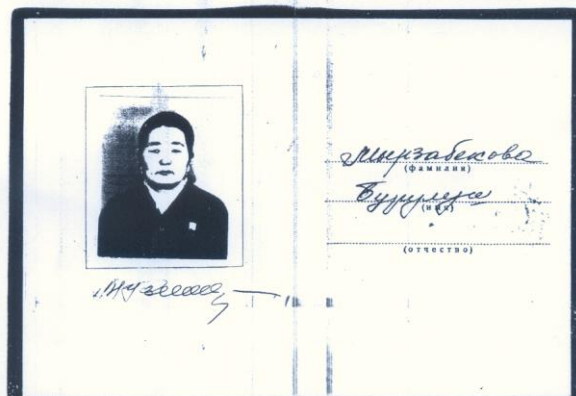
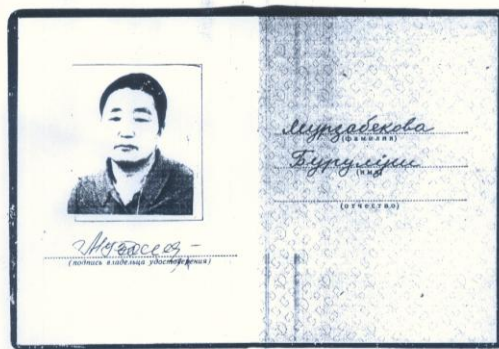
7.Кыргыз Республикасынын билим берүү министрлиги
күбөлүк №90 Мурзабекова Бурулуш “Кыргыз Республикасынын
билим берүү отличниги” 5-март 2005-ж.№984

8.Кыргыз Республикасы, Ысык-Көл областы, Жети-Өгүз
райондук Жаргылчак айыл өкмөтү.

“Ардактуу атуул”

Айыл өкмөтүнүн аймагында билим берүүнү өнүктүрүүдөгү
кошкон зор салымы жана коомдук иштерге активдүү
катышкандыгы үчүн айылдык кеңештин жергиликтүү
жамааттарынын экинчи элдик курултайдын чечиминин негизинде
Жаргылчак айыл өкмөтүнүн “Ардактуу атуулу” наамы Ак-Терек
айылынын эмгек ардагери Мурзабекова Бурулушка ыйгарылды.

Кубулук № 14 Жылы 1973 жылдын 11-16 айына чейин анык Удостоверение действительно М-С 1973 1973	Кубулук № 14 Жылы 1973 жылдын 11-16 айына чейин анык Удостоверение действительно М-С 1973 1973
Кубулук № 14 Жылы 1973 жылдын 11-16 айына чейин анык Удостоверение действительно М-С 1973 1973	Кубулук № 14 Жылы 1973 жылдын 11-16 айына чейин анык Удостоверение действительно М-С 1973 1973

Депутат болуп шайлангандыгы жөнүндө КУБУЛУК КАТ

№ 14

Жылы 1973 жылдын 11-16 айына чейин анык

Удостоверение действительно

М-С

1973

1973

Жылы 1973 жылдын 11-16 айына чейин анык

Удостоверение действительно

М-С

1973

1973

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ КИРГИЗСКОЙ ССР
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ КОМИТЕТ ПРОФСОЮЗА РАБОТНИКОВ
ПРОСВЕЩЕНИЯ, ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ И НАУЧНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ

НАГРАЖДАЮТ

ПОЧЕТНОЙ ГРАМОТОЙ

ТОВАРИЩА МЫРЗАБЕКОВУ БУРУЛУШ

учительницу киргизского языка средней школы "Ак-Терек"
Джеты-Огузского района Иссык-Кульской области за успехи,
достигнутые в деле обучения и коммунистического воспита-
ния подрастающего поколения.

Министр просвещения
Киргизской ССР

М. БАЗАРКУЛОВ

Председатель Республиканского
комитета профсоюза работников
просвещения, высшей школы
и научных учреждений
Киргизской ССР

Е. ПОВОРОВА

14 февраля 1973 г. № 2/9

УДОСТОВЕРЕНИЕ
об избрании депутатом

На основании протокола голосования
Окружной избирательной комиссии
Ак-Тирекского
наименование избирательного округа
избирательного округа № 6 и ста-
тей 110 и 111 «Положения о выборах в
областные, районные, городские, аялные,
сельские и поселковые Советы депута-
тов трудящихся Киргизской ССР» Окруж-
ная избирательная комиссия по выбо-
рам в Ак-Тирекский
наименование
Семеев Совет
избираемого Совета
депутатов трудящихся удостоверяет, что

товарищ Мырзабекова
фамилия,
Бурулуш
имя

и отчество
избран 14 марта 1963 года
число, месяц выборов
депутатом Ак-Тирекского
наименование
сельского Совета депу-
избираемого Совета
татов трудящихся Ак-Тирекского района,
области Киргизской ССР
от Ак-Тирекского
наименование избирательного округа
избирательного округа № 6
Председатель Окружной
избирательной комиссии Жумаев
и. п. Секретарь Окружной
избирательной комиссии Жумаев
число " " 1963 года
месяц выдачи удостоверения

**МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

УДОСТОВЕРЕНИЕ № 90

**Мырзабекова
Бурулуш**

Награждена значком "Отличник образования
Кыргызской Республики"

Министр М. Кидибаев
г. Бишкек, Приказ № 9/4
от "5" марта 2005 г.

УДОСТОВЕРЕНИЕ

Мурзабенова
Буручи

за долголетний добросовестный
труд от имени Президиума
Верховного Совета СССР

решением исполкома

Исполкома - Курьковского

областного

Совета народных депутатов

от 18.11.1985 г.

Награждаю медалью

"ВЕТЕРАН ТРУДА"

Секретарь исполкома

Д. С. Мурзабенова

Секретарь областного Совета народных депутатов

Г. Буручи

8.11.1985 г.

Мурзабенова

(фамилия)

Буручи

(имя)

(отчество)

Мурзабенова

От имени Президиума Верховного
Совета СССР Указом Президиума
Верховного Совета Казахской ССР

8 декабря 1971 г.

наградена орденом

"Материнская слава"

III степени

№ 1968359

Секретарь Президиума
Верховного Совета

1. февраля 1972 г.

В № 330738

СТАТУТ

ордена "Материнская слава"

(Утвержден Указом Президиума Верховного
Совета СССР от 18 августа 1944 г.).

- Орденом "Материнская слава" награждаются матери, родившие и воспитавшие семь, восемь и девять детей.
- Награждение орденом "Материнская слава" производится от имени Президиума Верховного Совета СССР Указами Президиумов Верховных Советов Союзных и автономных республик с последующим утверждением награждения Президиумом Верховного Совета СССР.
- Орден "Материнская слава" состоит из трех степеней:
орден "Материнская слава" I степени;
орден "Материнская слава" II степени;
орден "Материнская слава" III степени.
Высшей степенью ордена является I степень.

5

ПАРТИЙНЫЙ БИЛЕТ № 15891801		ПАРТИЯЛЫК БИЛЕТ № 15891801	
Фамилия <u>Мурзабекова</u>	Аты <u>Мурзабекова</u>	Фамилиясы <u>Мурзабекова</u>	Аты <u>Бурулуш</u>
Имя <u>Бурулуш</u>	Атасынын аты	Аты <u>Бурулуш</u>	Атасынын аты
Отчество	Туулган жылы <u>1934</u>	Отчество	Туулган жылы <u>1934</u>
Год рождения <u>1934</u>	Партияга кирген убагы <u>май 1974 ж.</u>	Год рождения <u>1934</u>	Партияга кирген убагы <u>май 1974 ж.</u>
Время вступления в партию <u>май 1974 ж.</u>	Билет берген партиялык органдын наамы	Время вступления в партию <u>май 1974 ж.</u>	Билет берген партиялык органдын наамы
Наименование партийного органа, выдавшего билет	<u>Кыргызстан КК Жети-Огуз райкому, Иссык-Куль обл.</u>	Наименование партийного органа, выдавшего билет	<u>Кыргызстан КК Жети-Огуз райкому, Иссык-Куль обл.</u>
			
Дата выдачи <u>10 июня 1974 г.</u>	Берилген күнү <u>10 июнь 1974 ж.</u>	Дата выдачи <u>10 июня 1974 г.</u>	Берилген күнү <u>10 июнь 1974 ж.</u>

УДОСТОВЕРЕНИЕ	
<u>Мурзабекова-Бурулуш</u>	
за долголетний добросовестный труд от имени Президиума Верховного Совета СССР решением исполкома	
<u>Иссык-Кульского областного</u>	
Совета народных депутатов от <u>17 июля 1985 г.</u>	
награждает медалью „ВЕТЕРАН ТРУДА“	
Секретарь исполкома <u>Жусуп-Огузов</u>	
Совета народных депутатов	
М. П.	<u>С. Бусекина</u>
„ <u>8 августа 1985 г.</u> “	

А.Осмоновдун туулган күнүнүн 75 жылдыгына карата
Ырлары эмгекти сүйүүгө тарбиялайт

Кыргыз Совет адабиятындагы поэзиянын ири чеберлеринин бири, ойчул, жаңычыл акын А.Осмонов чыгармачыл жашоо, тагдыр эмгектенүү, күрөшүү жолунда көркөм сөз өнөрүнө өз өмүрүн багыштаган адамдар үчүн өрнөк сабак боло тургандай жөнөкөйлүүлүгү, татаалдыгы мазмундуулугу менен айырмаланып турат.

Ооба, акындын көргөн-бакканы чыгармачылык болгон. Акындын 35 жылдык кыска өмүрүндө басып өткөн жолу татаал жана мазмундуу болгон. Жетимчиликтин азабынан жаңы гана арылып, Комунисттик партиянын жетекчилиги аркасында эрезеге жеткен акындын жеке үй-бүлөчүлүк тагдырында жолу болбоду.

Биринчи жолу сүйгөнү Айдайдан ажырады, анын күйүтүн өмүр бою тартып жүрүп өттү. Үйлөнгөн аялы Зейнеп менен жакшы жашап кете алган жок, ажырашып кетишти, кызы Жыпар чарчады. Ал кезде айыкпас дартка чалдыкты, акыры ал оору аны алып тынды.

Кыргыз совет адабияты Уулу Ата Мекендик согуш бүткөндөн кийин ага удаа эле согуштагы жоокердин каармандыгын жана ооруктагы кыргыз элинин күжүрмөн эмгегин даңазалоого бет алды. Айрыкча совет адамдарынын тынчтык эмгекке бет алышы, бүгүнкү чарбаны калыбына келтирүү, жалпы

эле Советтик поэзиядагыдай тынчтыкты коргоо темасы алдыңкы планга чыкты. Ал эми кийинки кыргыз айылынын көркү, айыл адамдарынын жашоо турмушу, карапайым колхозчулардын салт-санаасы, дүйнөгө болгон көз карашы, эмгекке болгон мамилеси, тиричилиги менен үрп-адаты, А.Осмоновдун поэзиясынын негизин, тематикаларынын өзөгүн түзгөн эле.

Колхоз темасынын эң майда-чүйдөсүнө чейин изилдеп, эң кичине нерседен чоң идея, мазмун жаратып, башкаларга анча таасир бербеген нерселерди поэзиянын рамкасына кийирип, поэтикалык көркөм жалпылык түзүү, жаңыча ыр жазуу менен, башка акындардан айырмаланып турган. Анын ырлары идеялык-тематикалык жагынан кана эмес, көркөм чеберчилик, философиялык жагынан да көп ийгиликтерди алып келген.

Кыргызстан Ленин комсомолу сыйлыгынын алгачкы лауреаты А.Осмоновдун таланттуу калеминин учу тийбеген көрүнүштү табуу кыйын. Ал сырчыдан тартып ташчыга чейин, сугатчыдан шахтёрго чейин, почтальондон жылкычыга чейин, саанчыдан кызылчачыга чейин, айтор турмуштагы жөнөкөй кесип ээлери жөнүндө ырдап, алардын көркөм бейнесин жараткан.

Алыкул жеке турмушундагы санаалуу күндөрүн, оорусун эч жанга билдирбөөгө аракет кылган, өзүнүн бардык аракет-мүмкүнчүлүгүн чыгармачылык ишке жумшап, асыл ойлорун, турмуштук философиясын, оптимисттик умтулууларын поэзиянын көркөм дүйнөсүнө сиңирип, элине, Ата Мекенине калтырып кетти.

Кээде турмуш уу берет,

Ачуусуна караба

Кээде турмуш кант берет

Таттуусуна алданба-деп турмушта,

жашоодо бардыгы кездешээрин, кыйынчылыкта туруктуулук менен күрөшүп, аны жеңе билүүгө, жыргалчылыкта манчыркап, көөп кетпөөгө үндөйт.

Анын котормо жагында да үзүрлүү эмгектенип адам баласына ыйгарылган өмүрдү жалаң мазмундуу, өрнөк болгудай жашап өтүүнүн үлгүсүн көрсөтө алды.

А.Осмоновдун эмгек темасына арнап жазган ырларында жана пьесалырында ал турмуштун кайнаган жерлеринде болуп, өзү аралашкан чындыктан алып жазууга жетише алган. Айрыкча акынды согуштан кийинки кыргыз айылынын көркү, турмушу, сүйлөгөн тили, салт-санаасы кызыктырган.

Айыкпаган оорунун кесепетинен акын Кыргызстандын ар тарабында болуп, кой баккан койчулар менен дыйкандардын үйлөрүндө конуп, карапайым элдин сүйлөгөн сөзүн уккан, айрым легенда-уламыштарын кагазга жазып алган.

КПССтин XXII съездинин чечимдерин турмушка ашырып, КПСС БКнын жана СССР министрлер советинин ”Жалпы билим берүүчү окуучуларын окутууну, аларды эмгекке тарбиялоону жакшыртуу жөнүндөгү” токтомун аткарууда акын А.Осмоновдун ырларынын маанси өтө зор. Азыр бардык мектептерде окуу-өндүрүштүк бригадалары түзүлүп мектеп окуучулары бош убактыларын өндүрүмдү эмгек менен айкалыштырып жаткан учурда акындын эмгек темасына арналган ырларынын көбү таасир бере алат.

Окуучуларды кесипке багыт берүүдө кыргыз тил адабияты мугалиминин жетекчилиги менен өткөрүлгөн айыл-чарбасы жөнүндөгү аңгемелерди, тематикалык кечелерди өткөрүүдө, ийримдерди уюштурууда А.Осмоновдун көп ырлары мааниге ээ. Акындын “Кызылча казган келинчек” деген ырында:

-Жакшы экен кана көрөйүн,

Колуңздан өбөйүн.

-Колумдун несин өбөсүң

Туурук-туурук капкара.

Көңүлүң айныр жаш бала.

-Сулуулук сыпат кимде жок,

Бакыттын өңү өзүңдөй,

Бакыт сенин колуңда, -деп эмгек кана бактыга жеткирээрин эске салат. Ырды класста көрктүү окуу аркылуу, окуучуларга көп мисалдар, сүрөттөр менен далилдеп көрсөтсө болот. Акындын эмгек темасындагы ырларын өтүп жаткан мугалим КПСС БКнын жана СССР министрлер советинин жогорку жакта сөз кылган токтомунда үй-бүлөдө балдарды эмгекке тарбиялоодо өзгөчө көңүл бурулганын, мында ар бир

окуучу тырышчаактыктын, эмгекти сүйгөндүктүн, токтоолуктун, чынчылдыктын, мектепте, үйдө жана коомдук жерлерде үлгү көрсөтүүчүлөрү болуу милдети жүктөлгөндүгүн айтуу керек.

Бала үчүн ата-эненин көрсөткөн үлгүсү да зор экендигин Жети-Өгүз районундагы мамлекеттик адистештирилген чарбанын чоң койчусу СССРдин эл депутаты, КПССтин текшерүү комиссиясынын мүчөсү З.Бейшекееваны мисал келирсе эң жакшы болоор эле. Ошондой эле Оргочордогу кой чарбасын өстүрүүдөгү Тажрыйба станциясынын чабаны Ж.Тынаевдердин династиясын айтуу, окуучулардын кызыгуусун арттырат.

Акындын “Беш бармак” сыяктуу ырларын өткөн сабакта мугалим окуучуларга СССРдин Азык-түлүк программасын турмушка ашырууда жана КПССтин XXVII съездинин чечимдерин аткарууда Кыргыз ССРи жашылчадан, эттен, дан ж.б. продуктылардан канча тонна жыйнап алуу жана аны мамлекетке сатуу милдети алдыбызга тургандыгын билип келүүгө үйгө тапшырма берилет:

“Беш бармак-майлуу тамак, жакшы тамак,
Жаш эмес кылымдарды баскан тамак.

Бирок да жалгыз койбой бул тамакты,

Жанына жолдош кошсок, тандап-тандап? -
деген суроого окуучулар бадыраң, помидор, картөшкө ж.б. жашылчалар кирет деп жооп беришет.

А.Осмоновдун ырларынын ичинен кесиптин маанисин даңазалаган ырлары аз эмес. Мындай ырларды өткөн кезде жөн кана айтып берүү менен чектелбестен чыгарманын тарбиялык маанисине айрыкча көңүл буруу керек:

Маляр келди, бир чоң үйдү майлады,

Кабак түйгөн капалыкты айдады

Ушул адам, ушул сырдуу кийимчен,

Бул дүйнөнүн үстүндөгү каймагы-деп же
болбосо “Жумушчу” аттуу ырында:

Жумушчу Калк дал өзүмдөй жөнөкөй,

Анда каруу, менде таттуу көмөкөй

Бизсиз: Ырсыз жана эмгексиз,

Бул турмуштун бир минути жөн өтпөй,-деп
жумушчулардын асыл эмгегине, анын колунан көөрү төгүлгөн

ишине эч бир нерсени теңегиси келбейт,бул асыл кесипке жаштарды үмүттөйт.Мугалим окуучуларды кесиптик-техникалык окуу жайларынан үндөйт. Бир эле үйдү тургузуу үчүн канча түрдүү кесип керек экендигин чечмелеп айтып берүүсү тийиш.

Ырды өтүүдө алдынкы жумушчулардын атын атайт, окуучулардын аң-сезимине жумушчунун кесиби ардактуу экенин,кыргыз эли мурда мындай кесиптин баркын билген эместигин кесипти туура тандап алуу учурдагы зарыл милдет экенин баса көрсөтөт. Ошондуктан биз мугалимдер окуучуларды жаштайынан кесипти туура тандап алганына кеңеш берүү керек.

А.Осмоновдун ”Рахмандын илими” аттуу ыры чабан болууга үндөйт:

Рахман аке он бир жылы кой баккан,
Он бир жылы уйку даамын аз таткан
Чоочун колго бир туягын алдырбай,
Короосунда чыгашасын азайткан.

Рахман аке өзүнүн керт башынын кызыкчылыгынан коомдун кызыкчылыгын жогору коёт. Рахмандын тилеги-колхоздун малын көбөйтүү, ууру-бөрүгө алдырбай колхоздун экономикасын чыңдоо үчүн күрөшүү:

“Жүздөн миңден тукумдатты бирөөнү
Арамы жок ак ниеттүү жүрөгү
Ак ниеттик бул да илим,бул өнөр

Үйрөнгүлө баарың ушул өнөрдү деп А.Осмонов өзүнүн каарманынын эмгегине сыймыктанат жана бул өнөрдү сунуш этет.

Талантуу акындын мындан бир топ жыл мурда айткан чакырыгы орундалды азыр өлкөбүздүн кайсы гана булуң-бурчуна көз чаптырбай эле эмгекчилерибиз дан-эгендеринен мол түшүм алып,койчулар кой өстүрүүдө бир катар ийгиликтерге жетишип,арбын козу, сапаттуу жүн алышып чарбанын кирешесин арттырууга өз салымдарын кошуп жаткандыгын көрүүгө болот.

*Бурулуш Мурзабекова
Жети-Өгүз районундагы Ак-Терек орто мектебинин
усулчу мугалими,Эл агартуунун отличниги.*

*Ала-Тоо таңы газетасы
31-май, 1990-жыл*

Ал интернационалдык милдетин өтөгөн Окуучумдун таржымалы ушундай

...Орунтаев Рысбек Сыдыкович 1982-жылдын 28-январынан тартып Советтик Армиянын катарында кызмат өтөө менен “күжүрмөн жана саясий даярдыктын отличниги” деген наамга бир нече жолу татыктуу болду. Ал 1983-жылдын июнь айынан баштап Афганистан Демокротиялык Республикасына интернационалдык милдетин өтөөгө жиберилип, аталган республиканын Пакистан менен чектеш жерде чек арадан душмандарды өткөрбөө кызматында болуу аркылуу бир нече эрдиктерди көрсөттү. Күжүрмөн тапшырмаларды аткарууда жарадар болгон. Катардагы жоокер Орунтаев Р.С. “Старший чек ара отрядчысы”, “Чек ара аскерлеринин отличниги” төш белгилеринин жана “СССР мамлекеттик чек арасын коргоодогу айырмалангандыгы үчүн” медалынын ээси...”

(Аскердик бөлүктүн мүнөздөмөсүнөн)

Борбордук “Время” телекөрсөтүүсү аркылуу Афганистан Республикасынын территориясында интернационалдык милдеттерин өтөөдө жүрүшкөн советтик чектелген аскердик контингенттин жоокерлеринин бардыгынын чыгарылып кеткендиги туурасындагы кабардын данистелгенине саналуу гана күндөр болду. Бул кабарды канчалаган энелер кубанычтын көз жашы менен тосуп албады дейсиз.

Интернационалчы жоокер уулдарыбыздын ысымы тарыхтын көөнөрбөс барагында жазылып калган. Афган жериндеги интернационалдык милдетин өтөөдөгү жасаган эрдиктери өсүп келе жаткан жаш муундарды тарбиялоонун кайнар булагына да айланды деп айтсак жаңылышпйбыз.

Мен мына ошондой сыймыктуу интернационалчы жоокерлердин бири-өзүмдүн окуучум туурасында бүгүнкү 23-февраль Советтик Армиянын жана Аскер-Деңиз Флотунун күнүндө кыскача баян этүүнү парзым катары эсептедим.

Рысбек окуучулардын арасында чоң кадыр-баркка ээ эле. Ал окуучулар коллективинин сүйгөн адамы болучу. Ар бир маселе боюнча өзүнүн пикири боло турган. Р.Орунтаев аскерден кайтып келгенден кийин мен аны менен көп ирет ангемелештим: Рысбек

аскердеги кызматы, жоокердик казарманын босогосун кандай өздөштүргөндүгү жөнүндө толкундануу менен айта турган.

Рысбек Жети-Өгүз районундагы Ак-Терек айылында туулуп өскөн. Класстык комсомол уюмунун уюштуруучусу болуу менен активдүү окуучулардан эле. Ошентип ал аскердик ишти кандай өздөштүргөндүгү жөнүндөгү толкундануу менен айта турган.

1984-жылдын башында ал Советтик Армиянын катарынан кайтып келген. Ден соолугунан начардыгына, аскер кызматынан алган жаракатына карабастан “Ак-Терек” совхозунда иштей баштады. Рысбек учетчик болуп иштөө менен өзүнүн мүмкүнчүлүктөрүн көрсөтө алды. Анын участигу дайыма социалисттик мелдештин жеңүүчүлөрүнүн катарында болду. Жолдоштору ага жогорку ишеним көрсөтүшүп Жаргылчак айылдык советинин депутаттыгына шайлашты.

Узакка созулган катуу оорудан кийин 1987-жылы сентябрь айында интернационалчы жоокер, активдүү эмгек алдынкысы ак-теректердиктердин кадырлоосуна ээ болуп калган Рысбек дүйнөдөн кайтты...

Жердештери Рысбек Орунтаевди унутушпайт. Анын ысымы айылдагы бир көчөгө, Ак-Терек орто мектебинин №2 пионер отрядына берилди.

*Б.Мурзабекова, Жети-Өгүз районундагы
Ак-Терек орто мектебинин баштапкы партиялык уюмунун
секретары, Рысбектин мурдагы класс жетекчиси, Эл агартуунун
отличниги, усулчу-мугалим “Ысык-Көл правдасы” газетасы
23-февраль 1989-жыл*

Милдетти аткарып

Улуу Ата Мекендик согуш учурундагы комунисттик партия, социалисттик коом тарабынан патриотизмдин, коомдук жана аскердик милдетке берилгендиктин духунда тарбияланган советтик адамдардын нравалык сапаттары толук көрүндү. Буга чейин тарых совет адамдары фашисттик баскынчылары мене

болгон күрөштө көрсөткөндөй массалык баатырдыктын, туруктуулуктун, эрдиктин үлгүлөрүн көргөн эмес.

Кырк жылдан ашуун мезгилден бери асманыбыз ачык жашап жатабыз. Совет адамдарынын кайратман эмгеги зор ийгиликтерди жаратты. Мына ушул тынчтык күндөрү аталар, агалар баштаган иштерди аягына чыгаруу үчүн төрөлгөн муундардын өкүлдөрүн жоготуу кандай кана оор. Мен аны көп эстейм. Зарылбек мыкты окугандардын бири эле. Комсомол ишине да активдүү катышуучу. Мектептеги бардык иш чараларды өткөрүүдө биз анын жардамыга таянар элек. Зарылбек уюштуруучу гана болбостон, баардык адамдар менен тез эле жалпы тил таап, демилге көтөрүп чыгуучу.

Ак-Терек орто мектебин бүтүргөндөн кийин шоферлордун курсунда окуп, Советтик Армиянын катарына чакырылды. Зарылбек бир жарым жылга жакын Алма-Атада кызмат өтөдү. Анан өзүнүн интернационалдык милдетин өтөө, афгандыктар менен бирге апрель революциясынын жеңиштерин коргоо үчүн өз ыктыяры менен Афганистанга жөнөп кетет. Ал кыска мезгилдин ичинде бир канча жолу, күжүрмөн операцияларга катышып, эрдикти жана каармандыкты көрсөтөт. Бул үчүн ал “Күжүрмөн эмгеги үчүн” медалы менен сыйланды. Мындан бир канча мезгил өткөндөн кийин Зарылбек Дыйканов күжүрмөн сыйлык ага бекеринен берилбегендигин далилдеди.

Советтик Армиянын күнүндө Зарылбек кезектеги күжүрмөн операциянын учурунда баатырларча курман болду. Анын биздин арабыздан кеткенине ишенгим келбейт. Анын өмүрү эрте кыйылды, бирок, Зарылбекти тааныгандар аны менен сыймыктанабыз жана башкалардын да сыймыктанышын каалайбыз.

Биздин жердешибиздин элесин түбөлүккө калтыруу максатында, ал өзү жашаган азыр ата-энеси жашап жаткан көчөгө ысымы берилди. Ак-Терек орто мектебинин 4”Б” классынын №2 пионер отряды Зарылбек Дыйкановдун атын алып жүрөт.

Б.Мурзабекова, Ак-Терек орто мектебинин

Баштапкы партиялык уюмун секретары.

Жети-Өгүз райондук ”Коммунизм маягы” газетасы

7-январь 1989-ж. №3(5802)

Класста жаңырат коңур үн очерк

-Илгери,илгери өткөн бир заманда абышка-кемпир жашаптыр. Алардын жалгыз уулу жана жалгыз түп алмасы болуптур. - Назгүл “Алтын куш”жөнүндөгү жомокту айтып жатты.

Класс жымжырт. Баары доскадагы кыздын кызыктуу аңгемесине кулак төшөшөт. Назгүлдүн кийип турган мектеп формасы жана чачына байланган ак бантиги болбосо аны 4-класстын окуучусу де ойлогудай эмес эле. Тыпырайып доскада турганы да бир кызык. Ал жомокту берилүү менен айтып жатты...-Анан абышка-кемпир жыргап-куунап жашап калыптыр, -деп бүтүрдү ал жомогун. Сөзүнүн аягына чыгып классташтарына күлмүн эте карап койдү.

-Олтура кой Назгүл. Эң жакшы айттың. Кана, дагы ким кандай жомок билет?-Ушул сөздү гана күтүп тургандай балдар жапырт кол көтөрүштү.

-Эжей, мен “Күйүчүү ташты”, мен “Чокчолой баатырды” айтып берейинби? А мен “Эдил мергенди...”-Жомок артынан жомок айтылып жатты. Наристе сезимдер жомок менен жуурулушуп, сулуулук, улуулук, адамкерчилик, ак ниеттик, баатырдык жөнүндөгү ойлор класс ичин аралап, бир укмуштуу дүйнөгө алып кетти белем. Балалыктын кирсиз асманы алдында алар кыял чабытында сапар чегип жүрүшөт.

Мезгил улам алдыга оболоа учкан куш сыяктуу. Бул табигат берген закон. Балдар муну наристе кыялдарга батыра алышабы? Аларга убакыттын өткөн-өтпөгөнү канча. Жомок дүйнөсүндө сапар артып жүрүшөт. Бири “учуучу килем” жөнүндөгү жомокту ойлосо, дагы бири “жайыл дасторкондун” чынтөгүнүн талдайт. Сезимдер кызык эмеспи, арткы партада сабакка катышып олтурган мен дагы жомок дүйнөсүндө кошо аралашып кеттимби, жүрөгүм кубанычтуу согот.

Классташтарымды, окуткан агай-эжейлеримди эстеп кеттим. Сүйүктүү мугалимдеримди дал бүгүнкү Бурулуш эже сыяктуу эки колун артына алып парталарды аралап басышчу. Жаңы теманы өтүшчү. Үндөрү коңур, анан калса назик да болчу. Дал Бурулуш эженин үнүндөй.

Коңгуроо кагылды. Сыртка чыктык. Эмелеки тынчтык заматта жок боло түштү. Мектептин алды ызы-чууга толуп кетиптир.

Күзгү сур булуттар асман бетин жаап калыптыр. Нөшөр төгөбү. Көлдүн үстүнө чогула калган булуттарды карап туруп ойго чөмүлө түштүм. “Булуттар суусаганда көлдөн суу ичкени келишет. Кийин ал кайра жамгырга айланат” дешчү, бизден чоң балдар акылдуу көрүнүш үчүн. Биз ишенип калчубуз. Азыр ошол сөздөр эске түшүп кетти. Бурулуш эжеге айтып бердим. “Балалык кез ошонусу менен кызык эмеспи”-деп койду. Дагы эле жомоктун таасиринен чыга албай жатканымды сездими, кепти башка жакка бурду.

...Бурулуш автобустан түшкөндө жамгыр төгүп жаткан. “Күзгү нөшөр” деп койду ал эч нерседен капарсыз. Ага бүгүн жамгыр чакалап төксө да тоготчу түрү жок. Жука көйнөгү заматта суу болуп чыкты. Шаардан ысык аптабына араң чыдаган ал жолго жеңил-желпи кийинип алганына бир аз өкүнө кетти. Саамайы ылдый суу шорголоп, бирок, ал анын кара тору жүзүн ого бетер ажарлантып турду. Шөмтүрөп сууга түшкөн чычкандай кирип келген апасын Жаңыл биринчи болуп көрдү. Бардык үнү менен кыйкырып ордунан турду.

-Апам келди! Апам! Кучактай жыгылды.

-Кантет, чоң кыз да ушунтет бекен? Эмнеге ыйлап жатасың?-Өзүн аябай сагынып калган кызын Бурулуш чачынан сылап, ээгинен өйдө көтөрдү. Балдары бүт тегеректеп калышты. Суу болуп үшүп келгени да эстен чыгып кетти. Үйдүн ичи бир заматта көңүлдүү боло түштү. Жанатан четте олтурган Дүйшө акырын Бурулушка сөз узатты.

-Өтүп келдиңби? Кеткен боюнча кабарың жок. Же кат жазбайсың?-Ал буларды айтарын айтып алып, аялына акырын көз жүгүртүп өттү.-Таарынып калган жоксуңбу? Окууга барам дегениңде каршы чыктым эле.

-Өттүм эмгегим текке кеткен жок. Эми карыганда окуй турган болдум.-Ал эч нерседен бейкапар унчукту.

“Таарынбаптыр”.-Дүйшөнүн көңүлү жайлана түштү.

Ошентип, Бурулуш Кыргызстан мамлекеттик университетинин филология факультетин сырттан окуп бүтүрдү. Көп эле кыйналса керек. Бирок, бул жөнүндө сөз козгогон жок.

...Жолдо келе жаттык. Жаандын майда тамчылары тып-тып тама баштады. Көл тараптан муздак жел согот. Ичиркенип алдык.

-Жаанды улан айдап кетпегей эле. Эмнегедир жамгырлуу күндү жакшы көрөм. Терезени уяң черткен жигиттей такылдатып келип, анан дабырата жамгыр төксө. Күндүн көзүн заматта кара булуттар жаап, назик гүлдөр кудум сууга түшүп жаткан перидей сезилет. Бала кезимде күн жааган учурда коломтону тегеректеп, же болбосо чоң ичикке оронуп алып, мемиреп уйкуга кирээр элем. Бир аздан кийин көзүмдү ачсам күн чайыттай ачылып, асан-үсөндүн кызгылт-жашыл нурлары көмкөрүлгөн казанга окшошуп калчу. А кээде эки-үч күнгө чейин жамгыр тынбай жаай берет. Андай учурда кадимкидей жүдөй да түшчүсүң. -Анын сөздөрүн кунт коюп угуп келе жаттым. Акырын көл тарапка серп салдым. Көбүк чачкан ак толкундар алыстан бир укмуш көрүнөт экен. Алыкулдун көл жөнүндө жазган ыр саптары көмөкөйүмдө кайталанды. Менин оюма Бурулуш эже да кошулду. Акын жөнүндө, көркөм адабият тууралуу сөздөр козголду. Акырындап өзүнүн кесибине болгон мамилесин сурамжылай баштадым.

...Бардык мугалимдер чогулганда Бурулуш эже акырын ордуна турду. Жапырт аны карап калышты. Бир азга тынчтык өкүм сүрдү. Ал акырын сүйлөй баштады. Улам үнү катуулап, жүзү кызарып, ал тургай тердеп кетти.

-Биз мугалимдер, окуучулардын келечегине балта чаап жаткан жерибиз жокпу? Бир сүйлөмдүн башын куруп айта албаган, ага талдоо жүргүзө албаган окуучулардын бар экендигине кайдыгер мамиле кылабыз. Эптеп класстан класска көчүрүп салганыбызга корстон болобуз же болбосо классты өлбө жаным өлбө менен бүтүртүп, кесиптик техникалык окуу жайга жымсалдаган мүнөздөмө жазып жиберебиз. Алардан кутулганыбызга ичибизден сүйүнөбүз. Ушул кылганыбыз туурабы? Кечээ бешинчи класстан жарымынан көбү “Мен жайкы каникулду кандай өткөрдүм ” деген темада жазышкан сочинениеде “жаман” деген баа алышты. Буга мен окуучуларды күнөөлөбөймүн аларды окуткан өзүбүздү жемелегим келет. Биз

терең билим бере алган эмеспиз, балдардын сүйлөө речин байытып, айлана-чөйрөгө өз алдыларында ой жүгүртө билүүгө үйрөтө албаганбыз. Аларды аздап болсо да көркөм адабиятка, көркөм дүйнөгө табиттерин тарта албаганбыз. Мына ушунун кесепетинен балдар каникул учурунда эмне кылганын, кандай иш аткарганын эң жөнөкөй сөздөр менен жаза албай жатышат.

Б.Мурзабекованын кызууланып айткан сөзүнө баары муюй түштү. Ал эми 1-класстан 4-класска чейинки окуткан мугалим өзүнчө эле кызарып кетти. Бир нерсе деп актанайын десе бетке айткан, кемчиликти жаап-жашырбаган кесиптешинен тартынып турду.

Кийин бул боюнча нечен жолу педсоветте талкууланып, келечек муундардын терең билим, татыктуу тарбия алыш үчүн бир топ күч-аракеттер, талыкпаган эмгектер жумшалды. Ал эми Бурулуш Мурзабекова да мүмкүн болушунча окуучулардын терең билимин алардын дүйнөгө карата көз карашынын байышы, баарынан да аларды адамдык ар-намысты бийик туткан, келечек максаттарына ишенимдүү кадам ташташкан балдар-кыздардан болуп чыгышы үчүн кам көрдү. Ошон үчүнбү, анын сабагы ар дайым кызыктуу жана жандуу өтөт. Буга өзүбүз да күбө болдук.

Жети -Өгүз районундагы Ак-Терек орто мектебинин кыргыз тили жана адабият мугалими Б.Мурзабекова 30 жылдан бери агартуу майданында үзүрлүү эмгектенүүдө. Албетте, бул жылдар текке кеттиби, же жокпу, иши кылып мугалимдик ардактуу кесип ал үчүн көптөгөн ийгиликтердин изденип эмгектенүүнүн жана башка толуп жаткан окуялардын унутулгус издерин тартуулады. Анын үйүндөгү атайын текчеде бапестелип коюлган Кыргыз ССРинин элге билим берүү министрствонун Ардак грамотасы көп жылдан берки эмгегинин баалуу үзүрү. Адам улам жашы улгайган сайын өткөндөргө көбүрөөк кайрылып, анан калса өзүнө-өзү отчет бере баштайт эмеспи. Өткөн-кеткендер бир-бирден чууруп, турмуш таразасынан түшө баштайт. Анын ташы кай жагына, жакшыгабы, же жамангабы оордой түшөөр экен. Бурулуш эже дагы өзүнүн кылган ишин, басып өткөн өмүр жолун салмактап көрөт. Кээ бирине өкүнөт, кай бирине жаш балача кубанат. Анын бир өкүнгөнү бар.

...Кийинки кезде ден-соолугу начарлап жүргөн Бурулуш эже бүгүн дагы ооруп калыптыр. Жумушка бара алчудай эмес. Ишке телефон чалды. Доктурга бараарын айтты. Ооруканада көпкө чейин жатып калды. Жакшы болуп чыккандан кийин мектепке келсе директордун түрү бузулуп калыптыр. Ден-соолугун сурап да койгон жок.

-Бурулуш, сен кийинки кезде эки күндүн биринде эле ооруп калмай адат таап алдың. Эгерде ылайык көрсөң.

-Анын эмне айтаарын ал дароо түшүндү.

Директордун ал ахыбалын сурабай туруп иш тууралуу сүйлөшкөнүнө тырчий түштү. Унчуккан жок. Дароо олтура калып директордун окуу-тарбиялык иштер боюнча орун басарынан бошотуу үчүн өз каалоосу менен арыз жазды. Аны акырын таштап коюп, сыртка чыгып кетти. Өңү кубара түшүптүр. Башы айланып чыкты. Жер айлан-көчөк болуп көчүп баратат. Чымырканып жыгылып кетпөөгө аракет кылды. Класска кирди. Кадимкидей, сабак өтө баштады. Үнү бир аз каргылданып чыгат. Колдорун майда калтырак баскан. Бирок, бет маңдайындагы үмүттүү көздөрү бал-бал жанган окуучулары анын көңүлүн бир аз алаксытты. Бир аздан кийин баары унутулуп калды.

Качан гана мектептен үйгө кетип бара жатканда эртең мененки болгон окуя көз алдынан дагы бир сыйра чууруп өттү. Эшиктен маанайы пас кирген Бурулуш эженин өңүн дароо байкаган жубайы Дүйшө чебелектей кетти. Ооруп калган жокпу деп коркту.

-Сага эмне болгон? Өңүң да кубарып кетиптир. Бир жерин ооруп турабы? Дагы бир аз дарылана тур десе болбой ооруканадан чыгып алдың.

- Эч нерсе болгон жок. Өзүң деле мектепке бир аз барбай калсаң кымбат буюмунду жоготуп койгондой ашыгасың го. Мен деле окуучуларымды сагындым. -Эч сыр берген жок. Өздөрүнчө калганда гана бүгүнкү директор экөөнүн кер-мур айтышканын сөз кылды.

-Ал эмнеси экен? Же сен жаман иштеп жатасыңбы?-Дүйшө да директордун бүгүнкү мамилесине таарынып калды.

Кийин ал ошондогу чапчаң мүнөзүнө өкүнө түшөт. Бир азга деле сабыр кыла турса деле болмок. Бирок, ал курчтугуна,

жаштыгына салып, директордун мамилесине таарына түшкөн. Директор да Бурулушту жөн жеринен күнөөлөгөнүнө өкүнгөнсүп калды. Бара-бара бул окуя унутулгансыды. Ошондон баштап Бурулуш эже ого бетер намыстанып иштөөгө өттү. Күчүнүн жетишинче окуучуларга терең билим берүүгө аракеттенди. Анын мындай эмгеги текке кетпей өзү окуткан окуучулардын терең урматтоосуна ээ болуп келе жатат.

Тротуарда жай келе жаттым. Бурулуш эже жөнүндө ойлодум. Анын айткан сөздөрү кайра башынан эске түштү. ”Келерки окуу жылында ардактуу эс алууга чыгам. Элестетсем кадимкидей коркуп кетем. Мектепсиз, окуучулардын кулакка тааныш ызы-чуусуз өткөргөн күндөрүм кандай болоор экен. Дүйшө экөөбүз агартуу майданында көп жыл үзүрлүү эмгектендик. Ал дагы тажрыйбалуу педагог. Сегиз балабыз бар. Улуу кызым Света үч балалуу болду. Клара Кыргыз совет энциклопедиясында редактор болуп иштейт. Советбек келинчеги Бактыгүл экөө университеттин тарых факультетинин студенттери. Фатима экономист, Венера болсо университетте экономикалык факультетте сырттан окуп жатат”. Ошондой эле алдыдагы максаттарын да айтып өткөн. Мектепке баштапкы партия уюмдун секретары катарында көп иштер аткарыла тургандыгын кеп кылган. Анан кыргыз тили жана адабияты кабинетин түзүүгө альбомдорду, фотостендерди, көргөзмө куралдары даярдап койгондугун, мектептин эскирип бараткандыгын, класстардын жетишпегендигин учкай айтып берген эле.

Көңүлүм көтөрүңкү. Эжени кыялымда элестетип коем. Өз боюна жарашыктуу кийинген кара тору, сулуусымак аял мектептен үйгө, үйдөн мектепке чейинки жолдо өзүнүн түгөнбөгөн ойлорун ойлоп барат. Анын максаты айкын эмеспи. Жанынан улам жандап өтүшкөн окуучулар “Саламатсызбы, эжей” дешип, таазим кыла өтүп кетишет. ”Саламатчылык! ”Ал адатынча жылмайып алат. Бир аздан кийин парталарды жай аралаган мугалимдин коңур үнү класста жаңырат...

Шейшакан Жаналиева, 23-декабрь 1983-жыл.

Ысык-Көл правдасы газетасы

Кымбаттуу классташтар, сүйүктүү эже-агайлар, мына сиздерди баарыңыздарды 20 жылдан кийин аман-соо көргөнүмө абдан кубанычтамын, бүгүнкү жолугушкан күнүбүз баарыбызга кут болсун. Ушул күнүбүз көңүлдүү, кызыкгуу, түбөлүккө эсте калаарлык өтүп, баякы окуучулук күндөрдү жакшынакай көз алдыга келтирип, баарыбызга жаштык сезим, жаркын маанай тартуулап, келечек күнүбүзгө дем болуп, жаштык эргүүбүздү кайра бир кайрыса дейм. Алдыдагы ыр саптар сиздерге арналат !

Жыйырма жыл мурда учкан классташтар,
Бала кезден моюндашкан, ынакташтар,
Сагынышып, мына бүгүн жолугуштук,
Баягыдай баарлашсак моокум канаар.

Жашоонун сапарында теминебиз,
Кокусунан жолугушсак элжирейбиз,
Кээ бирибиз көрүшпөдүк андан бери,
Мына бүгүн чер жазышаар мезгилибиз.

Эже-агайга ыраазылык билдирели,
Жүрөктөгү сагынычты сездирели,
Тарбия, илим-билим, акыл берген,
Ата-энелик ак эмгегин белгилейли.

Жыйырма жыл мурдакыга кайрылалы,
Балалыкка бир барсак, арман барбы,
Баягыдай секелек кыз, улан болуп,
Бир саамга бүт түйшүктү унуталы.

Эскерели кытыгылуу ал күндөрдү,
Эже агайга ат коюп күлгөндөрдү,
Ошондогу жаңы ойгонгон балалыкта,
Кимди кимдер тымызын, сүйгөндөрдү.

Сырдашалы, ырдашалы, каткыралы,
Жолгушта андан өткөн жыргал барбы,
Кубантып эже-агайдын черин жазып,
Ушул күндү унутулгус күн кылалы.

*Ак-Терек орто мектебин 1987-жылкы бүтүргөн
классташтарымдын 20 жылдык салтанаттуу жолугушуусуна
арналат 2007 жыл, июнь айы.*

Жаңыл – Америкада

Гүлзада Мамасы экөө

Бурулуш кыздары, уулу менен

Нурбек балдары менен

Бурулуш, Дүйшө неберелери, балдары

Дүйшөнүн балдары аялы

Бурулуш балдары менен

Дүйшө, Бурулуш

МАЗМУНУ

Тагдыр, Ыза.....	3
Тазабеков Мурзабектин кыскача өмүр баяны.....	9
Жогорку инстанциялардан келген справкалар.....	11
Мырзабектин бир тууган иниси Мааданбек каза болгондо чыгарган арман ыры.....	15
Сары жазды карай жол тартуу.....	17
Акын Мурзабек атанын арбагына таазим.....	33
“...ак тактарга” кайрылганда: ...аттин, арман...	
Ардагер –педагог Мурзабек кызы Бурулуш эженин муңу	34
Тарых жана инсан.....	39
Даректүү баян. Менин балалык чагымдан бир үзүм.....	41
Таабалды Мурзабековдун өмүр баяны.....	84
Таабалдыны эскерип.....	93
Тарыхы бар ыр. Элеси эстен кетпейт.....	98
Мурзабекова Бурулуштун өмүр баяны.....	100
Мурзабекова Бурулуштун алган сыйлыктары.....	101
<i>А.Осмоновдун туулган күнүнүн 75 жылдыгына карата</i>	
Ырлары эмгекти сүйүүгө тарбиялайт.....	110
Ал интернационалдык милдетин өтөгөн	
Окуучумдун таржымалы ушундай.....	115
Милдетти аткарып.....	116
Класста жаңырат коңур үн.....	118

Б.Мурзабекова

МЕНИН АТАМ
(Тагдыр)
Ырлар, эскерүүлөр

Редактору **Бейшеналиева А.**
Тех.редактор **Кочоров А.Д.**

Басууга 6.06.2013. берилди. Форматы 60х84 ¹/₁₆. Офсеттик кагаз.
Офсеттик басуу. Көлөмү 8,25 б.т. Нускасы 100 д.

720044, Бишкек, Сухомлинов көч., 20.
“Текник” ББ КМТУ, т.: 54-29-43
E-mail: beknur@mail.ru